

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**YEREL YÖNETİMLERDE KARAR ALMA
ORGANLARINDA KADININ YERİ:
İZMİR ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

**NESİBE BETÜL MANİSAR
ORCID NO: 0000-0002-3311-4835**

İZMİR-2021

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLERDE KARAR ALMA
ORGANLARINDA KADININ YERİ:
İZMİR ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

NESİBE BETÜL MANİSAR

ORCID NO: 0000-0002-3311-4835

DANIŞMAN: DOÇ. DR. DİLEK MEMİŞOĞLU GÖKBİNAR

İZMİR-2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yerel Yönetimlerde Karar Alma Organlarında Kadının Yeri: İzmir Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01/ 02/ 2021

NESİBE BETÜL MANİSAR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YEREL YÖNETİMLERDE KARAR ALMA ORGANLARINDA

KADININ YERİ: İZMİR ÖRNEĞİ

Nesibe Betül MANİSAR

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Birçok alanda olduğu gibi siyasette de kadınlar erkeklerle eşit düzeyde temsil edilememektedir. Kadınların erkekler ile eşit düzeyde temsil edilebilmesi için öncelikle siyasete katılım için gerekli mekanizmaların işletilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimler bu anlamda vatandaşların siyasete katılım süreçlerinin işleyebileceği ilk basamaklardan biridir. Yerel yönetimler, vatandaşlara en yakın hizmet birimi olması, demokrasinin işlemesi için en uygun özellikleri taşıması, temsil ve katılım olanaklarını kolaylaştırması açısından önemlidir. Yerel yönetimler ve yerel siyasetteki kadın oranlarına bakıldığında Türkiye’de hukuki açıdan kadınların siyasal katılımının önünde bir engel olmamasına rağmen, yerel yönetimlerde karar alma organlarında kadının katılımı ve temsili oldukça düşük seviyededir.

Bu araştırma kapsamında İzmir’de belediyelerin karar alma organı olan belediye meclislerindeki kadın meclis üyeleri ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmak suretiyle görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir ilçe belediyelerinde karar alma organlarında kadınların yeri, varlığı ve etkinliğinin ne düzeyde olduğunun ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda katılımcılara İzmir’de yerel düzeyde kadının temsili, kadınların karar alma sürecine katılım düzeyi, karar alma sürecinde cinsiyet ayrımı yapılıp yapılmadığı gibi sorular yönlendirilmiştir. Katılımcılar yerel düzeyde kadının temsiline yeterli olmadığı, karar alma süreçlerinde kadınların etkin olmaya çabaladığı ve meclisteki karar alma süreçlerinde cinsiyet ayrımı yapılmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Siyasal katılım, Siyasal Temsil, Yerel Yönetimler, İzmir

ABSTRACT

Master's Thesis

**The Place of Woman in Decision Making Bodies in Local Governments:
The Case of İzmir**

Nesibe Betül MANİSAR

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Political Science and Public Administration

In many fields in politics, as we know, women are not represented on an equal basis with men. If governments want women to be represented on an equal basis with men, first of all mechanisms for participation in politics should be operated. In this sense, local governments are one of the first steps that citizens' participation in politics can operate. Local governments are important in terms of being the closest service unit to citizens, having the suitable features for the function of democracy and facilitating representation and participation opportunities. When the proportion of women in local politics and local governments Although there is no obstacle in front of the legal aspects of women's political participation in Turkey, participation and representation in decision-making bodies in local government are very low.

Within the scope of this study, interviews were conducted with women councilors in municipal councils, which are decision-making bodies in local governments in Izmir, using semi-structured interview technique. Accordingly, it is aimed to reveal the level of women's place, presence and effectiveness in decision-making bodies in Izmir Metropolitan Municipality and Izmir district municipalities. In this context, the participants were directed to questions such as the representation of women at the local level in Izmir, the level of participation of women in the decision-making process, whether there was gender discrimination in the decision-making process. Participants expressed the opinion that the representation of women at the local level is not sufficient, that women strive to be effective in decision-

making processes and that there is no gender discrimination in decision-making processes in parliament.

Key Words: Women, Political Participation, Political Representation, Local Governments, Izmir

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
ÖNSÖZ	viii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
1.1. KATILIM VE SİYASAL KATILIM.....	5
1.1.1. Siyasal Katılım Düzeyleri	8
1.1.2. Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler	10
1.1.2.1. Gelir Düzeyi.....	11
1.1.2.2. Yaş	12
1.1.2.3. Eğitim	13
1.1.2.4. Meslek.....	14
1.1.2.5. Yerleşim Yeri.....	15
1.1.2.6. Medya	16
1.1.2.7. Psikolojik Etmenler	17
1.1.2.8.Cinsiyet.....	18
1.2. SİYASAL TEMSİL VE KADIN	20
1.2.1. Dünya’da Kadının Siyasal Katılımı ve Temsili	23
1.2.2. Türkiye’de Kadının Siyasal Katılım ve Temsili.....	31
1.2.3. Kadının Siyasal Katılımı ve Temsiline Yönelik Sorunlar.....	43
2. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE KADIN TEMSİLİ	54
2.1. YEREL YÖNETİMLER, YEREL DEMOKRASİ VE YEREL SİYASET.....	54
2.1.1. Yerel Yönetim	54

2.1.2. Yerel Demokrasi	56
2.1.3. Yerel Siyaset	58
2.2. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ ...	59
2.3. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE KARAR ORGANLARI.	62
2.3.1. İl Özel İdaresi	63
2.3.2. Belediyeler	64
2.3.3. Köy	70
2.4. YEREL YÖNETİMLERDE BELEDİYE MECLİSLERİNDE KARAR VERME SÜRECİNİN TEMEL DİNAMİKLERİ.....	71
2.5. KADININ YEREL YÖNETİMLERE KATILIM VE TEMSİLİ	74
3. ALAN ARAŞTIRMASI.....	82
3.1. İZMİR İLİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	82
3.2. İZMİR’DE YEREL YÖNETİMLERİN GELİŞİMİ	83
3.3. İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE İLÇE BELEDİYELERİNDE KARAR ALMA ORGANLARINDA KADININ KATILIMI VE TEMSİLİ.....	87
3.3.1. Literatür Taraması	87
3.3.2. Araştırmanın Sorusu.....	89
3.3.3.Araştırmanın Amacı	89
3.3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem	90
3.3.5. Araştırmanın Yöntemi.....	91
3.3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	91
3.4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	92
3.4.1. Demografik Bilgiler	92
3.4.2. Kadının Siyasal Katılımı ve Temsiline İlişkin Bulguları	93
3.4.3. Kadının Yerel Yönetimlerdeki Yerine İlişkin Bulgular	103
SONUÇ VE ÖNERİLER	113
KAYNAKÇA.....	119
EK.....	135

ÖNSÖZ

Yüksek lisansı tamamlamanın haklı gururunu yaşarken bu süreçte, bana okumanın ve öğrenmenin sonsuz bir deniz olduğunu aşıl原因, eğitime ve öğrenmeye teşvik eden hocalarımı sevgi ve saygıyla anıyorum.

En başta, tüm sabrı ve anlayışıyla konumun belirlenmesinden tez yazım ve sunum sürecime kadar her türlü yönlendirme ve desteği ile çalışmama danışmanlık yapan Doç. Dr. Dilek Memişoğlu Gökbınar'a teşekkürü borç bilirim.

Yüksek Lisans yapmaya karar verdiğim süreçte ve devamında, benden desteklerini esirgemeyen anneme, babama ve Ebrar Manisar'a, tez dönemimde yardımlarını benden esirgemeyen ve tüm sabrıyla yanımda olan kardeşim, ev arkadaşım, avukatım Refia Manisar'a, pandemi sürecine rağmen zaman ayırarak mülakat sorularımı cevaplayan belediye meclis üyelerine, mesai arkadaşlarıma, dostlarıma ve emeği geçen herkese teşekkürlerimi, sevgi ve saygımı sunarım.

Nesibe Betül Manisar

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Parlamentoda Kadınların Dünya ve Bölgesel Ortalamaları.....	29
Tablo 2: Türkiye’de Yerel Yönetimlere Seçilmiş Kadın, Erkek Sayısı ve Oranı.....	75
Tablo 3: Türkiye’de 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Partilerin Gösterdikleri Kadın Adaylar, Seçilenler ve Oranları.....	79
Tablo 4: İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe Belediyelerindeki Kadın ve Erkek Meclis Üyesi Sayısı.....	86
Tablo 5: Görüşme Yapılan Belediyeler ve Görüşme yapılan Meclis Üye Sayıları ...	90
Tablo 6: Katılımcıların Demografik Bilgileri	92
Tablo 7: Seçilen Komisyonların Kadın/Erkek Üye Dağılımı	107
Tablo 8: Mali Komisyon, Teknik Komisyon ve Sosyal Komisyon Başkanı Altında Değerlendirilen Komisyon Kadın/Erkek Üye Dağılımı.....	108

KISALTMALAR LİSTESİ

AÇŞHB: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

AKP: Adalet ve Kalkınma partisi

ANAP: Anavatan Partisi

BBP: Büyük Birlik Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

BTP: Bağımsız Türkiye Partisi

CEDAW (Convention on elimination of all kinds of discrimination against women):
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi

CEMR (The Council of European Municipalities and Regions): Avrupa Belediyeler
ve Bölgeler Konseyi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DSP: Demokratik Sol Parti

HDP: Halkların Demokratik Partisi

INSTRAW: (International Research and Training Institute for the Advancement of
Women): Kadının İlerlemesi için Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü

IPU (Inter Parliamentary Union): Parlamentolar Arası Birlik

İBB: İzmir Büyükşehir Belediyesi

İV: İzmir Valiliği

KA-DER: Kadın Adayları Destekleme Derneği

KADEM: Kadın ve Demokrasi Derneği

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

KTB: Kültür ve Turizm Bakanlığı

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

SP: Saadet Partisi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TKP: Türkiye Komünist Partisi

TMK: Türkiye Muhtarlar Konfederasyonu

TUIK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNIFEM: Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu

WEF (World Economic Forum): Dünya Ekonomik Formu

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcı, insanlığın yerleşik hayata geçişi olarak ifade edilebilir. Yerleşik hayata geçen insan, toplu yaşamak zorunda kalmış ve bunun getirdiği şartlar doğrultusunda yöneten ve yönetilenler ortaya çıkmıştır. Toplu yaşanan bir bölgede her bireyin isteklerinin yerine getirilmesinin mümkün olmadığı su götürmez bir gerçektir. Bu doğrultuda insanların toplu yaşam alanlarının, bölgelerin ve mekânların büyümesi ve yaşayanların sayılarının artmasıyla toprakları ve sınırları olan ülkeler, bununla birlikte devletler meydana gelmiştir. Devletlerin yönetim biçimleri doğrultusunda siyaset vazgeçilmez bir hal almıştır.

Günümüz siyaseti ile birlikte katılım konusunda birçok faktör etkisini göstermektedir. Bireyin geliri, sosyo-ekonomik durumu, eğitim düzeyi, yaşı, mesleği, cinsiyeti vb. faktörler bunlar arasındadır. İlk önce siyasete katılım erkekler özelinde olmuş, kadın daha pasif ve arka planda kalmıştır. Ancak siyasetin varlığı yalnızca bireyi değil bireyler topluluğunu ilgilendirdiği için insanlar arasındaki ilişkileri de çerçeveyeleyen bir kavramı meydana getirmektedir. Toplumu meydana getiren kadın ve erkek arasında zamanla temsiliyet açısından sorunlar meydana gelmeye başlamıştır. Çünkü kadın ve erkek kendilerine biçilmiş roller etrafında hayatlarını sürdürmektedir. Bu da siyasete katılma, temsil etme ve edilme konusunda kadın ve erkek arasında bir fark yaratmaktadır. Kültür, yetiştirilme tarzı ve yaşanan coğrafya kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği etkileyen etmenlerdendir.

Toplumların ve algıların gelişmesi adına kadının toplumdaki yeri önem arz etmektedir. Günümüzde birçok ülkede benimsenmiş olan demokrasi kavramı kadın ve erkeğe siyasal anlamda da eşitlik sağlamak durumundadır. Ancak görülmektedir ki, bu konuda geçmişten gelen kalıplaşmış düşünceler, manevi destek unsurunun olmayışı ve maddi imkânlar ve zorluklar, bu eşitliği sağlamakta karşılaşılan engellerden birkaçıdır. Toplumun erkeğin hırslı, mücadeleci ve iktidar kaygısı güden yapısına dair düşünceleri, kadının siyasete erkek kadar uyum sağlayamadığı inancını

doğurmuştur. Bu da mücadele ve sabır gerektiren siyasette kadının her zaman ikinci plana atılmasına neden olmuştur.

Erkeğin toplumsal bakış açısı çerçevesinde büründüğü roller neticesinde siyaset erkek işi olarak adlandırılmaktadır. Bu anlamda erkekler siyasal haklarını kazanabilmek adına herhangi bir çaba göstermek zorunda kalmamışlardır. Kadın ise kendi haklarını alabilmek için hep bir mücadele içerisinde olmuştur. Yalnızca Türkiye’de değil tüm toplumlarda kadın seçme ve seçilme hakkını erkeklerden sonra elde etmiştir. 18. yüzyılda belirli ülkelerde ve belirli şartlar altında oy kullanma hakkına sahip olan kadınların, 21. yüzyıla gelindiğinde haklarını kazanmak adına güzel bir noktaya ulaştığı görülmektedir. Demokrasinin hemen hemen her ülkede kabul edilmesiyle beraber kadın, varlığını kabul ettirmek adına savaş vererek yönetimde söz sahibi olmak için çaba göstermiş ve kademeli olarak siyasette varlığını göstermeye başlamıştır.

Yerel yönetimler ise siyasete katılım açısından bir okul niteliği göstermektedir. Türkiye’de kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı 1930 yılında verilmiştir. 1933 yılında muhtarlık için seçme ve seçilme hakkı, 1934 yılında milletvekili olma(seçilme) ve seçme hakkı tanınmıştır. Böylelikle Türkiye’deki kadınlar siyasal katılım ve temsil hakkını elde etmiş ve bir daha da bırakmamıştır.

Kadının siyasette yer almaya başlaması ile birlikte ulusal ve yerel düzeyde belirli kuruluşlar tarafından kadın temsilini göz önüne seren analizler yapılmaktadır. The Council of European Municipalities and Regions’ın (2019: 17-98) yaptığı araştırmada, 2019 yılında dünya çapında kadın yerel yönetim temsilcileri oranı %29 iken Türkiye de bu oran %10,7’dir. Oysa dünya ülkelerinde yerel yönetimlerdeki kadın oranları ulusal meclise nazaran daha fazla seyrederken ülkemizde yerel yönetimlerdeki kadın oranları ulusal meclisteki kadın oranına göre daha az bir yüzdede seyretmektedir. Bu durumun nedeni yereldeki rant ve çıkar ilişkisi içerisinde kadın figürünün yer almamasıdır. Kadın, siyasetin içinde kadın kolları, genel sekreterlik, başkan yardımcılığı gibi hep ikincil planda olan konumlarda görülmekte ve bu nedenle yeterli düzeyde karar verme organlarında yer alamamaktadır. Partilerin kendi özelinde uyguladıkları cinsiyet kotaları ve kadın kolları gibi etkenlerin değişim göstermesi nedeniyle her partinin farklı düzeyde kadın temsilcileri bulunmaktadır.

Bu da kadının partiler için seçim öncesi oy toplama stratejisi ile sınırlı kalmaktadır. Oranlar gösteriyor ki kadınların siyasete katılımı varlığını göstermektedir ancak ne ülkemizde ne de dünyada yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Bu çalışmaya ilham veren araştırma sorusu, “İzmir’de yerel yönetimlerde karar alma organlarında kadınlar ne düzeyde temsil edilmekte ve etkinlik göstermektedirler?” Bu çalışma, konusu itibariyle yerel yönetimlerde karar alma organlarındaki cinsiyet konusuna yoğunlaşmaktadır.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Tezin ilk bölümünde siyasal katılım ve temsil kavramları kavramsal bir çerçevede açıklanmıştır. Siyasal katılıma etki eden faktörlerden de başlıklar altında bahsedilmiştir. Kadın olgusuna, kadının siyasal katılım ve temsiline, kadın ve erkeğe verilen geleneksel roller neticesinde, iki cins için de toplumun belirlediği alanlara değinilmiştir. Bu çerçevede kadın ve erkek, toplumsal cinsiyet özelinde ele alınmış, kamusal ve özel alan kavramları içerisinde incelenmiştir. Kadınların siyasete katılımı ve temsili hem dünya çapında hem de Türkiye etrafında kadınların siyasal haklarını kazanma süreci ile beraber incelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde siyasete katılım için bir basamak olan yerel yönetimlerden ve yerel demokrasiden söz edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye’deki yerel yönetimin tarihsel gelişiminden, Türkiye’deki yerel yönetim türlerinden ve karar organlarından bahsedilmiştir. Bahsedilen karar alma organlarında karar alım aşamasında belli bir süreç ve birçok etken mevcuttur. Bu hususta, karar alınırken karar süreci dinamikleri de başlık altında incelenmiştir. Son olarak kadının yerel yönetimlere katılım ve temsiline değinilmiştir.

Tezin üçüncü ve son bölümünde İzmir ilinin genel özelliklerinden bahsedilmiştir. Bununla birlikte İzmir’de yerel yönetimlerin gelişimi hususuna değinilmiştir. Son olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinde karar alma organlarında kadının katılımı ve temsiline bahsedilmiştir. 21 kadın belediye meclis üyesi ile görüşme yapılmış ve araştırma bulgularından bahsedilmiştir. Son olarak, görüşme sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesine yer verilmiştir.

İzmir ilinde kadın meclis üyeleri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda, bir ülkenin gelişmişlik düzeyini yansıtan yerel yönetimlerde karar alma organlarında

kadının etkinliği, katılımı ve karşılaştıkları sorunlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcılara siyasete katılım kararları, destekçileri, kadının siyasete katılımındaki statüko özellikleri, kadınların karar organlarındaki varoluşları ve temsiliyeti, kararlar ve kararların alınışındaki cinsiyet ayrımının var olup olmadığı, kadın ve yerel yönetimdeki yenilikleri ile ilgili sorular yöneltilmiş ve cevapları alınmış ve bu doğrultuda değerlendirmelere yer verilmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KATILIM VE SİYASAL KATILIM

İnsan özü itibari ile sosyal bir varlıktır. Yerleşik hayata geçen insanlık toplu halde yaşamaya başlamıştır. Dolayısıyla sosyal bir şekilde ve kalabalık olarak yaşamak birtakım sorunlar meydana getirmektedir. Toplumu oluşturan bireylerin kimin yönetiminde olmaları gerektiği, nasıl yönetilecekleri ve nasıl bir yaşam sürecekleri meselesi anlaşmazlık ve uyuşmazlıklara neden olmaktadır. Bu sorunları bir çözüme kavuşturmak için de siyaset kurumu devreye girmektedir.

İnsanlığın altı bin yıl öncesinde göçebe hayatına son verip yerleşik hayata geçmesi, topluca yaşamaya başlaması ve uygarlaşmasıyla beraber siyaset kavramı oluşmuş ve siyasal kavramlar kullanılmaya başlanmıştır. Fakat siyaset bilimciler tarafından siyaset kavramı üzerinde hemfikir olunan ve herkesçe kabul görülen bir tanımlama yapılamamıştır. Çünkü siyaset kavramı hem en üst hem de en alt tabakayı kapsayan birçok olguyu içinde barındırmaktadır. Bu yüzden farklı zaman dilimlerinde filozoflar ve siyaset bilimciler kendilerince tanımlamalar yapmışlardır (Şahin, 2011: 9). Bu çalışmada farklı şekillerde ifade edilen siyaset tanımlarına yer verilecektir. Bu doğrultuda, siyaset kavramının farklı tanımları söz konusu olmaktadır.

Siyaset kelimesi kökü itibari ile Arapça dilinde “At idare etme sanatı, seyislik” anlamlarına gelmektedir. Osmanlı İmparatorluğu’ndan daha önceki zamanlarda İslam âleminde hükmetme sanatı, yönetme becerisi anlamlarında kullanılmaya başlanmıştır (Taşkın, 2014: 26).

Siyaset biliminin kurucusu olarak kabul gören Aristoteles’e göre siyaset kavramı, devletin tüm çalışmalarının en yüksek iyiye ulaşmayı ve iyi yaşamayı hedeflediği yönündedir. Ona göre siyasal açıdan var olan bir kurum küçük bir cumhuriyettir ve bu cumhuriyette yaşayanlar belirli oranda yönetime katılırlar.

Toplumsal anlamda yurttaş olarak kabul edilen her birey devleti yönetme yetkisine sahiptir (Erol, 2012: 29-79).

Max Weber ise siyaset kavramını, var olan devletlerin ya da devletlerin içinde bir amaç için oluşmuş grupların birbirleri arasındaki iktidarı paylaşma veya paylaşmaya çalışmasında etkili olma mücadelesi olarak tanımlar (Akyüz, 2009: 95).

Andrey Heywood'a (t.y: 22) göre hayatımızı düzenleyen herkes için geçerli kurallar vardır. Bu kuralları değiştirmek ve korumak için insanlar tarafından yapılan faaliyetler ise siyasettir. Heywood, siyasetin bir çatışma ve aynı zamanda iş birliği olduğunu söylemektedir. İnsanlar farklıdır. Her insan aynı fikirlere sahip değildir. Çoğunluğun aynı şeyleri düşünmediği yerde bir çatışma meydana gelmekte ve hemfikir olunamamaktadır. Ancak insanlar bazı kuralları ve kanunları kabul etmeyip yürürlükten kaldırmak için de hemfikir olmalıdırlar. Bu nedenle siyasetin temel olarak adlandırabileceğimiz özelliği, farklı görüşlerin olduğu tartışmaların uzlaştırıldığı bir karşılaşmayı çözme sürecidir.

Siyasete katılma hakkı farklı ülkelerde farklı tarihlere kadar yalnızca erkeklere tanınmış bir haktır. Kadının da zaman içerisinde bu hakkı elde etmesiyle beraber uyumsuzlukların çözüm noktası olan siyasetin, her bireyin özgürce ve eşit bir şekilde katılma hakkına sahip olduğu bir kavram halini aldığı görülmektedir. Katılım bir katılma eylemidir. Uzakta olunmayan bir durumdur. Bir amaç için var olan topluluğa, partiye veya düşünceye katılım sağlamaktır. Siyaset bilimi katılım kavramını sahiplenmiştir (Oruç ve Bayrakçı, 2018: 469).

Katılım kavramı, genel bir bakış açısı ile ifade etmek gerekirse fiziksel çevrenin, kurum veya kuruluşların birey ile ilgili aldıkları kararlarda söz sahibi olmasıdır. Bununla birlikte bir program veya sonucun meydana getirilmesinde ya da kararların alınmasında kişiler ile iş birliği içerisinde olmaları olarak da tanımlanabilir (Kaypak, 2011: 137).

Katılım kavramı ile ilgili olması gerekenler şöyle sıralanabilir: Katılım, yönetsel olan süreçler gibi durağan değil sürekli olmalıdır. Başladığı yerde biten bir şekilde bürünmemeli, mekânsal ölçeklerle ya da kurumsal bir yapı şeklinde sınırları olmamalıdır. Aksine var olan kurumsal ölçekleri kapsamalı, gönüllü olmayı esas alıp yalnız kurumsal ya da bireysel olarak çıkarları gözetmemelidir. Yaşanan kent adına karşılıksız bir şekilde davranılmalı ve yenilikleri içermelidir (Poyraz, 2017: 140).

Katılımdan gerçekten bahsedebilmek için katılma imkânlarının biçimsel olarak var olması gerekmektedir. Vatandaşlar bu imkânları aktif ve etkin olarak kullanmalıdır. (Oruç ve Bayrakçı, 2018: 470).

Katılım kavramı ile birlikte birey, pozitif kavramları da beraberinde getirmektedir. Katılım kavramı katılımcıların olması nedeniyle bireylerin sosyalleşmelerine katkı sağlamaktadır. Bir derneğe, sivil toplum kuruluşuna, partiye, topluluğa katılan birey kendi gibi birçok insanla tanışma fırsatı bulur. Birey burada saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma gibi soyut kavramlar etrafında ortak değerlerin oluşumunu sağlar (Ersoy, 2018: 8).

Katılım hakkı, yerel siyasetin ana öğelerinden biridir. Yerel anlamda yurttaşların haklarının korunması gerektiğini savunur. Bu hakları korurken ırk, cinsiyet, yaş, din, milliyet, siyasal görüş, ruhsal ve bedensel engel, ekonomik durum gibi nedenlere bakılmaması gerektiğini gözetir. Yurttaşların katılım sağlayabilmeleriyle beraber atanmışları veya seçilmişleri denetleyebiliyor olmaları vatandaşın güven duygusunu arttırmaktadır.

Tomanbay (2020: 1), toplum katılımı kavramını aynı amaç doğrultusunda birçok insanın etkin olması olarak tanımlamaktadır. Bu kavramın türlerini bilmenin katılımcıyı etkin kılacağından ve katılımın özelliği üzerine bilgi edinilebileceğinden bahsetmektedir. Siyasal katılımı ise toplum katılımının bir türü olarak ele almaktadır. Kapani'ye (2007: 144) göre siyasal katılım, toplumu oluşturan bireylerin var olan siyasal sisteme karşı tutum, durum ve davranışlarını gösteren bir kavramdır. Bu tanımla beraber katılımın sadece bir oy verme faaliyeti olacak kadar basit düşünülmemesi gerektiğini belirtir. Katılmanın küçük bir meraktan yoğun bir katılım eylemine kadar gidebileceğinden bahseder. Siyasal katılım, devletin farklı birimlerindeki uygulamaları ve alınan kararları etkileme faaliyetidir (Kışlalı, 2003: 219). Birey sistemin içine katılır, doğrudan ya da dolaylı olarak varlığını gösterir.

Çağlar (2011: 57), siyasal katılımı bir tepki davranışı olarak nitelendirmekte ve birçok farklı amaç taşıdığından bahsetmektedir. Farklı amaçları olan bu katılım oy vermek, siyasal partilere katılım sağlamak, mitinglere katılmak, kişisel çıkar sağlamak, arkadaş edinmek, tanışık insan sayısını arttırmak, ideolojisini beslemek, çıkarlarını korumak, siyasette etkin olmak ve siyasal bir saygınlığa ulaşmak vb. şeklinde sıralanabilir. Bu amaçlar sistemin türüne göre de değişiklik

gösterebilmektedir. Siyasal katılım, demokratik bir yapıda bir uzlaşma aracı olarak kullanılırken, otoriter ya da totaliter yapılarda yöneticinin onaylanması için ve bazı noktalarda da manipülasyon aracı olarak kullanılmaktadır (Kapani, 2007; Kışlalı, 2003).

Siyasal katılım her kesimden insana kendini, partileri veya grupları temsil etme olanağı sunar. Farklı kesimler çoğunluğu sağlar, uzlaşır ve barış ortamı oluşturur ve bir istikrar meydana getirirler. Her kesim kendi ideolojisini sağlayacak parti kurmakta, katılmakta ve oy vermekte özgürdür. Siyasal katılımın sağlanıyor olması konusundaki en önemli hususlardan biri de bireyin siyasal sisteme karşı güven duygusu içinde olmasıdır. Aynı zamanda katılım sağlandığında birey kendi haklarının ve özgürlüklerinin elinden gitmeyeceği, aksine demokratik olarak elde edebileceği inancına sahiptir. Tam tersi sistemde birey katılımcı olarak haklarını elde edemezse katılım sağlamayacak ve sisteme karşı güven duygusunu yitirecektir (Göksoy, 2019: 15).

Siyasal katılım ile birey tarafından sisteme duyulan güven görülebilmektedir. Bu nedenle siyasal katılım, katılıma dâhil olmak istemeyip katılım sağlamayan bireyleri gözlemlemek ve nedenlerini öğrenmek adına da önemli bir göstergedir. Katılımın sağlanmamasının nedenlerinden biri bireylerin negatif etmen ya da faktörler doğrultusunda sisteme güven duymamalarıdır. Bu güvensizlik bireylerin ve toplumların umutsuzlukları, sistemin daha iyi olamayacağına dair inançsızlıkları ya da sadece kişisel tercihleri şeklinde örneklendirilebilir.

1.1.1. Siyasal Katılım Düzeyleri

Bireyler siyasal hayata farklı biçimlerde katılım sağlarlar. Sadece oy vermek ile katılım görevini yerine getirdiğini düşünen bireyler olabilir. Fakat birey oy vermemeyi tercih ederek de katılım sağlayabilir. İki tercih de siyasal davranış çerçevesi içerisindedir. Katılımın demografik, ekonomik ya da kişisel nedenleri olabilmektedir.

Robert Dahl'a (2010: 57) göre, siyasal katılım düzeyleri dört başlıkta açıklanmıştır. Bunlar ilgi, önemseme, bilgi ve eylemdir. İlgi kavramı ile olayları yakından ya da uzaktan izleme derecesine işaret edilmektedir. Önemseme dediği

noktada siyasal olaylara verilen önem derecesinden bahsedilmektedir. Bilgi siyasal olan olaylara karşı olan bilgi sahipliği olarak tanımlanabilir. Eylem ile ilgili olarak ise siyasal meseleler içerisinde aktif rol almaktan bahsedilmektedir. Bu davranışlardan bahseden Dahl'a (2010: 56) göre, siyasal katılım açısından toplum "siyasal olmayan tabaka, siyasal tabaka, iktidar peşinde koşanlar ve iktidar sahipleri" şeklinde sınıflanır. Kapani (2007: 147), bu sınıflandırmanın toplumun içyapısı ile ilgili bize bilgi verdiğinden bahseder. "İktidar sahipleri" ve "iktidar peşinde koşanlar" siyasal bir yapıda toplumun az bir kısmını oluşturmaktadır. "Siyasal tabaka" ve "siyasal olmayan tabaka" asıl katılımı açıklamaktadır. Fakat siyasal olmayan tabaka için kesin bir tavır koymak uygun değildir. Nitekim birey ilgisiz ve merak duymuyor olsa dahi zaman zaman oy kullanma davranışı gösterebilmektedir.

Milbrath (aktaran Sağıt, 2016: 10-11) da siyasal katılımı farklı şekilde düzeylendirmiştir. Bireylerin siyasal olarak katılma eylemini kolay olandan zor olana doğru adlandırmıştır. Bunlar izleyici özellikteki bireyler, geçişken yapıdaki grup ve savaşçı nitelikteki bireylerdir. İzleyici grup seçimlerde oy vermekle yetinir. Zaman zaman kendi arkadaş grubunca siyasi olayları tartışır, bağlılık duyduğu partiye dair rozetini taşır. Geçişken yapıdaki grup siyasi faaliyetlerde fiziksel olarak daha görünürdür. Siyasi mitinglere katılım sağlar, bağlılık duyduğu partiye yardım sağlamak ve maddi kaynak bulmak için çaba gösterir. Savaşçı niteliktekiler ise daha faal olarak rol alırlar. Partilere üye olmanın dışında artık partide aktif rol almak aday ya da aday adayı olmak gibi özellikler gösterirler.

Siyasal katılım düzeylerine ilişkin bir başka sınıflandırma da Baykal (aktaran Akıncı, 2014: 43) tarafından yapılmıştır. Baykal ilk sınıflandırmayı "siyasal olayları izleme" şeklinde ifade etmektedir. Bu siyasal davranış, faal olarak bir faaliyette bulunmadan, siyasal olaylar hakkındaki görüşlerini arkadaş ortamında tartışmak, yine siyasal olaylar hakkında televizyon, radyo, gazete veya dergi kanalıyla haberdar olup sadece okumak veya bilgi sahibi olmak düzeyindedir. İkinci sınıflandırmayı "siyasal olaylar hakkında tavır takınma" olarak adlandırmaktadır. Burada siyasal olaylara bir katılım mevcut fakat siyasal bir olay meydana getirme ve dâhil olma hususu mevcut olmamaktadır. Birey kendince bir tavır alır, açıklama çabasına girer ancak siyasal bir olay meydana getirmez veya getirmekten kaçınır. Son sınıflandırmayı ise "siyasal olayların içine karışma" olarak adlandırmaktadır. Burada

artık birey var olan olayları dışarıdan gözlemlemek ya da tavrını belli etmek yerine siyasal katılımını fiili ve faal olarak yapar. Mitinglere ve partilere katılır. Adaylığını ortaya koymak gibi faaliyetlerde bulunur.

Görüldüğü gibi farklı düşünürler farklı siyasal katılım düzeylerinden bahsetmektedir. Birey ya da yurttaş bulunduğu konuma, ülkeye, siyasal sisteme veya toplum yapısına göre katılım düzeylerinde yer alabilmektedir. Günlük hayatın işleyişinden, maddi olarak imkânsızlıktan, eğitimsizlikten ve birçok nedenden dolayı katılımı pasif kalmayı tercih eden yurttaşlar olduğu gibi siyasal katılımı, aday olarak, etkinliklere katılım göstererek, gönül bağı kurduğu yapı adına fon sağlayarak da meydana getiren bireyler olabilir. Bahsedilen noktalarla birlikte görülmektedir ki, siyasal katılım heterojen bir yapıya sahiptir ve siyasal katılımı etkileyen birçok faktör bulunmaktadır.

1.1.2. Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler

Siyasal katılıma etkide bulunan maddi, manevi, psikolojik, çevresel ve toplumsal birçok etken bulunmaktadır. Birey yaşadığı çevre ile istemese dahi etkileşim içerisinde olmakta ve bu etkenlerden en az birine maruz kalmaktadır. Bu nedenle birey bu etkenlerden etkilenebilir, davranışlarını ona göre şekillendirebilir hatta siyasal katılım sağlamamayı da tercih edebilir.

Siyasal katılımın sağlanabilmesi için birtakım koşulların da var olması gerektiğinden bahsedilmektedir. İlk koşul ve en önemlisi siyasal katılımın sağlanabilmesi için devletin var olması gerektiğidir. Var olan bu devlet bağımsız olmalıdır ki birey kendi haklarından ve geleceğinden söz edebilsin. Aksi halde sömürge altında olan bir devlet yapısında bu mümkün olmamaktadır. İkinci koşul ise tüzel bir çevre yapısının var olması gerektiğidir. Böyle bir çevre yoksa siyasal katılımı bahsetmek mümkün değildir (Eroğlu, 1991: 190).

Siyasete katılım kişinin ilgi düzeyine göre değişim gösteren bir olgudur. Fakat aynı zamanda siyasal ve sosyal faktörler, psikolojik etmenler, ekonomik faktörler siyasal katılımı olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Birey mevcut durumunu ve imkânlarını göz önüne alarak siyasete katılım sağlar. Bireyin siyasete katılmasını ve bu eylemin düzeyini belirleyen üç ana etmenden söz etmek mümkündür. Bunlar

genel çerçevesiyle sosyo-ekonomik, psikolojik ve siyasi-hukuki etmenlerdir (Özdemir, 2019: 257). Bu etmenleri gelir düzeyi, yaş, meslek grupları, eğitim, yerleşim yeri, psikolojik etmenler, medya ve cinsiyet gibi alt başlıklara ayırarak katılıma etki eden faktörleri incelemek mümkündür.

1.1.2.1. Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi siyasal katılım açısından önemli bir unsurdur. Birey kazancını yalnızca geçimi için kullanıp bu konuda zorluk yaşıyorsa siyasal katılımı belirli düzeyde kalacaktır. Günümüzde en basit şekilde dahi siyasi bir partiye üye olduğunda faal olabilmek adına zaman harcamak gerekmektedir. Aylık kazancın zamanın satılarak kazanıldığı düşünüldüğünde, katılımı aktif olarak sağlamak ve bunu gönüllülüğü esas alarak yapmak, bir kazanç elde edememek siyasal katılım açısından engel teşkil etmektedir.

Oy vermenin dışında seçimlere katılım, aday ya da aday adayı olmak dahi bir maliyet gerektirmektedir. Gelir düzeyi siyasal katılıma ilgisizliği doğurabilmektedir. Bireyler gelir yetersizliğinden kitle iletişim araçlarına kolaylıkla ulaşamayabilir, bu hususa bir maliyet ayıramayabilir, gelişmelerden haberdar olamayabilir ve bu nedenle ilgisizleşerek siyasal katılım sağlayamayabilirler. Gelir durumu yüksek olan bireyler bilgilenme maliyetini karşılayacaklardır ancak alt gelir grubuna dâhil bireyler yaşam mücadelesi için gayret sarf edeceklerinden siyasal katılma ikincil bir hal alacaktır (G. Aydemir, 2013: 12). Toplumda statüsü yüksek olan bireylerin imkânlardan daha fazla faydalanabileceği düşünüldüğünde, bu kişilerin siyasal olayları takip etmek ve katılım sağlamak konusunda daha etkin olacakları aşikar görünmektedir.

Bireylerin ekonomik durumlarındaki iyileşmenin siyasal katılım açısından olumlu bir etkiye sahip olduğu ve siyasal katılımı arttığı konusunda yaygın bir görüş bulunmaktadır. Şöyle bir gerçek vardır ki, başta gelir olmak üzere eğitim ve meslek gibi değişkenler ile birlikte bir statüye sahip olanlar, toplum nezdinde itibarlarını korumak ve sürdürmek için sistemi yakından takip etmektedirler. Karar mercilerinde var olmaya veya bu mercileri etkilemeye çalışmaktadırlar. Gelir ile birlikte meslek ve eğitimde de yüksek bir statüye sahip olan bireylerin oy verme dışındaki siyasal faaliyetlerinin daha fazla olduğu bilinmektedir (Kapani, 2014: 133).

1.1.2.2. Yaş

Birey, yaş aldıkça deneyim ve bilgi kazanmaktadır. Kişinin çocuk ve genç olarak adlandırıldığı dönem ile artık yetişkin ve yaşlı olarak adlandırıldığı dönem arasında, siyasete karşı olan duygu ve düşünceleri, bilgi birikimi ve tecrübeleri aynı düzeyde olmayacaktır. Bu nedenle bireyin katılım düzeyi, yaş olgusuna bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir.

Bireyin yaşamış olduğu zaman dilimine göre katılıma olan ilgisi değişmektedir. Çocuk olarak adlandırılan bireyin siyasete ilgi duyması beklenmez ve hatta ilgisi yoktur. Birey 15 yaşına geldiğinde soyut kavramları tanımlamaya başlar. Artık siyaset kavramı da birey için önem arz etmeye, üzerinde düşünülüp tartışılacak bir konu olmaya başlamıştır (Üçer, 2011: 10). Genç, orta yaşlı ve yaşlı olarak gruplandırılan bireylerin 16-25 yaş aralığında genç konumundayken siyasete olan ilgileri azdır. Çünkü birey bu dönemde eğitimini tamamlama, iş bulma gibi önceliklere sahiptir. Çoğunluğu henüz bekâr ve bir yerde yerleşik vaziyette değillerdir (Tatar, 1997: 101). Bu durumlar gençler açısından siyasal katılıma engel niteliği taşısa da gençlerin aktif siyasete katılımı konusunda daha istekli ve avantajlı olmasını da sağlamaktadır. Gencin enerjisi, aile yükümlülüğünün olmaması, dinamikliği ve fazlaca bir zaman dilimine sahip olması, ileri yaştakilere oranla daha fazladır. Mitinglere, aktif propagandalara, partilerin seçim kampanyalarına katılım sağlanmasında gençlerin dinamikliği kullanılmaktadır. Birey orta yaş grubuna geldiğindeyse siyasal katılımı artmaktadır. Yaş almış bireyin dünya görüşü, düşünce yapısı ve sahip olduğu ideoloji artık belirli bir hal almış, bireyin etkilenebilirliği azalmıştır. Bu nedenle bireyler ideolojileri doğrultusunda uzun yıllar boyunca faaliyet gösterebilmektedirler. Yaşlı kesimin siyasal katılımı ise ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile ilişkilendirilebilir. Gelişmiş ülkelerde bazı nedenlerden dolayı ikincil ilişkiler meydana gelmektedir. Bu nedenle gençler yaşlı kesimi devre dışı bırakır. Yaşlı kesim ise kendi arayışı içerisine girer. Gelişmekte olan ülkelerde ise Türkiye gibi geleneksel bir yapıya sahip olduğu için yaşlı kesim daha çok söz sahibi olmaktadır. Değişime açık olmamaları nedeniyle gençlere siyasal katılım bağlamında sadece göstermelik şekilde yer verip söz hakkı tanınmaktadır (Sitembölükbaşı, 2001: 78-80).

Yücekök'e göre (1987: 28) her yaş grubu farklı siyasal davranış gösterir. Gençlerin siyasal katılımları daha azdır çünkü düzenli bir iş sahibi olma hususunda oturmamış bir yapıları vardır. Bu nedenle şehir değiştirebilirler, belli bir mahalle kültürüne sahip değillerdir, gelirleri yüksek değildir ve yatırım yapmamışlardır. Güçlü yatırım araçlarına sahip değillerse katılımları daha düşük olmaktadır. Fakat orta yaşlı birey çoğunlukla belli bir ekonomik seviyeye ulaşmış, yerleşim yerini belirlemiştir. Bu nedenle topluma dair koruyacağı birçok şey mevcuttur. Emekli kesim ise iktisadi zorluklardan daha fazla etkilenebileceği için katılımı sınırlı düzeyde olacaktır.

Görülüyor ki toplumun genelinde yaş aldıkça kazanılan tecrübe, ekonomik özgürlük, gelir düzeyi ve bilinçle beraber siyasal katılım daha ciddi boyutta olmaktadır. Diğer bir açıdan bakıldığında ise gençlerin tecrübesizliğinin getirmiş olduğu kendini adama duygusunun var olduğu ve gönül verilen ideoloji adına tam bir bağlılıkla katılım sağladıkları söylenebilir.

1.1.2.3. Eğitim

Eğitim bir toplumun olması gereken ve önem arz eden unsurlarından biridir. Kalaycıoğlu'na (1983: 26-30) göre eğitim, bireyin toplumda bir yer sağlaması, karmaşık olan siyasal ilişkileri kavrayabilme niteliğine haiz olması, soyut olan siyasal kavramları anlamlandırıp örgütsel ve siyasal faaliyetlere katılması ve bireye yurttaşlık bilincinin aşılması hususunda katkı sağlamaktadır.

Kalaycıoğlu (1983: 26-30) siyasal katılımı eğitimin önemini birkaç noktada ele almıştır. Öncelikle eğitim düzeyi iyi olanlar için siyasal katılım bir vatandaşlık görevi niteliği taşımaktadır. Eğitimi iyi olan birey etrafını gözlemler ve eksik bulunduğu noktalarda ne yapması gerektiğini planlayıp değiştirme inancı ve becerisiyle hareket eder. İyi bir eğitime sahip olan bireyin sosyal statüsü ve gelir düzeyi daha yüksekte olmaktadır. İyi bir eğitime sahip olan birey yine kendi statüsündeki insanları çevre edinecek, yönetsel anlamda o konumda bulunanlar ile rahatça diyalog kurabilecektir. Son olarak birey, aldığı eğitim ile birlikte kendi gibi pek çok arkadaşına sahip olabilmekte ve bu arkadaşlar siyasal katılımı önemli rol oynayabilmektedirler.

Eğitim alan birey bilinçlenmektedir. Eğitimi bireyin birçok konuda bilinçli olması, siyaset ile ilgilenmesine de neden olmaktadır. Birey, eğitim ile kazandığı bilgi birikimi sayesinde hangi kanalları kullanarak siyasete katılacağını renmektedir. Bu nedenle eğitim ve siyasal katılım arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu konuda donanıma sahip olan bireyler siyasi hayatlarını da daha uzun sürdürebilmektedirler (elik, 2019: 12-13).

Eğitimin siyasal katılım açısından önemi büyük bir yer kaplarken okları Türkiye'ye çevirdiğimizde ülkedeki öğrencilere verilen eğitim kalitesi ve önemi aynı düzeyde olamamaktadır. Örneğin, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki cinsiyet ayrımı göze çarpmaktadır. Ataerkil yapı ülkenin doğu bölgesinde daha ön plandadır. Bu bölge kız çocuklarını okutma konusunda batıdakiler kadar geniş bir çoğunluğa sahip değildir. Eğitim görmeyen kız çocuğu ya da erkek ocuk hiçbir zaman siyaset gibi soyut bir kavramın üzerine dŐnmek ve tartışmak gibi bir etkililik gösteremeyecektir. Bu nedenle eğitim, katılım açısından önemli bir parametredir. Dolayısıyla eğitime önem verilmesi, bölgeler ve cinsiyetler arası eŐitsizliđin giderilmesi, eğitim kalitesinin yükseltilmesi, eğitim olanaklarının herkes için sağlanması, zorunlu eğitim gibi yöntemler ile birlikte belli bir eğitim sürecinin garanti altında alınması gerekir. Garanti altına alınan bu süreçle birlikte bireylerin bilinçli ve donanımlı bir Şekilde siyasal katılım sağladıkları görülecektir.

Günümüzde eğitim dediğimiz konu siyasal katılım ile ele alındığında önemli bir role sahiptir. Birey eğitim ile bilinçlendiği noktada katılımı bir yurttaşlık görevi olarak görmekte ve uygulamaktadır. Yalnızca oy vermek ile siyasal katılımını sonlandırmamaktadır. Sahip olduğu ideoloji, fikir ya da düşünce doğrultusunda bir partiye ye olmak gibi eylemler gösterebilmektedir. Aynı zamanda kendi düşünceleri yönünde sahip olduğu olanaklar ile beraber parti kurmak gibi eylemler de meydana getirmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan bireyler siyaset ve katılım kavramları konusunda daha fazla bilmeye ve bilinçlenmeye açıktırlar. Eylemlerini de bu doğrultuda göstermektedirler. Son olarak eğitim tek başına değerlendirilmemesi gereken bir faktordr. Gelir düzeyi ve meslek bunun tamamlayıcılarıdır.

1.1.2.4. Meslek

Meslek, bireyin sosyal çevresini belirleyen ve insan davranışlarında önemli yere sahip olan bir etkidir. Bu nedenle siyasal katılım açısından önem taşımaktadır. Meslek, birey için bir sosyal statü göstergesidir. Bireyin mesleği, eğitimi ve gelir düzeyi birbirleriyle alakalı olan hususlardır. Bireyin gelir düzeyinin farklılaşması, yaşam tarzını ve standartlarını, olaylara bakış açısını ve aldığı kararları etkileyen önemli bir unsurdur. Toplumsal statüsü artan birey siyasete ve katılıma daha ilgili olacaktır (Özyılmaz, 2013: 10).

Eğitim seviyesi yüksek olan birey, her zaman yüksek statülü bir mesleği garanti olarak görmese dahi belli bir statünün altına da inmemeyi yeğler. Böylelikle eğitim seviyesinin yüksek olmasıyla birlikte hiç olmazsa bireyin yapacağı meslek vasıflı bir hal almaktadır. Mesleği olan birey bir statüye sahiptir. Sahip olunan statüyle siyasal katılıma karşı bir ilgi mevcut olmaktadır. Bu statü bürokrasi ile iletişimi de getirebilmektedir. Mesleğin farklı özellikleri bireyin siyasal anlamda katılımını etkileyen faktörlerdendir (Duran, 2004: 5). Mesleğin niteliği zaman zaman değişim gösterse dahi her yerde statüye sahip olan birey, katılım sağlama ve üretme konusunda istikrarlı olacaktır.

Toplumda birçok meslek grubu olmakla birlikte her meslek grubu farklı gelir düzeyine sahiptir. Gelir düzeyindeki farklılıklar, bireylerin aldıkları kararlarda, olaylara bakış açısında ve yaşam standartlarında değişikliklere neden olan unsurlardan biridir. Araştırmalar çerçevesinde, alt gelir grubuna mensup bireylerin siyasal katılımlarının az olduğu görülmektedir (Özbudun, 1975: 8). Öncelikli ihtiyaçlarını karşılayamayan birey, sosyal hayatın dışında kalmakta ve siyaset olgusu bireyin dikkatini çekmemektedir.

1.1.2.5. Yerleşim Yeri

Yerleşim yeri, bireyin siyasal hayata katılımını etkileyen önemli bir faktördür. Kırsal alanda doğmuş, büyümüş ve kente hiç ziyarette bulunmamış olan birey, siyaset ve katılım konusunda kentte yaşayan ve özgürce katılım sağlayan bireye göre daha bilgisiz kalmaktadır. Kırsal yerleşim yerlerinde kişiler arası iletişim daha fazla olduğu için her birey birbirinin etkisi altında kalabilmekte ve bu konuda bilinçlenme ve merak gibi bir çabaya girmemektedir. Kentte yaşamını sürdüren birey ise fikirlerini açıkça ifade edebilmekle birlikte kırsal alandaki bireyler kadar kişiler ile

diyalog kurmamaktadır. Kentte siyasal katılıma etki eden birçok faktör mevcut iken kırsal alanda bu daha çok büyüklerinin sözünü dinleme şeklini almaktadır (Sağıt, 2016: 19).

Dursun'a göre (2006: 90) şehirler modernleşen yapılardır. Modernleşen şehirler bireye kültürel ve siyasal birçok olanak sunabilmektedir. Şehirde sunulan bu olanaklar siyasete aktif katılımı pozitif bir etki yaratmaktadır. Bu etki çerçevesinde kırsal kesim ve şehirde yaşayan kesim karşılaştırıldığında şehirde yaşamakta olan kesimin siyasal katılım eğilimi daha fazla olmaktadır.

Sonuç olarak kentin sunduğu imkânlar kırsal alana göre daha geniş çaptadır. Birey farklı düşüncelere sahip insanlar ile daha çok muhatap olabilmektedir. Sempozyumlara, panellere, tartışma gruplarına katılabilmekte, bulunduğu okul ortamının imkânları sayesinde farklı insanlar ile aktif diyaloglar kurabilmekte ve kendi görüşleri çerçevesinde hareket etme fırsatı bulabilmektedir. Bu sayede farklı görüşleri dinleme ve bu görüşleri kendi süzgecinden geçirme fırsatına sahip olmaktadır. Bu nedenle kentlerde görülen siyasal katılımın kırsala nazaran daha aktif ve yoğun olduğu hususu genel kabul gören bir olgudur.

1.1.2.6. Medya

Teknoloji noktasında daha fazla erişim imkânı bulunabilmesi ile beraber dünyada ve ülkelerde olan gelişmeler sığağı sığağına takip edilebilmektedir. Birey artık ülkede olan herhangi bir olaydan saniyeler içerisinde haberdar olmakta, görüşünü yayınlamakta ve yorum yapabilmektedir. Medya, siyasal hadiseler ve haberler ile ilgili duyum alma konusunda bilgilenme maliyetini ortadan kaldırmaktadır (Aydemir, 2013, 16).

Medya aynı zamanda kamu politikası aktörlerinden de biridir. Bir haber kanalı sahibine veya reklam üreticisine ulaşma imkânı elit bir kesimin elindedir. Ancak sosyal medya ile her kullanıcı direkt olarak kaynağa ulaşma imkânını da elde eder. Günümüzde birçok kişinin kullandığı sosyal medya ile insanların düşünceleri ve fikirleri dünya çapında yayılma ve görülme fırsatına sahiptir. Sosyal medya bir iletişim platformu da olması nedeniyle kamu politikalarında etkilidir. Bunu öncelikle gündem, sonrasında kamuoyu oluşturmak şeklinde meydana getirir (Göçoğlu ve Aydın, 2015: 890).

Medya siyasal açıdan bir araç niteliği taşımaktadır. İlgili zamanlarda yapılan yorum programları, tartışma programları ve propagandalar bireylerin var olan siyasal düşüncelerini güçlendirmekte ya da zaman zaman değiştirmektedir. Birey faal olarak katılım sağlıyor görünmese de bu konuda bilgilenmek adına yaptığı faaliyetler dahi bir siyasal katılım göstergesidir. Medyayı daha fazla takip eden bireylerin takip etmeyenlere oranla katılımlarının daha yoğun olduğu ve siyasete ilgisinin daha yakın olduğu yaygın olan bir görüştür (Çukurçayır, 2012: 88-89). Fakat bu noktada medyanın tarafsız ve objektif olması gerektiği bilinçli bir siyasal katılım için dikkate alınması gereken bir husustur.

1.1.2.7. Psikolojik Etmenler

Bireyi siyasal katılıma sürükleyen sosyo-ekonomik etkenler önemli olduğu kadar psikolojik etmenler de siyasal katılım açısından önemli bir husustur. Birey güven duyduğu hükümete ve partiye oy vermek adına yurttaşlık görevini yerine getirmesi gerektiğini düşünmektedir. Birey güven, tatmin, bir grup ile bütünleşme isteği gibi pozitif yönlü; kızgınlık, aldatıldığını düşünme gibi ise negatif yönlü düşünceler içerisine de girebilmektedir. Bu doğrultuda bireyin sahip olduğu pozitif yönlü duygular, siyasal katılım üzerinde olumlu bir etki meydana getirirken, negatif yönlü duygular olumsuz bir etki oluşturmaktadır.

Kapani (2007: 146), psikolojik faktörlerde en önemli etkenin “etkinlik duygusu” olduğunu söylemektedir. Bu duygu ile birey, davranışı ile etrafındaki olaylara bir etkide bulunup bulunmayacağını merak eder. Birey kendine bu noktada güveniyor olabilmekte ya da tam tersi kendisinin hiçbir etkide bulunmadığını düşünüyor olabilmektedir. Burada güven duygusu psikolojik açıdan bireyi etkilemekte ve siyasal davranışını o yönde şekillendirmektedir. Dolayısıyla etkinlik duygusunun şiddetli ya da az olması ile siyasal katılım artmakta ya da azalmaktadır.

Kalaycıoğlu (1983: 41) ise psikolojik etmenlerin siyasal katılıma etkisi olarak, “siyasal ilgi” kavramını ele almıştır. Bu kavramı “*İşleyen siyasal olayları, sistemin işleyişini, alınan siyasal kararları, siyasal tartışmaları düzenli bir şekilde ve sürekli olarak izlemek ve takip etmek*” olarak tanımlamıştır. Siyasal ilginin yoğunlaşması bireydeki düzenli ve sürekli olan ilgiden kaynaklanmaktadır. Değerlerin, tutum ve

davranışların siyasal olaylar, siyasal sistem ve siyasal kararlar üzerindeki etkisinin bireyde şekillenmesiyle siyasal ilgi düzeyi de belirlenebilir olmaktadır.

Kişi, yurttaşlık duygusunu psikolojik etmenler sayesinde kazanabilir. Eğitim, gelir ve mesleğin de etkili olduğu bu duygu, bireyin karşılık beklemeden yaptığı bir davranışa dönüşmektedir. Birey, yurttaşlık bilinciyle oy kullanma eylemini gerçekleştirebilir. Bununla beraber siyasal ilgiye sahip olan birey de siyasal katılım sağlamak amacıyla oy kullanacaktır.

1.1.2.8.Cinsiyet

Tezin ana kavramlarından biri olan cinsiyet kavramı siyasal katılımı en çok detaylandırılan faktörlerdendir. Cinsiyet yalnızca Türkiye’de değil tüm dünyada da her alanda önemli addedilecek değişkenlerden biridir. Siyasal katılıma da etki eden bu değişken neticesinde kadın ve erkek kavramları farklılıklar göstermektedir.

Toplumun, kadın ve erkeği farklılaştırması, kadın ve erkeğin görevlerini ve düşüncelerini keskin bir çizgide ayırması bu iki cinse kavramlar ve özellikler yüklemiştir. Bu çerçevede kadın daha evcimen, evine bağlı, dış ilişkilerde zayıf ve anaç bir karakter olarak kabul görmüştür. Siyasete katılım daha açık bir yapıya sahip olmayı ister. Erkekse bu noktada daha dışa dönük, ev dışındaki işleri halleden, karar alan ve karar veren bir cins olarak kabul görmüştür. Bu nedenle tüm bu toplum görüşleri neticesinde siyasete katılım konusunda kadınlardan çok erkekler görülmektedir.

Sitembölükbaşı (2001: 63), kadın ve erkeğin farklılıklarıyla ilgili iki yaklaşımdan bahsetmektedir. Birinci yaklaşım durumsal yaklaşımdır. Bu yaklaşımda kadın ve erkeğe iş gücü açısından farklı yaklaşıldığından bahseder. Bu yaklaşımda erkekler dış dünyaya daha açık, kadınlar ise kapalı ve siyasete karşı ilgisizdirler. Ailede maddi kazancı erkek sağladığı için kontrol erkeğin elinde olmakta, kadın ekonomik olarak yeterliliğe sahip olamamaktadır. Bir diğer yaklaşım ise yapısal yaklaşımdır. Buna göre, kadınların yaş ortalamalarının yüksek olması, inançlarına bağlılıkları ve gelir düzeylerinin düşük ya da hiç olmaması siyasal davranışlarına etki etmektedir.

Kalaycıoğlu’na göre (1983: 19-20), cinsiyet rollerini belirlemede üç unsur göz önüne alınmaktadır. İlk olarak, kadınların siyasete katılımını önemli ölçüde etkileyen

sosyo-ekonomik statüye daha az sahip olmaları nedeniyle, siyasete katılımlarının daha düşük düzeyde kaldığı belirtilmektedir. İkinci olarak kadınların ekonomik özgürlüklerinin erkekler kadar olmadığından, toplumdaki kitle iletişim araçlarından erkekler düzeyinde yararlanamadığından bahsedilmektedir. Bu da siyasal anlamda ilgi, bilgi edinme ve düzenli olarak takip etme durumunun aşağı seviyelerde kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle de kadınların siyasal katılımlarının daha az olduğu söylenmektedir. Son olarak, toplum kadından aile ve ev işlerine yönelik bir rol beklentisindedir. Kadının dışarda bir erkek kadar zaman harcayacağı, evsel faaliyetlerini aksatacağı, çocukları ile ilgilenemeyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle toplum tarafından kadının siyasal katılım sağlamaması gerektiğinden ve her halükarda da sağlayamayacağından söz edilmektedir.

Ataerkil toplumlara bakıldığında naiflik, doğa, nesne, duygu, sezgi, bilim dışılık ve özel alan ile senkronize edilen kadın ile özne, erk, akıl, kamu, politika ve güç gibi kavramlar ile senkronize edilen erkek arasında birbirine zıt ve değiştirilmesi güç bir ying yang durumu mevcuttur. Burada özellikle vurgu yapılmak istenen nokta, sayılan özelliklerin kadının, erkeğin tersi olup kadını pasife indiriyor oluşudur. Dolayısıyla ataerkil bir yapıda erkek olumlu ve güçlü özellikler ile eşleştirilirken kadın daha pasif ve kırılgan niteliklere sahip faktörler ile özdeşleştirilmiştir. Bu da erkeğin kadını pasif bir noktaya itmesine neden olmaktadır. Bu husus bugün de kadını her türlü etkinlikten yoksun bırakmakta ve çabalamasına rağmen bir erkek kadar iktidarda olamadığı için güçsüz ve ikincil pozisyonda bırakılmaktadır (Altındal, 2009: 355).

Görüldüğü üzere kadının siyasal hayata katılımını etkileyen birçok faktör mevcuttur. Siyaset kadınlar açısından dezavantaj olarak görülmüştür. Çünkü toplum siyasetin bir erkek işi olduğu konusunda hemfikirdir. Toplumlar modernleşmeye başlamış olsa dahi kadının siyasal katılımı erkekler düzeyine ulaşamamış ve aradaki fark azalmış ama kapanamamıştır. Günümüzde siyasal katılımında birçok kadın örnek görülmektedir. Bu görüntü siyasetin yalnızca erkek işi olduğuna dair algıyı yavaş yavaş ortadan kaldırmaktadır. Kadınlar siyasete eskiye oranla daha fazla katılım sağlayabilmekte fakat bu sefer karar organlarında kendine yeteri kadar yer bulamamaktadır. Bu durum yalnızca Türkiye’de değil dünyanın birçok yerinde söz konusu olmaktadır.

1.2. SİYASAL TEMSİL VE KADIN

İnsanlığın yerleşik hayata geçmesi ile birlikte birçok insan bir arada yaşamaya başlamıştır. Verimli topraklarda, su kaynaklarının etrafında ve gelişen ekonomi ile birlikte sanayileşen alanlarda insan toplulukları oluşmuş, yerleşmiş ve kentleşmişlerdir. Bir yöneticiye ihtiyaç duyan bireyler genişleyen coğrafya ile beraber seslerini duyuramamaya başlamışlardır. Aynı görüşlere sahip bireyler görüşlerini ve egemenliklerini kendi adlarına dile getirecek birileri tarafından savunulmaya ihtiyaç duymuştur. Bu ve benzeri sebepler temsil kavramının doğmasına neden olmuştur.

Nüfusun fazla olmadığı dönemlerde farklı niteliklere sahip (ırk, sosyal statü, konum, cinsiyet vb.) bireyler kendi adlarına karar alırlarken oy kullanarak katılım sağlamaktaydılar. Bu şekildeki dolaysız temsil nüfus yoğunluğunun artması ile beraber artık mümkün olmamaya başlamış ve dolaylı temsile geçilmiştir. Dolaylı temsil dediğimiz şey halkın, belirli niteliklere sahip olan adaylar arasından, halkı temsil etmek amacıyla oy kullanarak bir temsilci seçmesidir. Bugünün demokratik yapılarında bu yapıyı görmek fazlasıyla olağandır. Bununla birlikte ülkemizde de seçim sistemleri kanunlarla belirlenerek kullanılmaktadır (Örs, 2006: 6-7).

Sartori'ye (1996'dan aktaran Çelik ve Uluç, 2009: 2018) göre, geniş anlamda bir siyasal sistemde eşitlik, demokrasi adına önemli bir kavramdır. Söz konusu eşitlik kavramı demokrasideki ve siyasetteki seçimler ile somutlaştırılmaktadır. Yapılan seçimler adil ve özgür bir şekilde, bireylerin özgür olduğu bir ortamda yapılmalıdır. Tüm siyasal partilerin eşit şartlarda seçime girmeleri gerekmektedir. Aksi halde seçmensiz bir temsil bir anlam ifade etmeyeceği gibi adil ve özgür şartlar altında gerçekleşmeyen seçimler haksız bir iktidarı ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla bu şekilde bir temsil, egemenlik kavramını sadece egemenliğin devredilmesi şeklinde işlevselleştirmektedir. Egemenliği temsil eden temsilciler halk adına karar alma yetkisine sahiptirler. Seçilenler yalnızca kendi ideolojisine sahip bireyleri temsil etmezler. Seçilen temsilciler aynı zamanda bütün halkı temsil niteliğine sahiptirler (Gözübüyük, 2003: 25).

Tarihsel süreç içinde birçok düşünürün temsilin işlevi ve geçerliliği hakkında farklı yaklaşımları olmuştur. Bu yaklaşımların özünde halkın içinden bir kesimin,

halk gibi düşünmesi ve halk adına karar alarak bu kararları uygulaması yatmaktadır. John Locke “*Temsile dayandırılmayan vergi zorbalıktır.*” söylemiyle temsil kavramının varlığını gerekli kılmıştır (Oruç ve Bayrakçı, 2018: 468). Hobbes temsil ve temsilci kavramını “gerçek kişiler” ve “gerçek olmayan kişiler” olarak adlandırmıştır. Gerçek kişiler gerçek olmayan kişilere yetkileri seçim yolu ile devreder ve bu devir işlemi bir mecburiyet arz eder. Çünkü gerçekten büyük toplumlarda herkesin doğrudan temsili mümkün olmamaktadır. Bu nedenle temsil edilecek topluluk tarafından seçilen gerçek olmayan kişilerin varlığı sistem adına doğru olacaktır. John Adams ise halk tarafından oluşturulan bir meclisin varlığından bahseder. Bu meclis halk gibi davranmalı, halkın ideolojisini, düşüncesini ve duygusunu yansıtmalı, aynı zamanda halk gibi hareket etmelidir. John Stuart Mill de halkın yönetime doğrudan katılımının en iyi yönetim şekli olduğunu iddia etmektedir. Küçük ölçekli ve az nüfuslu yerlerde böyle bir yönetim şekli mümkün olabilmektedir. Fakat daha geniş yerleşim yerlerinde doğrudan olmasa da dolaylı bir yönetime katılma şekli olduğunu ve bu katılımın da temsil sayesinde meydana geldiğini belirtmektedir (Çitci, 1989: 18-20).

Bir topluluktaki birey, siyasal yapı içerisinde kendi istek ve arzularını anlayacak, haberdar olacak ve sesini gerekli yerlere duyuracak bir yapıya ihtiyaç duyar. Bu noktada temsil kavramı önem kazanmaktadır. Birey daha ulaşılır olan, kendi isteği doğrultusunda seçtiği temsilciye güven duymakta ve temsil ile birlikte sesinin gerekli mercilerde duyurulabileceği, düşüncelerinin adlandırılabilceği bir alan bulmaktadır. Temsilcinin sahip olduğu halk için hareket edebilme yetkisi, temsil kavramının ana öğelerinden birini meydana getirmektedir. Seçmen her zaman kendi ideolojisindeki temsilciyi seçer fakat temsilci onu seçmeyenleri de temsil etmek zorundadır.

Yönetilen halk aslında kendi kendini yönetebilmektedir. Ancak uygulamada yaşanan bazı zorluklar ve aksaklıklar nedeniyle bunu fiili olarak yerine getirmekte yetersiz kaldıkları için adlarına konuşmasını istedikleri bir kişiyi temsilci olarak seçip belirlemektedirler. Bu da temsil olgusunun seçim ile olan ilişkisini meydana getirmektedir (Nacak, 2014: 150). Nitekim seçimler de demokrasilerde olması gereken en temel olgulardan biridir.

Temsil kavramı yerel yönetimler açısından önemli olmakla birlikte bu kavramı önemli kılan, yurttaşların yerel yönetimlere olan yakınlığıdır. Yerleşik hayata geçilmesi ve zamanla insanların ortak sorunlarının ortaya çıkması ile birlikte bu süreç içerisinde insanlar, ortak sorunlarını yerel birimler kurarak çözmeye çalışmışlardır. Yerel yönetimlerde yöneten kişiler ile yönetilen halk arasındaki mesafe kısılgı ve toplumsal yakınlıkla beraber katılımın olması yerel yönetimi demokratik bir hale getirmektedir (Çitci, 1996: 6). Ancak halk doğrudan, temsilcisini seçebiliyorsa ve seçilen temsilci halkını onların istekleri doğrultusunda temsil edebiliyorsa burada bir temsilden söz edilebilir.

Kadın ve erkek kavramı çerçevesinde toplumun bizlere dayattığı ve doğduktan sonra öğrenilen birtakım olgular vardır. Kadın kavramı da çokça bu olgulara maruz kalmış ve belirli kalıplar içerisinde oturtulmuştur. Kadına yüklenen sorumluluklar ve kalıplar kadınların kendilerini artık daha özgür hissetme isteğiyle beraber bir savaş haline gelmeye başlamıştır.

TDK kadın kavramını “*Erişkin dişi insan, hatun, hatun kişi, zen*” olarak açıklamıştır (TDK Sözlüğü 2019). Kadın; eş, çocuk, anne ve kardeştir. Aynı zamanda erkekten farklı olandır. Yaratılış gereği fiziksel olarak daha narin olan, toplumda duygusal olarak daha kırılabilir bir yapıya sahip olduğu düşünülmüştür. Toplum, kadını her zaman duyguları konusunda daha baskın olarak adlandırmıştır. Öyledir ki birçok sorumluluğu sırtlayan kadın olgusu artık günümüzde erkeğin yalnızca fiziksel üstünlüğünü kabul etmektedir. Kadın ne olursa olsun bir mücadele içerisinde. Toplum tarafından ikincil bir statüde görülmekte, fiziksel veya psikolojik baskıya maruz kalmakta, bir aile düzeni içerisinde çalışıyor olsa dahi eve geldiğinde yemek yapmak zorunda olmaktadır. Modern olarak adlandırılan toplumlarda dahi erkekle ve ataerkil yapı ile mücadele içerisinde (Elçi, 2011: 3).

Din, toplumsal yapılar, coğrafya gibi birçok etken kadın ve erkek profilinin tanımlanmasında önemli bir etkiye sahiptir. Bireyin hangi ülkede dünyaya geldiği, hangi ekonomik özgürlüklere sahip olduğu ve hangi dine mensup bir ailede büyüdüğü onun kişiliği ve görüşleri açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bir erkeğin kadına olan bakış açısı büyüdüğü çevre, aile, şehir ve ülke ile doğru orantılıdır. Aynı şekilde bir kadının ve erkeğin sorumlulukları, dünya görüşü ve toplumdaki yeri bu etkenlere bağlıdır. Toplamların var olduğu dünyada insan,

huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi ve hayatını devam ettirip huzurlu bir şekilde ölebilmesi amacıyla cinsleri ayrıştırmadan, her iki cinsin de birbirine ihtiyacının olduğu bilincine vararak ve saygı duyarak varlığını sürdürebilmelidir. Siyaset ise ataerkil bir yapıda konumlandığı için kadın ihtiyaçlarını ve deneyimlerini dışlayan bir tavır almaktadır. Oysa çağdaş ve özgürlükçü düşünceler ve gelişmeler ışığında kadının kamusal hayata katılım ve temsilinin sağlanması, bu alanda kendini ifade edebilmesi ve yaşadığı çevre ile ilgili söz sahibi olabilmesi önemli bir husustur. Yaşanılan kent ile ilgili kararlar alınırken kadın, erkek, çalışan ya da çalışmayan fark etmeksizin günlük yaşamdaki zorlukların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Her anlamda günlük kent yaşamının içerisinde oldukça aktif olan ve zorlukları bilen kadının, yönetimde ve kent yaşamı ile ilgili alınan kararlarda söz hakkına sahip olması ve danışılması zorunluluğu mevcut olmalıdır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2000).

Kadının siyasetteki sayısal azlığı, demokratik temsiliyetini hem nicel hem de nitel anlamda yaralamaktadır. Dolayısıyla kadının siyasetteki temsilinin desteklenmesindeki asıl hedef “Kadın kendi çıkarlarını erkekten ziyade kadın daha iyi temsil eder ve korur.” varsayımı ile hareket ederek, siyasetteki kadın sayısını arttırmaktır. Erkeklerin ihtiyaçları ve bu doğrultudaki deneyimlerinin kadından farklı olması nedeniyle erkek temsilciler kadına dair sorun ve ihtiyaçları yeteri kadar anlayamamaktadır. Kadın seçilmişler ise hemcinsinin ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı ve işlerli olacaktır (Sumbas, 2015: 112-113).

1.2.1. Dünya’da Kadının Siyasal Katılımı ve Temsili

Dünya kadınları, buldukları yaşam biçimi, değer yargıları, eğitim seviyeleri ve yasalarda kendilerine neredeyse hiç yer verilmemesi sebebiyle yüz yıllarca içinde yaşadıkları siyasal sistem ile alakadar olmamışlardır. Ayrı bir başlık altında açıklanan siyasal katılım olgusu yalnızca oy vermektan ibaret olmayıp aynı zamanda siyasal olayları izlemek, içerisinde aktif rol alabilmek, aday olmak ve karar mekanizmalarında bulunmak gibi durumları da beraberinde getirmektedir (Gökçimen, 2008: 7). Zaman geçtikçe ve dünya düzeni değişmeye başladıkça kadınlar da bir ‘birey’ olduklarının ve kendilerinin de yaşadıkları toprakta ve toplumda söz hakkına sahip olduklarının farkına varmışlar ve bunu savunma isteği

duymuşlardır. Kadınlar da erkekler gibi, yönetmek, yöneticiyi seçmek ve söz sahibi olmak istemiş ve bunun için ciddi mücadele vermişlerdir.

Tarihsel açıdan bakıldığında kadınlar ya yurttaş (birey) sayılmamışlar ya da yurttaşlık haklarından mahrum bırakılmışlardır. Demokrasinin siyasal yönü olan yurttaşlık kavramı Aristoteles ile başlamıştır. Bu kavrama göre, yurttaşlığı tanımlarken cinsiyetçi bir ayırım yapılmamaktadır. Söz konusu ayırımın yapılmamasının nedeni kadınlar açısından bakıldığında olumlu bir durum olarak görülebilir. Fakat durumun tam aksine yurttaşlık tanımındaki cinsiyetçi ayırımın yapılmayışı siyasal iktidarın bir kadın cinsiyetine sahip olmayışını düşünmesindedir. Çünkü yurttaş tanımı, iktidarın erkek olduğunu tanımlamak için kullanılmıştır. Aristo halk çoğunluğunun egemenliği olarak tanımladığı yurttaşlık kavramını halk olarak bahsettiği bu çoğunluğun en az yirmi yaşında olmasını, şehirde oturuyor olmasını ve erkek olmasını dikkate alarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Montesquieu de halkın erkeklerden meydana geldiğini ve servet sahibi kimseler olduğunu söylemiştir. Kadınlar ise bu çağlarda aynı köleler ve siyahiler gibi yurttaşlık tanımının dışında tutulmuş, adeta yok olarak tanımlanmışlardır (Deniz, 2006: 3).

Endüstri devrimi ve buharın bulunmasıyla beraber insan gücüne olan ihtiyaç artmıştır. Bunun sonucunda erkekler bir süre sonra iş gücüne yetememeye başlamışlardır. Buharın bulunması ile beraber fabrika ortamının oluşumu ve kadının da erkekler gibi fabrikada faaliyete başlaması, o döneme kadar kıskançlıkla esirgenen bir takım hakların kadınlar için de ortaya çıkmasına neden olmuştur (Daver, 1969: 122). Endüstri devrimi ile beraber birçok işçi toplanabilmiş ve işçi sınıfları ortaya çıkmıştır. Kadın işçiler ise çalışmaya ve ekonomik özgürlüklerini kazanmaya başlamalarına rağmen erkeklerden daha ağır şartlarda çalıştırılmışlar ve uzun mesai saatlerine maruz bırakılmışlardır. Kötü şartlara rağmen kadınlar çalışma hakkına ilk defa sahip olmuşlardır. Bu sayede hak eşitsizliğiyle karşı karşıya kalan kadınlar bu konuyu tartışmaya açarak kadın hareketine dönüştürmüşlerdir (Gökçimen, 2008: 7). Böylelikle seslerini bu dönemde daha çok duyurmayı başarmışlardır.

8 Mart 1857 yılında kadınlar hak savaşlarını başlatmışlardır. Amerika'nın New York kentinde kadınlar, erkekler ile eşit koşullara sahip olmadıkları, daha çok çalıştırıldıkları, düşük ücretlere maruz bırakıldıkları ve çalışmaları insanlık dışı bir

hal aldığı için bu durumu protesto etmişler ve greve başlamışlardır. Bu grev sırasında fabrikada yangın çıkmış ve grev yapan 129 kadın işçi bariyerler nedeniyle kaçamamış ve yanarak can vermiştir. Bu olaydan 52 yıl sonra Kopenhag'da düzenlenen II. Sosyalist Enternasyonal toplantısında Clara Zetkin'in¹ tavsiyesiyle, 1857 yılında acı bir olayla ile başlayan kadınların mücadelesinin her yıl "Kadın Günü" olarak kutlanılmasına karar verilmiştir. Özellikle 1975 yılında Birleşmiş Milletler'in yaptığı bir etkinlikle beraber bugün "Dünya Kadın Günü" olarak kutlanılmaya başlanmıştır. 1977'de ise Birleşmiş Milletler 8 Mart'ı "Uluslararası Barış Günü" olarak kabul etmiştir. Bunun nedeni kadınlara eşit haklar verilmesinin dünya barışına katkı sağlayacağı düşünülmesidir (Özvarış, 2012: 2).

8 Mart'ın kadın haklarının kazanımı için önemli bir tarih olması ile birlikte ilk olarak 1700'lü yılların sonuna ve 1800'lü yılların başına doğru Fransız İhtilali ile özgürlük, eşitlik ve insan hakları kavramları dile gelmeye ve tartışılmaya başlanmıştır. Zamanın ve o dönemin getirdikleriyle beraber, dönemin düşünürleri de artık kadının yurttaş olarak görülmesi gerektiğine dair yazılar yazmışlar ve fikirler beyan edip okuma yazma bilme şartıyla kadınlara da seçme ve seçilebilme hakkı tanınması gerektiğini savunmuşlardır (Deniz, 2006: 3). Vatandaşlık hakkı kazanabilmenin en basit göstergelerinden biri seçme hakkıdır. Kadın açısından ilk etapta seçilebilmek zor olsa da kendisinin kimler tarafından yönetileceğini seçme hakkına sahip olması, siyasal katılımını sağlamak açısından önem arz etmektedir.

Özgürlük ve eşitliği savunan kadınlar, bu sayede kadın hareketinin ortaya çıkmasına da neden olmuşlardır. Kadın artık toplumun kendine yüklediği davranışlara ve yaşam tarzına başkaldırıda bulunmuştur. Kadın hareketleri 18. yüzyılda Fransız Devrimi ile birlikte alevlenmiş ve söylem kazanmaya başlamıştır. Eşitlik ve özgürlük kavramları popüler olmaya başlamış ve kadınlar bu kavramlar doğrultusunda hak talep etmişlerdir. Fakat Fransız Devrimi cinsiyetler arası eşitliği dikkate almamıştır. Kadınlar hak talebinde bulunmuşlar ancak bu durum yeni haklar elde edebilmelerinin aksine var olan haklarının da ellerinden alınmasına neden olmuştur. Kadınlar sahip oldukları dernek kurma haklarını ellerinden kaybetmiş, bir daha dernek kurmaları hatta toplantı yapmaları bile yasaklanmıştır. Buna rağmen

¹ Devrimci Sosyalist ve Marksist Leninist Alman Politikacı ve Kadın Hakları Savunucusu.

dönemin kadınlarından Olympe de Gouge ² “Mademki kadına giyotine çıkma hakkı veriliyor, öyleyse kürsüye çıkma hakkı da verilmelidir.” söyleminde bulunmuştur. Yeni çıkan yasalarla birlikte hak aramak suç haline gelmiştir. Tüm yasalara rağmen hala kadın haklarını savunmaya devam eden Gouge, kadınlara verilen bir hak olan giyotine gönderilmiştir (Gökçimen, 2008: 6-7).

19. yüzyılın sonlarına doğru kadınlar vatandaşlık haklarını kazanabilmek adına Avrupa’da ve İngiltere’de kadının siyasal hayata katılımı konusunda hareketlenmeye başlamışlardır. Bu kadın hareketi “Süfrajeterler” olarak adlandırılmıştır. İlk olarak açlık grevi yapmışlar ve pasif olarak direniş göstermişlerdir. İngiltere’de ise “Oy Hakkı Militanları” gösteri ve yürüyüşler yapmışlar, politikacılara tepkilerde bulunmuşlar, protestolar yapmışlar ve aynı zamanda maddi zarar ve şiddet içeren eylemlerde bulunmuşlardır. Bu şiddet eylemleri birçok insanın ölümüne neden olmuştur. Sonuç olarak, canları pahasına mücadelelerine devam eden kadınlar İngiltere’de 1918 yılında 30 yaş ve üzeri kadınların oy kullanma hakkına sahip olmasını sağlamıştır. 1928’de ise İngiliz kadınları artık erkekler ile eşit şartlarda oy hakkına sahip olmuştur (Öztürk, 2015: 9).

Bu dönemde birçok düşünür ortaya çıkmıştır. İngiliz yazar olan ve aynı zamanda feminizmi savunan Virginia Woolf 1938 yılında “Üç Gine” adlı bir eser yayınlamıştır. Yayınladığı bu eserin içerisinde şöyle söylemektedir; “*Bir kadın olarak aslında benim bir ülkem yok. Bir kadın olarak ülke istemiyorum. Bir kadın olarak benim ülkem tüm dünyadır*” (Woolf, 1938: 99). Virginia Woolf bu sözü ile tüm dünyada aynı dışlanmışlığa maruz kalan kadınların, ülkelerin kadınına verdiği değer, kadına hak tanımayan, hakkını savunmayan, ekonomik, sosyal ve siyasal özgürlükten mahrum bırakan, köle gibi davranılan, adeta yalnızca çocuk dünyaya getirmek için kullanılan kadınların sadece İngiltere’de değil dünya düzeni içerisindeki yerini de açıklamıştır.

20. yüzyıla gelindiğinde birçok ülkede kadına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Kadınların seçme ve seçilme hakkını elde edebilmelerinde 1788 tarihi önemli bir yere sahiptir. ABD’nin 13 Eylül 1788 tarihli anayasası seçilmek için bir cinsiyet şartından bahsetmemiştir. Bununla birlikte Amerikan kadınları 1920’de oy

² Fransız Kadın Filozof, Yazar, Kadın Hakları Savunucusu, Aktivist ve Oyun Yazarı.

hakkına sahip olmuşlardır. Kadınlara oy kullanma hakkı ise ilk olarak 1893'te Yeni Zelanda tarafından verilmiştir. Avrupa kıtasından ayrı olan bu ülkeler, kadınların varlığını birçok ülkeden daha erken denilebilecek zamanda kabul etmiştir. Ardından Avusturalya 1902'de, Finlandiya 1906'da, İzlanda 1915'de, Almanya 1918'de seçilme, Fransa ise 1944'de seçme ve seçilme hakkı tanımıştır. Avrupa'da kadınlara en son bu hakkı tanıyan ülke ise İsviçre'dir. Türkiye ise 1930'da seçme ve 1934'te seçilme hakkı ile kadınların varlığını, onların da seçme ve seçilebilme hakkına sahip olduğunu kabul etmiş ve haklarını kendilerine vermiştir (Ekşi, n.d: 16; Koyuncu, 2019: 1).

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey çatısı altında 1946 yılında "Kadının Statüsü Komisyonu" kurulmuştur. Kurulan komisyon BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ndeki cinsiyet ayrımının düzenlenmesine katkıda bulunmuştur (Arslan, 2012: 31). Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 1 Mart 1980 tarihinde ülkelerin imzalarına açılmıştır. Türkiye ise 1985 yılında bu sözleşmeyi onaylamıştır. 19 Ocak 1986 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Birleşmiş Milletler'in bu sözleşmeyi 1952'de kabul etmesi, kadının siyasal hayata katılması ve kadın hakları adına önem arz etmektedir. CEDAW'da kadınların kamusal alanda ve siyasal alanda erkekler ile eşit konumda olması ve haklarının korunması gibi maddeler yer almaktadır (KSGM, 2019).

Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Dünya Kadın Konferansları, kadın hakları ve kadın kavramının bilinçli hale gelmesi açısından önemlidir. Birinci Dünya Kadın Konferansı 1975'te Mexico City'de düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler 1975-1985 yılları arasını "Kadın On Yılı" ilan etmiştir. "Sağlık, eğitim ve istihdam" teması altında belirlenen bu yıl barış, kalkınma ve eşitliği hedef almıştır. Birleşmiş Milletler çatısı altında Kadının İlerlemesi için Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (INSTRAW) ve BM Kadın İçin Kalkınma Fonu (UNIFEM) oluşturulmuştur. Aynı zamanda 127 ülkede eşitlik ile ilgili çalışmalar yapılmış ve fonlar kurulmuştur (Arslan, 2012: 32).

İkinci Dünya Kadın Konferansı Kopenhag'da 1980 yılında 10 yıllık sürenin ilk yarısındaki gelişmelerin ne durumda olduğunu gözden geçirmek amacıyla yapılmıştır. CEDAW sözleşmesi bu konferansın ardından ülkelerin imzalarına açılmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden sonra geniş bir kapsama sahip olan bu sözleşmeyi Türkiye ile beraber 164 ülke imzalamıştır (TBMM, 2000).

Üçüncü Dünya Kadın Konferansı ise 1985 yılında Nairobi’de yapılmıştır. 10 yıllık süre dolmuş ve değerlendirilmiştir. Konferansa 157 ülke katılmıştır. Konferansta “Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri” kabul edilmiştir. Bu kararlar açısından alınacak önlemler üç başlık altında toplanmıştır. İlki siyasal katılım ve karar almada eşitlik, ikincisi kurucu ve yasal adımlar, üçüncüsü ise sosyal katılımı eşitlik başlığıdır (TBMM, 2000). 1993 yılında Birleşmiş Milletler’in kadına dair daha keskin tavra bürünmesi ve kararlar alması Üçüncü Dünya Kadın Konferansı’ndan sonraki en çok önem arz eden gelişmelerden biri olmuştur.

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı güzel bir eyleme imza atmıştır. Pekin Eylem Platformu, konferansın sonunda kabul edilmiştir. 12 tane kritik alan belirlenmiş, bunlardan birini de “Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadınlar” oluşturmuştur. Bu konferansın sonunda kadınların siyasal anlamda karar alma pozisyonlarında bulunmaları ve kadınların özel ve kamusal hayata erkekler ile eşit derecede katılımının önündeki bariyerlerin kaldırılabilceği konusu dile getirilmiştir (AÇSHB, 2019).

Kadın ve kadına dair dünya genelinde yapılan çalışmalar, görüşmeler ve konferanslar 21. yüzyıl ile birlikte artmaya başlamıştır. Kadın haklarına verilmesi gereken önem fark edilmiş, devletlerce gündeme alınmıştır. Kadın hakları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Ülkeler, dernekler, kuruluşlar ve topluluklar kurmuş ve bu topluluklara üye olup uluslararası sözleşmelerde kadın haklarına yer vermişlerdir. Kadını destekleyen cinsiyetler arası eşitlik, pozitif ayrımcılık ve özel önlemler kavramları, kadın haklarını korumak için çokça gündeme gelmiş ve hukuk düzeninde de yer almaya başlamıştır (Gökçimen, 2008: 8). Gelişen ve dönüşen dünya düzeninde artık anlaşılmıştır ki, eşitlik ve özgürlük kavramlarından bu derece bahsedilirken kadının varlığının kabul edilmiyor olması bu kavramlara ciddi derecede aykırı olacaktır. İnsan için alınan tüm kararlarda insanı dünyaya getiren kadının varlığını kabul etmemek, dünyanın özgürlük dönüşümüne aykırılık teşkil edecektir.

Feminist bir siyasetçi olan Joreen’in (aktaran Alkan ve Duru, 2007: 8-9) 1970’li yılların başında kadınlar için “*Dünyanın %51’lik tek azınlığı*” söylemi cinsiyet eşitliğini savunan bir dünyada aykırı bir söylemdir. Fakat şunu söylemek gerekir ki eskiye nazaran, kadınların hakları ve siyasal katılımında oluşan değişim

yadsınamaz. Ancak kadınların siyasete katılımı ne kadar dile gelse, kanunlarda yerini alsın veya toplumlara duyurulsa dahi hala dünyanın %50'sini oluşturamamaktadır.

2020 yılına gelindiğinde dünya çapında yayınlanan istatistikler mevcuttur. “Parlamentolar Arası Birlik” olarak Türkçeye çevirebileceğimiz Inter-Parliamentary Union’ın 2020 yılına dair açıkladığı veriler Tablo 1’de gösterilmektedir (IPU, 2020). Inter-Parliamentary Union’ın yayınladığı “Siyasette Kadınlar: 2020” adlı çalışma, gelişen dünyada kadının siyasetteki varlığını gözler önüne sermektedir. Siyasette kadını ele alan bu yayın, kadınların varlığını bakanlıkları portföylere ayırarak alt başlıklarda ele almıştır. Bu doğrultuda, kadının sosyal hizmetler, aile, engelli, çocuk, yaşlı, genç gibi bakanlık portföylerinde yerini korumaya devam ettiği görülmektedir. 2019 yılında kadınların yer aldığı ilk 5 bakanlık içerisinde endüstri ve sanayi portföyü yer almaktaydı. Ancak 2020 ile birlikte bu portföy sıralaması değişmiş ve kadın işleri/toplumsal cinsiyet eşitliği portföyü daha fazla temsilciye sahip olmaya başlamıştır.

Tablo 1: Parlamentoda Kadınların Dünya ve Bölgesel Ortalamaları

	Tek Meclisli veya Alt Meclis	Üst Meclis veya Senato	Her İki Meclis Birleşik
Nordik Ülkeler	%43,9	-	-
Amerika Kıtası	%31,1	%32,1	%31,3
Avrupa (Nordik Ülkeler Dahil)	%30,1	%29,1	%29,9
Avrupa (Nordik Ülkeler Hariç)	%28,7	%29,1	%28,8
Sahraaltı Afrika	%24,4	%24,1	%24,4
Asya	%20,5	%16,7	%20
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	%17,5	%10,8	%16,6
Pasifik	%16,6	%43,8	%19,4

Kaynak: <https://www.ipu.org/resources/publications/infographics/2020-03/women-in-politics-2020>

Tablo 1’deki kadınların parlamentodaki oranlarına bakıldığında ise, tek meclisli veya alt meclisli ülkelerde parlamentodaki kadın sayısının dünya ortalaması %24,9 olarak açıklanmıştır. Kadın temsiline önde olan ülkeler ise %43,9 ile Nordik Ülkelerdir. Ardından %31,1 ile Amerika kıtası, %28,7 ile Avrupa kıtası (Nordik ülkeler hariç),

%24,4 ile Sahraaltı Afrika, %20,5 ile Asya ve %16,6 ile pasifik gelmektedir (IPU,2020).

Inter-Parliamentary Union tarafından hazırlanan raporda, devletin en yüksek makamlarındaki kadınlar ile ilgili bir istatistik ortaya koyulmuştur. Buna göre 152 devlet başkanından 10 tanesi kadındır. Ve bu kadınların devlet başkanlığındaki temsil oranı %6,6'dır. Estonya, Etiyopya, Gürcistan, Nepal, San Marino, Singapur, Slovakya, İsviçre, Trinidad ve Tobago kadın devlet başkanlarına sahip ülkelerdir. Yine 193 hükümet başkanından ise 12 tanesi kadındır. Bu sayı, dünyadaki hükümet başkanlarından %6,2'sinin kadın olduğunu göstermektedir. Bangladeş, Barbados, Bolivya Çok Uluslu Devleti, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Almanya, İzlanda, Yeni Zelanda, Norveç, Sırbistan ve İsviçre kadın hükümet başkanlarına sahiplik yapan ülkelerdir. Dünyadaki 278 meclis başkanından 57'si kadındır. Dünyadaki 582 meclis başkanvekilinden ise 147'si kadındır. Bu da kadın vekillerin %25,3'ünü temsil etmektedir. IPU'nun bilgi sahibi olduğu 166 ülkedeki 220 meclisin 113'ünde en az bir kadın başkan vekili bulunmaktadır (IPU, 2020). 2019 yılında ise kadın devlet başkanı sayısı değişmemiştir. Dünyadaki 193 hükümet başkanından 10 tanesi, dünyadaki 259 meclis başkanından 55'i kadındır. Dünyadaki 638 meclis başkanvekilinden 180'i kadındır. (IPU, 2019).

Bu veriler göstermektedir ki dünyadaki kadın hükümet başkanı ve kadın meclis başkanvekili sayısında eskiye nazaran daha fazla bir siyasal katılım ve temsil söz konusudur. Fakat hala nüfusun yarısını oluşturan kadını temsil edecek çoğunluk sağlanabilmiş değildir. Kadın hakları ve temsiline yönelik birçok yasal düzenleme yapılmaktadır. Kadın kavramı gündemde hep var olmakta ve dile gelmektedir. Ancak bu hususta kadın olgusu ile ilgili yapılan çoğu eylem simgesel bir faktör olarak kalmaktadır. Kadınlar açısından problem olan konu, yasaların olmaması değil uygulanmasına önem verilmemesidir (Çağlar, 2011: 61).

Kadının siyasal temsilinin arttırılması gerekmektedir. Ancak bu hususta dikkat çeken nokta, asıl sorunun kadının mecliste yalnızca sayıca var olması değildir. Kadınlar ve erkekler siyasal anlamda sayısal düzeyde de eşit olabilmeyi istemektedir ancak konu aynı zamanda toplumdaki cinsiyet eşitsizliği problemi ile de ilgilidir. Dünyadaki kadın hareketleri ve kadın dayanışmaları göz önüne alındığında kadının problemlerini en iyi kadının dile getirebileceği düşünülebilir. Fakat kadın sayısının

mecliste fazla olması kadın haklarının %100 savunulacağına garantisini de vermemektedir. Aynı zamanda “Kadını yalnızca kadın temsil eder.” gibi bir söylem de kadının temsiline belirli konularda sınırlar koyabilmektedir. Kadının siyasette erkekler ile eşit düzeyde yer alması her topluma eşit temsil sağlayabilmesi gerekmektedir (D.Aydemir ve Aydemir, 2011: 9).

1.2.2. Türkiye’de Kadının Siyasal Katılım ve Temsili

Türkiye’deki kadının siyasete katılımı eski Türklerden itibaren ele alınabilir. Eski Türk toplumlarında kadının değeri ve yeri erkek ile eşit konumda olmuştur. Özellikle siyaset, ekonomi gibi alanlarda kadına da erkek gibi söz hakkı verilmiştir. Aynı zamanda kadınların düşüncelerine ve önerilerine önem verilmiş ve görüşleri dikkate alınmıştır. Bunun yanı sıra Orhun Kitabeleri o zamandaki kadının konumu ile ilgili bilgi vermektedir. Bu kitabelerde Hakan’ın, eşi ile birlikte Türk toplumunun başına indiğinden bahsedilmiştir (Konan, 2011 :161). Han ve hatun devlet yönetiminde beraber yer almıştır. Resmi yazışmalarda, emirlerde hatunun da adı geçmiş ve imzası olmuştur. Aynı zamanda yabancı kuryelerin hatun ile tanıştığından ve görüşmeler yaptığından da bahsedilmektedir. Hatun idarede ve siyasette yer almış ve saygı gören bir insan niteliğine sahip olmuştur (Yavuz, 2015: 12).

Eski Türk yapısında kadının değerini Ziya Gökalp “*Eski kavimler arasında hiçbir kavim Türkler kadar kadın cinsiyetine hak vermemiş ve saygı göstermemiştir*” şeklinde açıklamıştır (Konan, 2011: 161). Türklerin aileye verdiği önem neticesinde eski Türklerde de kadın ev işlerini yapmakta ve çocuklarına bakmaktaydı. Ancak bahsedildiği üzere siyasetteki yerini ve değerini korumaktan, görevlerini yapmaktan da geri kalmamıştır. Yine Uygurlar’da ve Hititler’de de kağandan sonraki karar mercisinin kağanın annesi olduğu söylenmektedir. İslamiyet kabul edilmeden önceki Türk toplumunda kadının karar mekanizması içerisinde yer alması, toplumu yönlendirmesi ve süreçlerde var olup söz hakkına sahip olması kadını bu noktada oldukça değerli kılmış ve yalnızca ev işleri ile ilgilenmediğini göstermiştir. Eski Türklerde kadın kamusal alandaki varlığını ve değerini ortaya koymuştur (Yavuz, 2015: 12).

Türklerin İslamiyet’i kabulü ile beraber kadınlar açısından görünür olan bu değer kaybolmaya başlamıştır. İslamiyet ile birlikte yerleşik hayata da yavaş yavaş

geçen Türk toplumu, İslamiyet’i kabul etmiş olan İran, Arap ve Fars kültüründen oldukça etkilenmiştir. Bununla birlikte, İslam dini ile beraber kızlarını toprağa diri diri gömmek gibi eylemler yasaklanmış, kadının değeri artmıştır. Hz. Muhammed de eşine fikir danışarak ve ondan yardım alarak işlerine eşini katmış ve ona değer vermiştir. Ancak İslam dininin kadına karşı korumacı bir yapıda olması nedeniyle kadının statüsü sınırlı kalmıştır. İslam kültürünün cahiliye döneminin üzerine inşa edilmiş olması Türk kadınının şanssızlığı olmuştur (Yavuz, 2015: 17). Birçok görüş kadının değer varlığında din olgusunun etkisinin büyük olduğunu yönündedir. Ancak bu neden ile birlikte asli nedenin bulunulan coğrafya, yerleşik hayat ile gelen görev ve sorumluluklar ve bulunulan bölgedeki etkiye sahip kültürlerin olduğu da bir gerçektir.

Türkler göçebe bir hayat yaşarken kadın da erkeğin yaptığı işleri üstlenmekteydi. Kadın da yiyecek bulmak için avcılık yapar ok kullanırdı. Erkeği savaşa giden kadın, çocuklarına bakar, onlara yiyecek bulur ve göçebe hayatın zorluklarıyla mücadele içerisinde olurdu. Bu bakımdan o dönemde erkek ve kadının somutlaştırılmış bir statüsü olmadığı görülmektedir. Kadın ve erkek iş birliği içerisinde hayatını idame ettirmeye çalışmaktadır (Türküne, 1995: 128).

Türk toplumu tarım ile beraber yerleşik hayata geçmiş, bu da kadının statükosunu aşağıya çeken nedenlerden biri olmuştur. Çünkü erkek artık yerleşik hayat ve tarım ile birlikte tarlada çalışmış, evini kendi mahsulleri ile geçindirmeye başlamıştır. Bu durumda evi yiyecek ile desteklemeye başlayan erkek, kendi sınırlarını kadına oranla genişletirken kadının önemini ikincil dereceye koymuş ve onu kendine bağımlı hale getirmiştir. Bu durum kadının konumunu artık ev içi işlerle ve çocuklarla uğraşmaya, dışarı işlerinden ziyade ev işlerinde etkin olmaya itmiştir. Özellikle yerleşik hayattaki kent kadını özgürlüğünü daha çok kaybetmiştir. Çünkü kentteki kadın ev işleri ile ilgilenirken tarımla uğraşan kadın tarlada çalışarak üretimde görev almıştır. (Atauz, 2004: 54-58). Bu noktada, İslamiyet’in kabulünden sonra Osmanlı Devleti tarihinde kadının değerinin ve haklarının kazanım sürecine de bakılması gerekmektedir.

Osmanlı toplumunda erkeklerce yorumlanmış İslam dininin getirmiş olduğu yasaklar ve izinler, sosyal hayatı belirleyen nitelikler göstermiştir. Dolayısıyla kadın, erkeğin yüklediği rol kadar toplumda yer edinmiştir. Aslında hayatın içinde olan

kadın, tarih kitaplarında ve resmi kayıtlarda da kendine yer bulamamıştır. Hatta 1882 yılına kadar kadınlar nüfus sayımlarına dahi dâhil edilmemişlerdir (Tekin, 2009: 48-49).

I. Meşrutiyete kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda bir meclis yapısı ya da demokrasi kavramı görülmemektedir. Osmanlı İmparatorluğu monarşi ile yönetilen bir yapıda ve padişah yönetiminde olduğu için bunlardan bahsetmek mümkün olmamıştır. Aynı zamanda Tanzimat'a kadar çıkarılan fermanlarla birlikte kadınların toplumsal hayatı ile ilgili konularda sınırlandırma politikaları görülmüştür. Bununla birlikte Osmanlı'nın gerileme döneminde de kadına dair yasaklar getirilmiştir. Kadın sokağa çıkamamış, bir erkeğin şahitliği iki kadınının şahitliğine eşit tutulmuş, evlenme, miras ve boşanma gibi konularda da kadın dezavantajlı konumda olmuştur (Yavuz, 2015: 26). 3 Kasım 1839'da Tanzimat Fermanı ilan edilmiştir. O dönemin aydınları kadının eğitilmesi ve bilgi sahibi olması gerektiğini savunmuşlardır. Böylelikle kadın, topluma fayda sağlayan bir konumda olacak, aynı zamanda da Batı toplumunda geri kalmış Müslüman kadın profilini değiştirecektir. Dönemin aydınları, Avrupa'da kadına verilen hakların Müslüman kadına da verilmesi gerektiğini ve bu hakların Türk kadınının Avrupa'daki imajı açısından gerekli olduğunu savunmuşlardır. Hatta bu konu ile ilgili hem Tanzimat hem Meşrutiyet dönemlerinde ilgili dergiler ve yayınlar çıkartılmış ve bu dergilerde tartışmalara yer verilmiştir (Tekin, 2009: 49).

II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte kadın sosyalleşmeye başlamıştır. Bunda, dünyada paralel şekilde gelişen kadın hakları olayları da etkindir. II. Meşrutiyet'in beraberinde getirdiği özgürlük ortamında kadınlar da özgürlük ve hak talep etmeye başlamışlardır. Erkekler kadar insan sayılabilmeyi istemişler ve yaşadıkları insan hakları ihlallerinden bahsetmişlerdir. Bu dönemde, kız çocukları ve kadınlar için eğitim hakkı, kadınların kamu hayatında görünür olması, giyim kuşam ile ilgili yasakların kalkması, çok eşlilik ve erkeğin istemi ile boşanılması gibi aile hayatına ilişkin uygulamaların kalkması ve yasaklanmasını savunmuşlardır (Sancar, 2012: 92). Kadınlar bu dönemde geleneklerin getirdiği kısıtlamalara, kadın erkek eşitsizliğine, öğrenebilmelerinin önündeki engellere karşı bir savaş içerisine girmişlerdir. Kadın eğitim, hukuk, siyaset, ekonomi ve sosyalleşme açısından gelişmeye ve öğrenmeye bu dönemde başlamıştır. Hatta "Kadın İnkılabı'nın

gerçekleşmesini istemişler ve bunun için dernek, vakıf, dergi gibi araçları kullanarak toplumu bilinçlendirme, imaj yaratma ve kendilerini ifade etme çabasında olmuşlardır (Gökçimen, 2008: 9). Halide Edip Adivar bu dönemin ilk akla gelen yazarlarından olmuş, kızlar için okul açılması konusunda çaba göstermiş, kızların Avrupa’da eğitim almalarını da desteklemiştir (Yavuz, 2015: 49). Yine bu dönemde kadınlara yönelik açılan eğitim okulları ve meslek okulları sayesinde kadınlar, bilgiye ulaşma imkânı elde etmişlerdir. Kadınların hak kazanım süreci II. Meşrutiyet ile beraber ivme kazanmaya başlamıştır.

Milli Mücadele döneminde kadınların haklarının kazanımı, II. Meşrutiyet ile kazanılan ivmeyi hızlandırmıştır. Milli Mücadele döneminde savaş nedeniyle kadınlar da cephede erkekler ile beraber savaşmışlardır. Aynı zamanda savaş nedeniyle erkek nüfusunun azalması kadına iş gücü doğurmuştur. Kadınlar, iş gücünü sağlamak için savaşa giden erkeklerin yerine geçmiş ve iş hayatına adapte olmaya başlamışlardır (Akyıldız, 2019: 72). Kadının iş hayatına adapte olduğunu gören toplum, kadına güven duymaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı’nda ekonomik ve sosyal hayata katılan kadın, Milli Mücadele döneminde de fedakâr ve cesaretli davranışlar göstermiş, erkeğin yanında olmuş, eksikliklerini tamamlamış hem cephede hem de sosyal hayatta ona yardımcı olmuştur. Hatta bu dönemde yabancı dil bilgisine sahip İstanbul hanımları balolara ve çay partilerine katılmışlar, burada müttefik askerlerden istihbarat edinmişler ve aldıkları bilgileri Kuva-yı Milliye’ye ulaştırmışlardır (Göksoy, 2019: 37). Savaşın bitmesiyle beraber dönüş yapan erkekler kadınların memuriyette yer aldıklarını görmüşlerdir. Bazı kuruluşlar erkeklerin gelmesiyle kadınların meslek hayatına son verirken bazı kuruluşlar ise kadınların daha özverili çalıştığını ileri sürerek kadın istihdamlarını devam ettirmişlerdir (Yavuz, 2015: 35).

Literatürde kadınların siyasal haklara erişimi noktasında iki yönlü bir bakış açısı bulunmaktadır. Birinci yaklaşımda, Mustafa Kemal devrimleri ve Cumhuriyet’in kurulması ile kadına sağlanan siyasi hakların aslında ciddi bir mücadele sarf etmeden elde edildiğinden ve Cumhuriyet tarafından onlara “sağlanan” haklar şeklinde bahsedilirken diğer görüşte, Osmanlı Dönemi’nden itibaren kadın hareketlerinin de etkisiyle kadınların ciddi bir mücadele verdiğinden ancak Cumhuriyet Dönemi’nde 1926 Medeni Kanunu’nun kadına getirdiği

özgürlükler ve kamusal görünürlükler ile birlikte bu mücadelenin durduğundan bahsedilmektedir. (Sancar, 2012: 155; Aydoğan, 2019: 1). Bu çerçevede Cumhuriyet Dönemi'nde kadınlara, siyasal haklarının gümüş tepsiyle mi sunulmuş olduğu yoksa kendi haklarını mücadeleleri sonucunda mı elde ettikleri literatürde yer alan bir tartışma konusudur.

29 Ekim 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğindeki Cumhuriyet'in ilanı, birçok açıdan da dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Kadın hem siyasal alanda hem de toplumsal alanda haklara sahip olmuştur. Bununla birlikte 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılmasıyla birlikte kız ve erkek için eğitim eşitliği sağlanmıştır. İlköğretim cinsiyet fark etmeksizin zorunlu hale getirilmiştir. Harf İnkılabı olmuş, okuma yazma bilmeyenlere halk mekteplerinde eğitim verilmiştir. 1928 yılında kadın avukatlar baroda görev yapmaya ve kadın doktorlar ilk defa bağlı oldukları bakanlıkta yer almaya başlamışlardır (Hasoğlu, 2018: 41). Ancak Sancar'a (2012: 186-187) göre, 1924 Anayasası'nın kadınlara seçme ve seçilme hakkı vermemiş olması fakat bunun yanında modern anlamda anne ya da eş olmanın önemini vurgulaması bu dönemdeki gelişmeler için kadın devrimi söylemini engelleyememiştir. Bu yasa ile beraber kadınlara üst makam ve mevkilerde yer verilmesi için bir adım atılmaması olağan bir durum olarak karşılanmıştır. Bu dönemin kadınlar için anlamlandırılan egemen görüşü, siyasal hayatın dışında konumlandırılan modernlik anlayışı olmuştur. Dönemin zihinsel atmosferinde ve gazetelerinde kadınların geri kalmışlığı vurgulanmıştır. Kadınların kendilerine seçme ve seçilme hakkı verilmeden önce toplum içine daha fazla karışarak sosyalleşmesi ve deneyim elde etmesi toplumdaki çoğu kadın ve erkek tarafından kabul edilmiştir. Sancar, bu çerçevedeki düşüncelerin kadınların kamusal görünmezliğine yol açtığını söylemektedir.

Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri de İsviçre Medeni Kanunu'nu baz alan Türk Medeni Kanunu'nun 1926 yılında kabul edilmesidir. Yeni medeni kanun ile birlikte kadın ve erkek kanun önünde eşit sayılmıştır. Kanuna göre, 18 yaşını bitiren bireyler evlenebilmektedir. Aynı zamanda kanun önünde birden fazla evlilik yapılması ve vekâlet ile evlenilmesi yasaklanmıştır. Vekâlet, miras ve boşanma konularında da kadın ve erkek yasalar önünde eşit kabul edilmiştir (Gökçimen, 2008: 19). Bu dönemle birlikte kadınların statüsü, konumu ve değeri değişim göstermiş,

kadın, artık toplumsal hayata katılan, eğitim alan, öğrenen, bilen ve sorgulayan bir duruma gelmeye başlamıştır. Değer gören kadın, her alanda aktifleşmeyi istemiş ve hedeflerine sıkıca tutunup haklarını kaybetmemek için savaşıyorak günümüze kadar gelmiştir.

Gökçimen (2008: 19) Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kadının sosyal, ekonomik ve siyasal alanlardaki durumunu şu şekilde sıralamaktadır:

- İstanbul'daki aydın Türk kadınları düşman işgalini protesto etmek için mitinglere katılmışlardır.
- İstanbul Üniversitesi'nde kadın ve erkek öğrencilerin birlikte okuyabilmeleri kararı verilmiştir.
- I. Dünya Savaşı'nda erkek nüfusunun azalması nedeniyle kadın, erkeğin yerini doldurmak için iş hayatına başlamış ve kadınların sayıları giderek artmıştır.
- Kızılay Teşkilatı'nda ve hayır kurumlarında aktif rol almaya başlamışlardır.
- Eğitim reformları ile birlikte Anadolu'da da kız okulları açılmaya başlanmış ve kadın öğretmen sayısı arttırılmıştır.
- Milli mücadele döneminde kadınlar da erkekler ile birlikte vatani müdafaa etmişlerdir.
- Kızlar, eğitim görmeleri nedeniyle yetkinlik kazanmaya başlamışlar ve meslekler ile ilgili öğrenme gayreti göstermişlerdir.

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin devamındaki ilk 10 senesinde Atatürk'ün önderlik etmiş olduğu reformlar, Türk toplumunun yeniden şekillenmesini, kadının yurttaşlık görevini ve bilincini kazanmasını sağlamış ve geniş çapta toplumsal bir dönüşüm yaşatmıştır. (Gökçimen, 2008: 22).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kadınlar siyasette varlıklarını göstermek istemişlerdir. İlk kadın partisi Nezihe Muhittin başkanlığında 1923'te "Kadınlar Halk Fırkası" adıyla kurulmuştur. Fırkanın amacı, ülkenin her yerinde baş gösteren sosyal, siyasi ve iktisadi tüm meseleler ile ilgili eksik durumda bulunan kadınlara yardımcı olabilmektir. Teşkilat, kadının en önemli meselesinin eğitim ve sosyalleşme olduğu hususu üzerinde durmuştur. Fırka, kadın erkek eşitliği çalışmaları yapmış ve bir süre sonra çevreden bu duruma tepkiler gelmiştir. Yine Nezihe Muhittin başkanlığında

siyasi niteliğe sahip olmayan “Türk Kadın Birliği Cemiyeti” 1924 yılında kurulmuştur. Bu cemiyet de ilk olarak kadının hakları üzerine çalışmalar yürütmüş, kadınların meslek sahibi olabilmeleri için kurslar düzenlemiş, inkılapları topluma tanıtabilmek ve kadınları bilinçlendirmek adına yenilikler yapmış, kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olabilmesi için çalışmalar yürütmüştür. Ancak 1935 yılında Türk Kadın Birliği Cemiyeti, kadınların siyasal haklar kazanma amaçlarının yerine getirildiğini ileri sürerek kendini feshetmiştir (Kaplan, 1998: 171-172).

1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu ile kadına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Bu, kadın açısından siyasal bir kazanımdır. Bu yasa ile kadın ilk defa yerel yönetim seçimlerinde hem oy kullanmış ve seçmen profili kazanmış hem de aday olmuş ve temsilci profili kazanmıştır. Birçok Avrupa ülkesine göre kadın, ülkemizde seçme ve seçilme hakkına daha erken sahip olmuştur. 1933 senesinde yapılan kanun değişikliği ile kadın aynı zamanda muhtar olma ve ihtiyar heyetinde yer alabilme hakkını da elde etmiştir. Yerel yönetimlerde haklarına kavuşan kadın, 5 Aralık 1934 tarihinde yapılan anayasa değişikliği ile beraber ulusal alanda da milletvekili seçme ve seçilebilme hakkına sahip olmuştur (Türel ve Çağlar, 2010: 21).

1933 yılında kadınlara köy ve muhtar heyetine seçilme hakkı tanınmasıyla birlikte kadınlar, köy muhtarlığı ve ihtiyar heyeti seçimlerine katılmışlardır. 1933 yılındaki muhtarlık seçimlerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın muhtarı Aydın'ın Karpuzlu Nahiyesi Demircidere Köyü'nden Gül Esin Hanım olmuştur. 7 erkek aday içerisinde seçimi kazanarak ilk kadın muhtar olarak tarihe geçmiştir (Hasoğlu, 2018: 47). Aynı şekilde çeşitli bilgiler olsa dahi 1930'da Sadiye Hanım'ın ilk kadın belediye başkanı olduğu belirtilirken farklı kaynaklarda 1950 senesinde Mersin'den Müfide Hanım'ın ilk kadın belediye başkanı olduğu belirtilmektedir (Türel ve Çağlar, 2010: 21).

Türk kadını ilk kez 1935 yılı TBMM 5. Dönem seçimlerinde oy kullanmıştır. Bu tarih, kadının haklarını geç elde ettiği konusunda sorgulamaya neden olabilir. Ancak birçok ülkeye göre Türk kadını, seçme ve seçilme hakkını almak konusunda ön sıralarda yer almıştır. 1935 yılında yapılan seçimlerde 18 kadın milletvekili mecliste yerini almış bu da parlamentodaki kadın oranının %4,5 olmasını sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti o dönemde meclisteki kadın sayısı oranıyla dünyada 2. sırada

yer almıştır (Gökçimen, 2008: 5). 2019 yılında Türkiye'deki 596 milletvekilinden 104 tanesi kadındır. TBMM'deki kadın milletvekili oranı ise %17,4'e denk gelmektedir. 1935 yılında kadın sayısı oranıyla 2. sıraya sahip olan Türkiye, 2020 yılı Inter-Parliamentary Union'ın raporuna göre 122. sırada yer almaktadır. Görülmektedir ki geçen 85 yılda kadın hakları temeli atılmış ancak ilerleme konusunda bir gelişme yaşanmamıştır. Kadın, siyasete girebilme çabasında olmasına rağmen bu çabaya karşılık gelebilecek çalışmalara ivme verilmemiştir. Hatta 1999 senesine kadar ilk seçimlerde meclise giren 18 kadın milletvekili sayısına tekrar ulaşamamıştır.

1946 yılında çok partili hayata geçiş ile birlikte bu dönemde sosyal ve ekonomik sorunlar da baş göstermiştir. Toplum daha çok ekonomi ve geçim kaygısıyla ilgilendiği için meclise giren kadın sayısı bu dönemde üzerinde durulan bir konu olmamıştır. Kadın, yıllarca siyasete katılım sağlamak için çaba göstermiş ve nihayetinde yasalar sayesinde katılım sağlamaya hak kazanmıştır. Ancak kadın temsil oranı bu yıllarda ekonomik ve sosyal sorunlar yaşayan bir ülkede gündeme gelmemiştir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda, ülkemizde halk arasında "sağ-sol" kavgası diye tabir edilen olaylar vuku bulmuştur. Bu dönemde kadın dernekleri ve kadın kolları kurulmuştur. Ancak kurulan bu kadın kolları, kadınsal faaliyetlerde bulunmuş olsalar dahi bu noktada kalmışlardır. Kadın kolları, oy için evleri ziyaret etmek, çay partileri yapmak ve toplu kadınsal faaliyetlerde bulunmak gibi işler yapmışlardır. Bu dönemdeki kadın kolları faaliyetleri, kadınların partiye katılmalarını sağlamış fakat kadını farklı bir çerçevede ele alıp aslında kadınların ve kadın hareketinin ötekileşmesine neden olmuştur (Akyıldız, 2019: 73).

Ayata (1991: 43), 1980 yılına kadar siyasete aktif katılan kadınları iki gruba ayırmıştır. İlk grup, kadınların ailelerindeki siyasette olan erkeklere yardım amaçlı katılanlardır. Bu kadınlar genel olarak taşrada yaşayan, orta veya üst seviyede eğitimi olan, genç, çalışan veya ev hanımı olan, ailesinin yanında olmak ve desteklemek amaçlı siyasetin içinde bulunanlardır. Ailedeki siyaset içinde bulunan erkek tarafından siyasete teşvik edilirler. Erkeklerden bağımsız hareket etmez ve hiçbir konuda erkeklere danışmadan karar almazlar. Nitekim taşrada bulunan kadınlar, siyasete katılım durumlarını aile ve kişisel statülerinin yükselmesi için kullanmaktadırlar. İkinci grup, siyasette bağımsızlığını kazanan ve eşlerinden

bağımsız olarak siyaset yapan kadınlardır. Bu kadınlar genellikle hiç evlenmemiş ya da evli ve orta yaş grubunun üzerinde olan kadınlardır. Kadınsal tavırlarla siyaset yapma hareketinden ziyade erkekvari tavırlarla (kısa saç, koyu renk takım elbise, makyajsız) tanınmaktadırlar. Bu kadınlar siyasette erkeksi bir görünüm kazanarak hırslı, çalışkan ve atılgan görünmektedirler. Fakat kadının siyaset içindeki temsili konusunu sorgulamaz ve kadınsal bir bakış açısı geliştirmezler. Bu dönemde “Siyaset erkek işidir.” tavrı kadınlar tarafından da çok fazla direnç gören bir konu olmamıştır.

Yeşim Arat'ın (1991: 51), 1950-1980 yılları arasında yaptığı bir araştırmada meclise giren 18 kadın milletvekiline, kadın belediye meclis üyesine ve bir kısım erkek milletvekiline kadınların niçin az temsil edildikleri sorulmuştur. Kadın vekillerden alınan dönüşlerin büyük çoğunluğu “Kadınların erkekler tarafından siyasette engellendiği” şeklinde olmuştur. Aynı soru erkek vekillere yöneltildiğinde alınan cevaplar farklılaşmıştır. Erkek vekiller ise “Siyasetin kadınlar için olmadığı” cevabını vermişlerdir. Siyasetin kadınlar açısından yorucu bir faaliyet olduğunu, siyasetin erkek erkeğe yapıldığını, siyasete katılan kadının evdeki işlerini aksatacağını ve kadınların siyaset için yeterli niteliklere sahip olmadıklarını söylemişlerdir. Alınan cevaplar doğrultusunda, kadınların sosyal hayata dâhil olup ev dışında da var olduğunun kabullenilememiş olduğu görülmektedir.

1980’li yıllara gelindiğinde “kadın seçen, erkek seçilen” durumu devam etmiştir. Bu dönemde kadın haklarının savunuculuğunu üstlenen birçok dernek ve yapı varlığını göstermektedir. Yayın organları kurulmuş, kadın haklarına dair yazılar yazılmış, Türkçeye çevrilmiş ve yayınlanmıştır. Bununla birlikte 1980’lerin sonuna doğru liberal kadın hareketi ile feminist kadın hareketi de gündeme gelmeye başlamıştır. Bu hareketlerin nedeni 1960’larda Batı’da var olan feminist akımın etkisidir (Ersoy, 2018: 68). 12 Eylül rejimi ile kadının siyasetteki durumunun soyut oluşu tekrar tartışılmıştır. Aynı zamanda bu dönemde kadın, sesini duyurabilmek için daha fazla çaba sarf etmek durumunda kalmıştır. Buna rağmen ortak bir paydada buluşma adına kadınlar Mor İğne, Siyahlı Kadınlar, Düdük, Dayağa Karşı Yürüyüş, Cumartesi Anneleri, Geceleri İstiyoruz vb. gibi ses getiren eylemlerde bulunmuşlardır. Bu eylemlerin hepsi kadınlar tarafından organize edilmiş, fikir yürütme kısmı ele alınmış ve basına yansıtılmıştır (Şahin, 2011: 29).

1990 yılında Türkiye’de kadın hareketleri değişime uğramış ve sokak hareketlerinden daha kurumsal noktaya taşınmıştır. İyi eğitim görmüş, mesleği olan ve üniversite mezunu kadınların, kadın hareketleri konusuna akademik açıdan bir yön verdikleri görülmüştür. Kadın hareketlerini araştırmak için kadın enstitüleri ve araştırma merkezleri kurulmuştur. Ayrıca üniversite dışında kadın dernekleri ve sivil kuruluşlar da daha kurumsal ve bilimsel bir çatı altında oluşmaya devam etmiştir. 1990’lı yıllarda kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi, Mor Çatı Kadınlar Örgütü ve Bilgi Merkezi Vakfı kadın konusuna yeni bir ivme kazandıran gözle görülür güzel örnekler olmuşlardır (Karataş, 2009: 1660). Yine bu döneme ait en güzel yapılardan birisi de 1990 yılında Devlet Bakanlığı çatısında kurulan “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü” dür. Kurulan bu kurum, devletin de bu konuya önem verdiğinin bir göstergesi olmuştur. KSGM hali hazırda günümüzde çeşitli projeleri, eylem planları, araştırma ve analizleri ile faaliyet göstermektedir.

Tansu Çiller’in 1993 yılında başbakan olması, kadınlar için ilk siyasi somut rol model niteliğindedir. Böylelikle kadın siyasete katılıma özenmiş ve kendisinin de o konuma ve güce gelebileceğine olan inancı artmıştır. Tansu Çiller’den sonra birçok kadın açıkça siyasete atılmışlardır. Aynı zamanda bu durum partilerin kadını ön plana çıkarmalarına ve kadına yönelik politikalar geliştirmelerine de sebep olmuştur. Bu sayede kadınlar partiler açısından hitap edilmesi gereken ve oy alabilmek için önemsenen bir grup halini almıştır (Aksoy, 2018: 28). 1999 yılında ise siyasi partilerin kadın kollarını yasaklayan kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Böylelikle kadınlar, siyaset açısından da artık konuşulması gereken bir topluluk halini almıştır. Ancak kadın, siyasi bir oy toplama aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kadın kollarının amacı, siyasette kadının varlığını net bir şekilde göstermesi veya karar alma organlarında bulunabilmesinin önünü açmaktır. Ancak kadınların, daha çok oy toplamak ve kadın potansiyelini sabit tutmak için var olduğu gerçeği, kadın kollarının kurulmasından bu yana çok fazla değişime uğramamıştır. 1980 ve 1990’lı yıllar kadınların toplumsal cinsiyet açısından varlığının bir tartışma konusu olduğu, kadın kavramının vurgulu bir hal aldığı, feminizm kavramının toplumsal bir olgu olarak tartışıldığı bir dönem olmuştur (Ersoy, 2018: 69).

2000’li yıllara girilmesi ile beraber gerek uluslararası sözleşmelerde gerekse Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda kadın haklarına dair birtakım gelişmeler

meydana gelmeye başlamıştır. 2001 yılında kadın ve erkeğin eşitliği konusunda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir. Kanununun 48. maddesine göre “*Tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler*” (Medeni Kanun, 2001: 8055). İnsani özellikleri sahip akli yaratıklar cins, yaş, hısımlık ayırmaksızın eşit kabul edilmiştir. Yine Türk Medeni Kanunu’nun 187. maddesine göre, “*Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir*” (Medeni Kanun, 2001: 8075) denmiştir. Daha önceki yıllarda evlilik akdi ile birlikte yalnızca eşinin soyadını kullanabilen kadın, artık kendi soyadı ve eşinin soyadı ile birlikte ismini tamamlayabilmektedir. Bu da kadın için bir hak kazanımı olarak görülebilir. Günümüzde bu kanunun getirmiş olduğu hakkı kullanan kadın sayısının gittikçe arttığı görülebilmektedir. Eski Medeni Kanun’un 152. maddesinin 1. fıkrası “*Koca birliğin reisidir*” (Medeni Kanun, 2001: 8075) şeklinde düzenlenmiştir. Ancak yeni kanun ile birlikte bu hüküm kaldırılmış ve eşlerin aile kurumunu (birliğini) birlikte yürüteceklerine dair düzenleme getirilmiştir. Böylelikle ebeveynler, çocuklarına dair alacakları isim, eğitim gibi önemli konularda eşit haklar elde ettiklerinden her ikisi de hâkime başvurma hakkına sahip olmuştur. Kanundaki yasal mal rejimi ile ilgili madde yeni kanun ile birlikte 202. maddede “*Eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması asıldır*” (Medeni Kanun, 2001: 8078) şeklinde düzenlenmiştir. Böylelikle kadın ve erkek evlendikleri andan itibaren edindikleri malları evlilik akdi sona erdiği takdirde eşit miktarda paylaşmak zorundadırlar.

Bu dönemde 1982 Anayasasında da birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. 2004 yılında Anayasanın 10. maddesine “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür*” hükmü eklenirken, 2010 yılında ise “*Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz*” şeklinde cümle eklenmiştir. Bu kanun maddeleri ile birlikte devletin amacı yalnızca eşitsizlik yapmamaya çalışmak değil kadın ve erkeğin eşit olması konusunda hak sağlamaktır. Anayasanın 41. md ise “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır*” şeklinde 2001 yılında bir değişikliğe uğramıştır.

Anayasanın 90. Maddesi “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır*” şeklinde düzenlenmiştir. Böylelikle CEDAW da ulusal bağlamda öncelikli bir konuma gelmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile birlikte kadın erkek eşitliği dikkate alınmış, topluma karşı işlenen suçlar içerisinde yer alan ve kadınları mağdur eden bazı suçlar kişilere karşı işlenen suçlar kapsamına girerek cezaları ağır bir şekil almıştır (Yavuz, 2015: 48-49).

Bu dönemde belediyelerde kadınlar ile ilgili faaliyetlerde bulunmuşlardır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile hem büyükşehir belediyelerine hem de nüfusu 100.000’i geçen belediyelerde kadın ve çocuklar için “koruma evleri” açma zorunluluğu doğmuştur. 2012 yılındaki 6360 sayılı Kanun ile de yine büyükşehir belediyelerinde ve 100.000’i aşan belediyelerde kadınlar ve çocuklar için konukevi açma yükümlüğü getirilmiştir (Hasoğlu, 2018: 60). Kadın, fiziksel açıdan yaratılış gereği güçsüz olduğu için şiddete maruz kalmamalı, ekonomik özgürlüğü kadına verilen değerden kaynaklı olarak yeterli düzeyde olmadığı için sokakta çocuğu ile beraber kalmak zorunda olmamalı, taciz ve tecavüze uğramaktan korkmamalıdır. Ancak kabul edilen gerçeklerin ışığında devletin ve belediyelerin böyle bir yapılanmaya gitmesinin olumlu bir husus olduğu aşikârdır.

24 Mart 2009 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 5840 sayılı Kanun ile TBMM’de Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur. Kanun ilk maddesi bu komisyonun amacını “*Kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek...*” şeklinde açıklamıştır. Yine kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı ve cinsel suçlara ilişkin yaptırımların bulunması, kadın çalışanlara özlük haklarının verilmesi, Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve kadın çalışanlara dair İş Kanunu’ndaki gelişmeler de kadına dair pozitif düzenlemeler içerisinde yer almıştır. Görülmektedir ki 2000’li yıllar kadın ve kadın hakları konusunda daha verimli yıllar olmuştur.

1.2.3. Kadının Siyasal Katılımı ve Temsiline Yönelik Sorunlar

Siyasal katılım bir ülkenin özgürlüğünü ve gelişmişlik düzeyini belirleyen bir parametredir. Demokratik bir yönetimden bahsedebilmek için alınan siyasi kararlarda dolaylı veya dolaysız olarak kadın erkek fark etmeksizin katılım sağlanmalıdır. Fikir birliği ve fikir ayrılığı konusunda her iki tarafa da hak verilmeli ve uygun ortam sağlanmalıdır. Demokrasi kavramından söz edebilmek için katılım, tartışma ve siyasal eğilimden bahsetmek gerekmektedir. Bu ilkeler belli bir kesimden ziyade halk tarafından denetlenmeyi ve denetlemeyi beraberinde getirir (Görün, 2006:161).

Kadınların siyasal temsiline az oluşuna dair birtakım görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerden biri, kadının siyasal hayatta sayısal anlamda varlığının önemli olmadığını savunmaktadır. Özde siyasal temsilde yurttaşların siyasal hakları, seçilen kısım aracılığıyla kullanılır. Seçilenler, seçenlere karşı bir sorumluluğa sahiptirler. Siyaset rekabet gerektirdiği için oyunu kazanan kişiler diğerlerini temsil etme hakkına sahiptir. Yani siyasal anlamda temsil etmekte veya edilmekte kadın ya da erkek olmanın hiçbir önemi yoktur. Önemli olan cinsiyet temelinde sayısal çoğunluk ya da azınlık değil, temsiline meydana gelmesidir. Diğer görüşe göre ise, kadın yeterli düzeyde temsil edilmeli ve bu sorun çözümlenmelidir. Kadınlar, çağdaşlık, demokrasi, adalet ve eşitlik gibi değerler adına seçilmiş organlarda yüksek temsil oranına sahip olmalıdırlar. Yine kadınların yaşadığı sorunların görünür olması ve bu sorunlara çözüm üretebilmesi için yüksek oranda temsil edilmelidirler. Kadın ve erkeğin yaşam tarzı, yaşadıkları problemler ve ihtiyaçları farklılık göstermektedir. Bu nedenle kadının bakış açısı da siyaset açısından önemli bir yere sahip olacaktır. Kadın ve erkeğin eşit olabilmesi için kadınların siyasal yaşama dâhil olmaları gerekmektedir (Sallan Gül, 2007: 15).

Merkeziyetçi yapının hala güçlü bir şekilde korunuyor olması Türkiye’de Avrupa’nın aksine yerel yönetimlerdeki kadın temsiline ulusal temsile göre daha az oluşunun nedenlerinden biridir. Ayrıca Türkiye’de yerel siyasetin ulusal siyaset açısından bir uzantı niteliği taşıdığı da kabul görmektedir. Bunun yanı sıra küçük ölçekli yerleşim birimlerinde kadının geleneksel rolü ve erkek egemen yapı hala varlığını sürdürmektedir. Bu da kadının yerel siyasetteki katılımının önündeki engellerden biridir. Karar organlarındaki erkek egemen yapının nedenlerinden biri de

yerel yönetimlerdeki karar verilen konuların imar, arsa, kentsel altyapı gibi ticaret ve rant gerektiren konular olmasıdır (Şahin, 2011: 26).

Yerel hizmetlerin en büyük tüketicisi kadınlardır ve bu işleyişe katılabilme kanalları da sınırlıdır. Yerel yönetimler tarafından alınan kararlar içerisinde yeni yapılan metro hattının ulaşım güzergahlarının belirlenmesinden, yapılan hizmetlerin ücretlendirilmesinden, bütçe tahsisinden, atıkların ayrıştırılmasından toplanmasına, sokak lambalarının konumlandırılmasına kadar her türlü uygulama ve karardan etkilenen kadınlar, kararların meydana gelme sürecinde yeterli derecede yer alamamaktadırlar (Mazlum, 2008: 83).

Siyasette temsil bakımından kadınların önündeki engellerden biri de geleneksel toplum yapısıdır. Toplumun içinde cinsiyetçi bir rol üstlenen bu yapı, kadın için genellikle aile içi faaliyetleri uygun görmekte ve bu mekânı ev ile sınırlandırmaktadır. Ev ve aile dışı olan sorumluluk ve faaliyetleri ise erkek üstlenmiştir. Bu nedenle kadından daha çok erkeğin siyaset ile uğraşıyor olması kabul görmüştür (Türeli ve Çağlar, 2010: 24). Toplumun kadınlara atfettiği bu roller nedeniyle negatif bir durum oluşmakta ve oluşan bu durum kadınların maddi anlamda da erkekler kadar özgür olamamasına ve yeteri kadar temsil edilememesine neden olmaktadır.

Sancar-Üşür (2000: 208-209) siyasetteki erkek egemen yapıya değinmektedir. Ona göre, siyasetteki erkek egemen yapı kadınları kendileri ile eşit şartlarda rekabete davet eder. Ancak unutulmuş nokta, siyaset dışı yaşamda kadın ve erkeklerin eşit şartlara sahip olmadığıdır. Kadınların siyasal hayatta başarılı olabilmeleri için, vakitlerinin çoğunu bu konuya harcamaları, hazır cevap olmaları, kendisini savunabilmeleri gerektiği gibi kadınlar, zaman zaman da saldırıp, savaşmalıdırlar. Siyasetin istediği, kadının, ailesinin ya da herhangi bir çocuğun sorumluluğuna sahip değilmiş gibi davranmasıdır. Bu şartlara sahip bir dünyada kadın ve erkek siyaseti oyunu, kurallarına göre oynanmalıdır. Aksi takdirde kurallara uyum sağlayamayan kesim başarısız olacaktır. Siyaset, bir erkek işi ve kirli bir iş olarak görülmektedir. Türkiye’de de diğer ülkelerde olduğu gibi siyaset erkeklerin kuralları çerçevesinde şekillenmiştir. Erkeklerin toplumsal cinsiyet rolü karar almak, para kazanmak, rekabet içerisinde olmak şeklinde tanımlandığı için bu özellikler siyaset alanına taşınmıştır. Kadınlar ise ev işi ve çocuk bakımında eğitilmektedir. Kadına ve erkeğe

atfedilen bu roller neticesinde yalnızca az sayıdaki güçlü kadınların siyasette başarılı olma olasılığı mevcuttur. Geriye kalan kadınlar için ise siyaset kirli bir iş olarak kalacaktır.

Kadınlar siyaset ile ilgili aldıkları kararlarda geleneksel toplumun etkisinde kalabilmektedirler. Günümüzde kadınlar iş hayatına gittikçe adapte olmakta ve bu hayata giriş yapmaktadırlar. Büyükşehirlerdeki iş imkânları yelpazesinin genişliği sayesinde, kadın yönetici ya da müdürler görülmektedir. Ancak kırsal kesimlerde kadının statüsü daha çok fabrikada çalışan işçi kadın konumunda kalmaktadır. Şehirde yaşayan ve karar alma noktasında bir göreve sahip olan kadın “oy verme” gibi basit bir katılım göstergesinde kendi fikir ve düşünceleri çerçevesinde hareket etmektedir. Ancak fabrikadaki işçi statüsündeki kadın, kendi maddi kazancını elde etmesine rağmen büyük oranda geleneksel yapının da etkisiyle “oy verme” olayında eşinin, babasının, abisinin ya da büyüklerinin tavrıyla hareket etmektedir. Dolayısıyla kadın, siyasette karar alan bir konumda bulunmak için karar verme sürecinde erkek egemen yapının gölgesinde kalabilmektedir.

Kadınların teknik bilgi donanımına sahip olamaması da siyasal temsilinin önündeki engellerden biri olabilmektedir. Toplumsal rolleri üstlenen kadın, siyasete zaman ayıramamakta ve öğrenmek için de uğraşmamaktadır. Aynı zamanda kadın, siyasete ilgi duymasına ve vakit ayırmak istemesine rağmen teknik bilgiye ulaşım sağlayamayabilir. Burada teknik bilgiden kasıt “Belediye başkan adayı nasıl olunur, yerel yönetimlere katılım sağlayabilmek için partilere üye olmak zorunlu mudur, yerel yönetim içerisindeki katılım organları ve şartları nelerdir?” Gibi soruların cevapsız kalmasıdır. Eğer aile veya eş dost siyasetin içerisinde aktif olarak yer almıyor ise, kadının aktif siyaset ile ilgili herkesin bildiği belirli şeyler dışında bir bilgisi olmamaktadır. Dolayısıyla kadın, siyaset veya yerel siyaset ile ilgili bir alanda okumuyor, çalışmıyor ya da özel bir ilgi duymuyorsa durumun yalnızca katılım şeklinde olduğu görülmektedir.

Siyasal partiler, aday belirlemek için kullandığı yöntemler ve yapısal oluşumları nedeniyle de kadının siyasal temsili üzerinde etkili olmaktadır. Türkiye’de siyasal partiler aday belirleme yöntemi olarak önseçim, örgüt yoklaması ve merkez yoklaması gibi yöntemleri kullanmaktadır. Kullanılan bu yöntemlerin çeşitli artı ve eksileri bulunmaktadır. Örneğin, parti içinde güçlü bir kadın

örgütlenmesi olması, kadın temsili üzerinde olumlu bir etki yaratırken, güçlü bir kadın örgütlenmesi olmaması temsili olumsuz etkileyebilir. Merkez yoklaması, partilerin daha çok kadın aday göstermek istemesi durumu meydana geldiğinde kadınlar için oldukça önemli bir yöntem halini alır. (Gökçimen, 2008: 46). Diğer taraftan adaylık için yüksek meblağların ödenmesinin gerekli olduğu durumlarda, kadın adayların adaylık ücretlerini ödemekte zorlanması, en başta temsil şansını olumsuz etkilemektedir. (Bozatay ve Kutlu, 2014: 140).

Özgüven eksikliği, beraberinde getirdiği olumsuzluklar ile birlikte kadının siyasal temsili üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kadının üzerine giydirilen toplumsal roller, ekonomik yetersizlikler, bilgi ve tecrübe konularındaki eksiklikler, kadına siyasette başarılı olamayacağını düşündürmektedir. Dolayısıyla kadınlar, erkeklerle ve bu toplumsal rol ile siyasete girmeye cesaret edememektedirler. Mutlu'ya (2015: 12-13) göre, kadınların siyasete sıcak bakamamasına neden olan özgüvensizlik sorunu ortadan kaldırılmalıdır. Kadınlar, katılım için teşvik edilmeli ve bu teşvik mekanizmaları basit, aynı zamanda da kolay ve ulaşılabilir olmalıdır. Mahalle muhtarlığı, siyasete giriş yöntemi olarak ilk adım niteliğini taşıyabilmektedir. Bu noktada ise kadın ev veya iş kadını olsun yavaş yavaş sorumlulukları üstelenecek, kazandığı güven ile birlikte siyasete de adımını atabilecektir. Kadın, özgüven eksikliğini zaman zaman kendi kendine de yaratmaktadır. Siyasete atılım ile birlikte aile hayatına ve etrafına yetişemeyeceği endişesi, daha da ileri gidebileceğine inanmama, hemcinslerini rakip görmek gibi nedenler kadının kendi kendini demoralize etmesine neden olmaktadır. Aynı şekilde çevresel anlamda erkeklerin de kadınların bir noktada siyasette daha fazla ilerleyemeyeceklerine, liderlik vasıflarının yeterli olmadığına inanmaları ve bunu hissettiriyor olmaları kadınlardaki özgüven eksikliğinin nedenlerindedir (Kurnaz Alkan, 2015: 91).

Kadının siyasal temsili üzerinde etkiye sahip birçok unsurun yanında medyanın rolü de önemli ölçüde varlığını göstermektedir. Medya, seçim öncesi dönemde seçmenlerin propaganda süreçlerinden dolayı reklam endüstrisi ile iş birliği içerisinde. İnsan nüfusu bölgesel olarak artmış ve seçim çevreleri genişlemiştir. Bu noktada seçmenle yüz yüze temasta bulunma yüzdesi azalmış, dolayısıyla hemen hemen her evde var olan medya araçlarının kullanımı ve onlara hizmet veren medya

önem arz etmeye başlamıştır. Medya sayesinde adaylar, seçmenlere vaatlerini söyleyebilme, seçmenleri bilgilendirme ve onlara açıklama yapma fırsatı bulmaktadır. Çağlar (2013: 15-16), bu konuda yaptığı değerlendirmede medya içerisinde yer verilen adaylar için cinsiyetçi bir tutum gösterildiğini söylemektedir. Örneğin, kadın adaylara iyi bir anne veya eş olup olmadıkları, kişisel özellikleri, fiziksel özellikleri ve aile içerisindeki konumu gibi konular ile yer verilirken, erkek adaylar için daha çok deneyimleri, okudukları okulları, başarıları ve meslekleri hakkında yer verilmektedir. “Tansu Çiller’in ‘beyaz takım elbise ve fularları’ ile, Hillary Clinton’un ‘saç stili’ ile ve Angela Merkel’in de ‘sade ve şatafattan uzak takım elbiseleri’ ile sıklıkla gündeme gelmeleri bunun en açık ifadesidir.” Bu nedenle medya, kadınları özel bir alanda konumlandırırken erkeklere kamusal alanda yer vermektedir.

Cinsiyete dayalı eğitim ve ücret yoksunluğu, toplumsal önyargılar ve kurum kültürü gibi nedenler çerçevesinde meydana gelen “cam tavan” kavramı, kadınların gerek çalışma hayatında gerekse siyasal hayatta karşılarına çıkan bir engel olarak varlığını göstermektedir (Utma, 2013: 45-46). Kadınların, eğitim, para, güçlü sosyal bağlantılar ve deneyim gibi unsurları aktif olarak kullanmalarının yerel ve ulusal siyasete erkekler ile eşit düzeyde başlangıç yapmalarını sağlayacağı söylenebilir. Dolayısıyla kadınların siyasete katılımlarında cinsiyetler arası eşitliğin sağlanması önemli bir unsurdur. Aksi halde kadın, siyasette cam tavanlarla karşılaşabilir. Bunun yanı sıra cam tavan olarak adlandırılan kadınların önündeki görünmez engellerin, siyasette etkinlik düzeylerinin düşük olmasına neden olduğu da söylenmektedir (Esen ve Kaloğlu, 2018: 496).

Birçok yerel yönetim, belirli grupların çıkarları çerçevesinde politika üretmektedir ve çoğunlukla kadınlar bu belirli çıkar grupları ile irtibat halinde olmamaktadırlar. Belediyeciliğin bir rant rekabeti ve ihale yönetimi olarak görülmesi kadınların bu alandaki varlığını mümkün kılmamaktadır. Ancak kadın, erkek, çocuk, yaşlı, genç gibi kesimlerin yaşadığı kent ve yerel için kadının da söz söyleme, kararlara katılma ve karar verme hakkı vardır. Bu nedenle siyasetin cinsiyetinin “erkek” olduğu algısının değişmesi gerekmektedir. Kadınlar için yerel siyasette güçlenmek onları parlamentoda da güçlü kılacaktır. Bu nedenle kadının siyasal ve

sosyal alanda güçlendirilmesi doğrultusundaki değişimlere yerelden başlanması uygun olacaktır (Derdiyok, 2014: 1).

Nitekim kadının sayısal varlığının kadını tam anlamıyla temsil ettiği söylenememektedir. Kadını temsil edebilmek için asıl gerekli olan, onun ihtiyaçlarına kulak verecek, dikkate alacak ve uygulayacak platformların olmasıdır. Burada düşünülen durum “Kadının halinden kadın anlar.” mantığı olduğu için özellikle yerel yönetimlerdeki temsil sayısının da var ve yeterli olması gerektiğidir. Ancak bu “Kadınları yalnız kadınlar temsil eder.” anlamına da gelmemektedir. Kabul edilmelidir ki, kadın ve erkeğin yaratılışları gereği önem verdiği şeyler, düşünme tarzı ve yapıları, şefkat ve merhamet duygusu gibi özellikleri farklılık arz etmektedir. Asıl anlatılmak istenen, insan için önemli olan ancak siyasetin rekabetinden ve katılımından dolayı unutilan, özellikle önem verilmesi gereken konularda kadının düşünce tarzına ve temsiline ihtiyaç duyulmasıdır. Siyasette kritik barajın %33 olduğu bilinmektedir. Ancak Türkiye’de kadınlar hem yerel siyasette hem de genel siyasette bu orana ulaşamamıştır. Kadınlara ayrı veya özel uygulamalar yapılmalı ancak bunu ya partilerin inisiyatifine bırakılmayacak şekilde büründürmeli ya kanun bazında ele almalı ya da seçmenlerin düşünce tarzlarını “kadınları yerel meclislerin karar alma organlarında en az %50 temsili sağlanmalı” şekline getirecek çalışmalar yapılmalıdır. Ancak kısa vadede yapılması en zor olan şeylerden biri de düşünce tarzındaki değişimdir. Bu değişime, her kesimden insanı eğiterek, kadına verilen değeri her alanda görmeye başlayarak, daha çok kadının maruz kaldığı taciz, tecavüz, ölümler ile ilgili büyük yaptırımlar uygulayarak başlanılabilir. Türkiye’nin her yerindeki her kesim ve her türden insana ulaşılsa ve bu insanlar bilgilendirilse dahi ataerkil bir aile yapısı ile büyümüş bir kadını kendi hakkını savunucu bir noktaya getirebilmek fazlasıyla zorlayıcı olacaktır. Bu nedenle gelecek nesil adına Türkiye için halkın, devletin, partilerin, siyasal ve sosyal örgütlerin toplumsal faaliyetlerde ve eğitimlerde bulunması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı da kadının siyasal temsili ile ilgili değinilmesi gereken bir husustur. Bu kavram, kadın ve erkeğin fizyolojik ve biyolojik oluşumu dışında meydana gelen bir olgudur. Buradaki toplumsal cinsiyet kavramı sonradan meydana gelen bir söylemdir. İnsanlar doğumla başlayıp topluma karışıp

sosyalleşene kadar bu kavram ile ilgilenmemekte yaş aldıkça toplum tarafından kendilerine addedilen cinsiyet özelliklerine bürünmeye başlamaktadırlar.

Scott'a (2010: 3) göre, literatürde birçok tanımı bulunan toplumsal cinsiyet kavramı erkek ile kadın arasındaki ilişkiyi toplumsal çerçevede ifade eden bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet söylemi ilk kez Ann Oakley tarafından kullanılmıştır. Ann Oakley'e göre, "*Toplumsal cinsiyet bir kültür meselesidir, erkek ve kadınların 'eril' ve 'dişil' olarak sosyal sınıflandırılmasına işaret eder. Toplumsal cinsiyet rolünün biyolojik kökeni yoktur, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki bağlantılar gerçekte hiç de 'doğal' değildir.*" (Bhasin, 2003: 2). Feminist görüşe göre ise "*Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin biyolojik farklılaşmasına kültürler tarafından yüklenen anlamlar ve değerler ya da kadınlar ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulmuş roller ve öğrenilmiş davranış ve beklentiler*" olarak tanımlanır. (Başak, 2010: 61)

Yaşamımızda büyük etkilere sahip olan bu kavram sayesinde/yüzünden birçok avantaj/dezavantaj kazanılmaktadır. Dinamik bir yapıya sahip olan toplumsal cinsiyet kavramı zaman ve mekân ile değişebilmekte, aynı zamanda kadın ve erkek arasında bir hiyerarşi yaratabilmektedir. Kadın hiyerarşi içerisinde daha pasif yapıda, negatif addedilen, diğer kişi olarak yerini alırken erkek daha güçlü, aktif yapıda ve pozitif olarak hiyerarşideki yerini alır (Öztürk, 2015: 3). Kadın ve erkek farklı beklentilere, sezgilere, isteklere, inanç yapılarına, duygulara, görüşlere ve fikirlere sahiptir. Toplumsal cinsiyet kavramı ise kadın ve erkek arasındaki bu farklılıkların toplumsal bir yapılanmasıdır. Bu kavram kadın ve erkek açısından neyin daha iyi ve uygun olacağını, bir şeylerin nasıl olması gerektiğini belirler ve eleştirir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet kavramı kültürler arası değişim göstermektedir (Ersoy, 2018: 11).

Fransız bir filozof olan Simone de Beauvoir "İkinci Cins" adlı eserinde "*Dünyaya kadın olarak gelinmez. Zamanla kadın olunur.*" demiştir. Bu söz kadının biyolojik olarak değil, toplumun yüklediği sorumluluklar ve normlar sonucu sonradan kişilik kazandığını açıklamaktadır. Kadının tarih boyunca ikinci planda kalması bilinç seviyesinde ikincil olmayı içselleştirmesinden dolayıdır (Koç, 2015: 10).

Antik Yunan'da Polis ile Oikos olarak adlandırılan kamusal alan-özel alan ayrımı toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde büyük bir etkiye sahiptir. 17.

yüzyılda bu ayırım kamusal alan için hukuki düzenlemelere açık, özel alan için ise hukuki düzenlemenin içinde olmayan bir yapı olarak tanımlanmıştır. Aile içinde meydana gelen olayların özel alanı kapsadığı ve bu alana hukuki bir müdahalede bulunulamayacağı iddia edilmiştir. Bu, devletin kabul gördüğü ataerkil yapıyı koruma biçimidir (Günindi Ersöz, 2015: 85).

Erkek, kamusal alan ile kadın ise özel alan ile özdeşleştirilmiştir. Özel alan aile içinde olan ve kimsenin karışmadığı yerdir. Kadın aile içerisindeki düzeni sağladığı, ev işlerini yaptığı ve çocuk baktığı için bu alan kadına uygun görülmüştür. Erkek ise ailenin geçimini sağlamak için maddi kazanç elde etmek amacıyla dışarda çalışmak zorundadır ve topluma karışması gerekmektedir. Erkek, dış mekân ile özdeşleştirilirken kadının özdeşleştirildiği alan ev ve ailesi ile sınırlı kalmaktadır. Kadınlar dünyaya yeni bir varlık getirebilme özelliğine sahip olmaları nedeniyle doğa ile ilişkilendirilmişlerdir. Erkek ise kadının dünyaya getirdiği varlığa bakma, ailesini doyurma, kültürünü temsil etme gibi özelliklere sahiptir. Bu da erkeğin kamusal alandaki otoriter yapısını meydana getirmektedir (Babayeva, 2018: 72).

Davidoff'a (2002: 150) göre, kadının doğa ile ilişkilendirilmesinin nedeni fizyolojik yapıları gereği yaşadıkları süreçler ve bunların uzun oluşudur. Bu süreçler için doğurganlık, adet görme, emzirme örnek verilebilir. Kadınlar, topluma karışacak statüsü belli olmayan yeni bireyler doğurmakta ve yetiştirmektedirler. Doğurdukları çocukları büyütmek ve yetiştirmek görevi de kadınlara ait olduğundan hayatlarının uzunca bir kısmını toplumsallaşmadan geçirirler. Erkek ise "birey" olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle kadın belli görevlere sahip olan ve fakat erkeği olmadan kabul görmeyen ve aynı zamanda erkek kadar bilinçli olduğuna inanılmadığı için toplumdaki ve kültürdeki varlığının kesin olmadığı düşünülen bir varlıktır.

Erkek, kamusal alan için yetiştirildiği ve toplum tarafından böyle büyütüldüğü için daha acımasız, kararlı ve çalışkan bir şekilde kadınına ve ailesine bakmak için topluma karışmakta, zaman zaman ailesini doyurabilmek adına onları görmekten fedakârlık edebilmekte ve erkeklik görevini toplumun ona dayattığı şekilde meydana getirebilmektedir. Kadın ise bu sırada erkeğin eve getirdiği maddi kaynak ile çocuklarını büyütmekte, ev işleri ile ilgilenmekte, evin reisi olan erkeğe hizmet etmekte, toplumun kendisine dayatmış olduğu ve kadının da bunları kabullendiği tüm

rolleri layıkıyla yerine getirmektedir. İki cins de kendi alanlarını kabullenip bu yönde çaba göstermektedirler. Aksi takdirde toplum tarafından hor görülmeleri ve dışlanmaları olası görünmektedir (Gürkan, 2017: 512).

Toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde yapılan çalışmalar önem arz etmektedir. Toplumsal cinsiyet ile ilgili yapılan çalışmaların amacı şu şekilde sıralanabilir (Yaylı ve Eroğlu, 2015: 510);

- Ataerkil yapının ve toplumun dayattığı değiştirilemez kabul gören yargıları değiştirmek,
- Cinsiyet kavramı tanımlarını değiştirmeye çalışmak,
- Kadınları, yapmasının mecbur olduğunu düşündüğü aile içi sorumluluklarının aslında bir kader olgusundan ibaret olmadığına inandırmaya çalışmak,
- Ve bu sayede sosyal anlamda bir değişime zemin hazırlamaktır.

Dünya Ekonomik Forumu her yıl toplumsal eşitsizliğe dayalı Dünya Cinsiyet Eşitliği raporu hazırlamaktadır. 2020 yılında hazırlanan en son rapora göre, Türkiye 153 ülke içerisinde 130. sırada yer almıştır. Raporda kadın olmak için ideal olan ilk on ülke İzlanda, Norveç, Finlandiya, İsveç, Nikaragua, Yeni Zelanda, İrlanda, İspanya, Ruanda ve Almanya olarak sayılmıştır. Bu raporda kadın eşitsizliğinin olduğu son on ülke ise Yemen, Irak, Pakistan, Suriye, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, İran, Çad, Suudi Arabistan, Lübnan ve Umman olarak sıralanmıştır (WEF, 2020). Bu liste hazırlanırken ekonomik katılım, eğitim imkânları, sağlık, kadının siyasal güçlendirilmesi ve fırsat eşitliği kriterlerine bakılmıştır. Buna göre siyasete katılım eşitliğinde Türkiye 109. sırada yer almaktadır. 2018 yılında siyasete katılım eşitliğinde ise 153 ülkeden 113. sırada olan Türkiye, geçen iki seneye beraber sıralamasını birkaç basamak yükseltebilmiştir (WEF, 2018).

Dünya Cinsiyet Eşitliği raporuna göre, siyasi ve ekonomik liderlik konusunda cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek için dünyanın hala kat etmesi gereken uzun bir yolu vardır. Değerlendirmeye alınan 153 ülke arasında 85'inde siyasi anlamda sorumluluğa sahip bir kadın yoktur. Ortalama olarak bakanların %21'i ve genel anlamda parlamenterlerin %25'i kadınlardan oluşmaktadır. Cinsiyet farkı boyutuna göre, siyasi güçlendirme kadınların önemli derecede yetersiz temsil edildiği bir alandır. Yalnızca birkaç ülkenin siyasi güçlendirme boşluklarını en az %50 kapatmış

olması, küresel anlamda hala kadınların siyasete katılım ve varlığının sınırlı olduğunu göstermektedir (WEF, 2020).

Dünya cinsiyet raporunun ortaya koyduğu istatistiki verilere göre, ekonomik güç perspektifinde maddi bir kazanç sağlayarak yapılan iş ile ücretsiz işçi pozisyonunda yapılan iş arasında kadın ve erkek eşitsizliği yerini korumaya devam etmektedir. Ortalama olarak yetişkin erkeklerin %78'i iş gücüne katılım sağlarken aynı skaladaki kadınların yalnızca %55'i aktif olarak iş gücü piyasasında yer almaktadır. Birçok ülkede kadınların şirket kurmalarına imkân vermeyen, finansal olarak sahip olduklarını yöneterek geçimini sağlamalarını engelleyen, kredi ve faiz erişimini kısıtlayan engeller ortaya çıkmaktadır. Değerlendirmeye alınan 153 ülkeden kadınların banka ve kredi hesap açma hakkına sahip olmadığı 72 ülke ve tüm kadınların miras hakkına sahip olmadığı 25 ülke vardır (WEF, 2020).

Dünya cinsiyet raporunun bize sunduğu en önemli verilerden biri de kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliğinin kaç yıl sonra ancak eşit konumda olacağına yönelik tahmindir. Buna göre, kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olabilmesi için en az 100 yıl, erkekler ile kadınların eşit maddi gelire sahip olabilmeleri için ise 257 yıl gerekmektedir. 2018 yılında ise kadın ve erkeğin eşit gelire sahip olması için en az 202 yıl gerekmektedir (WEF, 2020, 2018). Bu aradaki farkın kadınlara verilen haklar ve yapılacak çalışmalar sonucu kapanabileceği görüşü birçok düşünür ve akademisyen tarafından benimsenmektedir. Nitekim geçmişten günümüze kadar süregelen cinsiyet eşitsizliği konusu, iyimser yaklaşımlar olmasına rağmen kısa sürede çözümlenemeyecek gibi görünmektedir. Kadınların iş gücüne katılımı, siyasete katılımı ve eğitim desteği gibi konularda yapılan birçok çalışma toplum tarafından desteklenmekte fakat bu çalışmalarını hayata geçirebilme konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Dolayısıyla kadın erkek eşitliği konusu bir boşluğun içerisinde kısır döngüye uğramaktadır.

Toplumların kadın ve erkeğe yüklediği roller neticesinde, var olan mekânları sınıflandırmak olanaklı olabilir. Fakat kadın için özel alanın erkek için ise kamusal alanın sahipliğine dair genel bir kanının olması doğru değildir. Bu kanının toplumca benimsendiği noktada her iki cinsin de her iki alanda karar mekanizması olması ve söz söylemesi garipsenmeyen bir olgu olacak ve toplumca da kabul görecektir. Modern bir yapı kazanmaya başlayan toplumlar bu ayrım nedeniyle yalnızca kadınlar

açısından değil, erkek açısından da yaşanması güç hale gelmektedir. Kamusal alana ait olduğu kabul görmüş erkek evde durduğu zaman toplum tarafından ayıplanmaktadır. Erkek, bu noktada kendine olan güveninin zedelenmesine maruz kalmaktadır. Yine bu ayırım nedeniyle kız ve erkek çocuklarına büyüme evresinde farklı davranılmakta ve ergenlik dönemindeki çocuklar bunun nedenini anlayamadığı için affalamaktadırlar (Kurnaz Alkan, 2015: 4). Günümüze gelindiğinde ise insanların cinsiyetçi ayrımlara maruz bırakılmaması gerektiği, aksine eğitimleriyle, kişisel gelişimleriyle, kariyerleriyle ve özel yetenekleriyle ön planda olmaları gerektiği bilinci oluşmaya başlamıştır. Bu bilinç oluştuğu takdirde cins ayrımı ile ilgili basit bir ayırımın yapılması hem toplumdaki bireylerin birlikte yaşamasını zorlaştıracak hem de ulaşılmaması gereken (bilim, sanat, teknoloji) hususlara engel olacaktır. “Bilimsel bir araştırmayı kadın mı yapmış erkek mi, yeni icatları kadın mı meydana getirmiş erkek mi, sanatsal bir portreyi kadın mı resmetmiş erkek mi?” den ziyade elimize geçen ve hepimizin yaşadığı toplumu daha da kolaylaştıran ve güzelleştiren ürünlere odaklanılması gerekmektedir. Bu nedendir ki artık günümüzde ayırım yapılmaması adına “bilim adamı” değil “bilim insanı” sözcüklerinin kullanılmaya başlanması ile tartışmalar noktalanmıştır (Erinç, 2017: 135).

Sonuç olarak, kadın ve erkeğin ihtiyaçları farklıdır. Toplumsal kaynaklara ulaşabilmek için var olan cinsler arası eşitsizliği değiştirmek adına önlemler alınmalıdır. Aynı zamanda cinsiyet eşitliği kamu yönetimi ve sivil toplum kuruluşları tarafından göz önüne alınmalı ve bu durumla ilgili kolaylaştırmalar temel ilke haline getirilmelidir. Kadınların siyasal anlamda kararlara eşit katılımı, kendiliğinden olan olgu değildir. Bu husus, yalnızca kadın ve erkek arasındaki eşitliği sağlamak için hareket eden siyasi bir iradenin meydana gelmesi ve bilinçli bir şekilde uygulamaya konulması ile gerçekleşebilecektir (Sancar, 2008:173-174).

Erkeğe ve kadına atfedilmiş toplumsal bir cinsiyet kavramı var olsa da kadın artık kendisine ait olduğu söylenen özel alandan kamusal alana taşınmak istemiştir. Topluma karışmak, kendi sesini duyurmak ve kendisinin de bir “kişi” olarak adlandırılmasını beklemiştir. Kadınlar bunun için seslerini çıkarmaya başlamışlar ve haklarını elde edebilmek için canlarını dahi vererek mücadelede bulunmuşlardır.

2. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE KADIN TEMSİLİ

Yerel karar alma mekanizmaları, kent yaşamı ile ilgili somut kararlar almak ve uygulama alanlarını belirlemek açısından büyük öneme sahiptir. Merkezi yönetimin haricinde, yaşanan bölgedeki halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak adına yerel birimler kurulmuştur. Yerel yönetimler, kamu yönetiminin önemli yetki kolları arasındadır. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası yerel yönetim birimlerini il özel idaresi, belediye ve köy şeklinde sınıflandırmıştır. Yerel yönetimler özü itibarıyla halka daha hızlı ve daha iyi hizmet vererek sorunlara çözüm üretmeyi amaçlamaktadır (Çelik, 2019: 35).

Demokratik toplum anlayışı, kadınların siyasal sistemlerde yeterli düzeyde yer almaları gerekliliğini beraberinde getirir. Çünkü dünya nüfusunun yarısı kadınlardan oluşmaktadır (Negiz ve Üçer, 2012: 2). Kadınların siyasal hayata katılımları ve temsili için de yerel yönetimler önem arz etmektedir. Özellikle yerel hizmetler kadını günlük yaşamda oldukça ilgilendirmektedir. Bu nedenle kadınların yerel temsili, meydana gelen hizmetlerin kalitesinde etkiye sahiptir (Hasoğlu, 2018: 62).

2.1. YEREL YÖNETİMLER, YEREL DEMOKRASİ VE YEREL SİYASET

2.1.1. Yerel Yönetim

Yerel yönetim kavramının çeşitli tanımları bulunmaktadır. Urhan (2008: 85), yerel yönetim kavramını, belirli bir bölgede hayatlarını idame ettiren topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak adına kurulan, karar organları yerel halk tarafından seçilen, görev ve yetkileri yasalarla belirlenen, kendine özel yapısı, bütçesi ve kaynak geliri olan aynı zamanda kendi içerisinde personelini istihdam eden kamu tüzel kişileri olarak tanımlamıştır.

Çiçek (2014: 54) ise, yerel yönetim kavramını “*Merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak ihtiyacını karşılamak amacı ile oluşturulan, karar organlarını doğrudan halkın seçtiği, özerk bir yönetim yapısına sahip olan ve yerel örgütlenme modeli olarak tanımlanan bir yönetim biçimidir*” şeklinde tanımlamıştır. Bu özellikleri ile yerel yönetimler, yönetim şeklinin demokratik yapısının ana unsurlarından birisini meydana getirmekte ve her toplumda yer alan örgütlenmiş bir kurum olarak özellikle yereldeki kamusal hizmetleri arttırmak amacıyla yer bulmaktadır (Sayıştay, 2019).

Kaya Projesinde (1992: 1) ise, yerel yönetim kavramı,

“Belli bir coğrafi alanda (kent, köy, il vb.) yaşayan yerel topluluğun bireyelerine, bir arada yaşamak nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan, karar organları (kimi durumda yürütme organları) yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetim ile olan ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişileri.”

olarak tanımlanmıştır. Yerel yönetimler, belirli amaçlara ulaşmak ve gereksinimlere cevap verebilmek için toplumların tarihteki gelişimleri ile beraber ortaya çıkmış birimlerdir. Siyasal, toplumsal ve yönetsel açıdan gereksinimlere ve gelişmelere yanıt verirler (Keleş, 2011: 111). Yerel yönetimler, yerel vatandaşın ilgisinde olan, vatandaşın hayatı ile ilgili etkiye sahip tüm alanlarda faaliyet gösteren kamu tüzel kişileridir ve “demokratik terbiye” kuruluşları şeklinde adlandırılabilir (Poyraz, 2017: 138).

Çukurçayır (2012: 93), yerel yönetim kavramını “*Yerel nitelikli kamusal hizmetlerin, devlet tüzel kişiliği dışındaki kamu tüzel kişilerinince gerçekleştirilmesi için daha az yetkili bir otoriteye yetki aktarımı*” şeklinde tanımlar. Aynı zamanda yerel yönetim kavramının aslında yönetim gücünün tek bir yerde toplanmamasını, alt bölgelere de dağılım göstermesini tanımlayan bir kavram olduğuna da değinir. Yerel yönetim kavramı, ulusal anlamda varlık gösteren bir alt bölgeyi kontrol eden ve o bölgede yaşayan insanları temsil eden kişilerin yönettiği politik bir oluşum şeklinde de tanımlanmaktadır (Kestellioğlu, 2011: 55).

Yerel yönetimler halka en yakın olan birimlerdir. Bu nedenle demokratik katılımın en uygun biçimi olduğu yaygın görüşler arasındadır. Yerel yönetimlerde seçmen ve seçilen arasındaki coğrafi anlamdaki uzaklığın az olması nedeniyle

demokrasi kuramı ele alındığında, “gerçek bir seçme süreci” nin etkin bir halk denetimi ile beraber yapıldığı görülmektedir. Ayrıca yerel yönetimler, ulusal düzeyde temsilci imkânına sahip olan kesimlerden farklı olduğu için avantaj sağlayarak temsil tabanını genişletebilmektedir. Bu nedenle “temsil etme” özelliği yerel yönetimler düzeyinde daha fazla olmaktadır (Çitci,1996: 6).

Yerel yönetimler, kamu hizmetlerinin halka sunulmasında aktif bir şekilde rol almaktadırlar. Merkezce belirlenen kurallar bütünü ile birlikte yerel düzeydeki vatandaşın ihtiyaçlarını karşılarlar. Yerel yönetimlerin, hizmet sunum araçlarının belirlenmesi, halkın sosyo-ekonomik problemleri ile ilgili çözümler üretilmesi ve kendi amaçlarının yerine getirilmesi gibi önemli görevleri bulunmaktadır. Halk, yöneticisine yakın olmakta ve bu sayede gerekli koşullarda yöneticisiyle görüşebilmektedir. Sonuç olarak yerel yönetimler, demokrasiyi güçlendiren ve katılım sayesinde demokratikleşmeye pozitif yönde etkisi olan kuruluşlardır.

2.1.2. Yerel Demokrasi

Demokrasinin ve yerel siyasetin başlangıç noktası halkın belirli bir alanda bir grup insan ile beraber yaşama çabasıyla meydana gelmiştir. Demokrasi kavramı, halka yönetime ve karar alım süreçlerine katılma imkânı sağlar. Bu kavram toplumun bütününe de kendini ifade edebilme olanağı verir. Bu nedenle tüm toplum ve kültürlerde değerli bir kavram olarak kabul edilmektedir. Halk demokrasi sayesinde siyasete doğrudan veya dolaylı yollarla katılım sağlamaktadır (Özyılmaz, 2013: 1).

Demokrasinin devam edebilmesi için “yerel demokrasi” haline dönüşerek demokrasi kavramına nitelik kazandırması gerekmektedir. Eğer bu kavram yerel demokrasi niteliği kazanmamış ise demokrasi sürekli kesintiye uğratılabilecek, farklı güç odakları tarafından müdahaleye maruz kalabilecek ve demokrasinin uygulanmasında zorluklar meydana gelebilecektir. Demokrasi kavramının yerel demokrasi özelliğine sahip olması, demokrasinin halk ve sivil toplum örgütleri tarafından benimsenip hayatlarının merkezine koymaları, bu örgütlerin demokrasiyi korumaları ve demokrasinin tüm kesimler adına aynı ölçüde uygulanması anlamına gelmektedir (Aykaç, 1999: 2).

Yerel yönetim kavramı için kullanılan “demokratik terbiye kuruluşları” kavramı yerelleşmenin demokratik açıdan ele alınmasıdır. Yerel demokrasiler ise demokrasinin küçük bir minyatür yansımasını meydana getirir. Yerel yönetimler özgürlük, aktif katılım, şeffaflık, hesap verebilirlik, seçim vb. gibi demokrasinin birçok niteliğini içerisinde barındırdığı için yerel demokrasiler olarak da adlandırılabilir. Ülkelerde uygulanan demokrasi kavramının daha küçük ölçekli bir şekilde daha az bireyle daha küçük bir alanda pratikleştirilmesi ve uygulanması hem genel hem de uluslararası siyasete ve ilişkilere de büyük katkı sağlar ve bu nedenle “demokrasi okulları” olarak adlandırılırlar. Yerel demokrasi kavramı, egemen bir devlet yapısı meydana gelmeden önce var olan bir kavramdır. Bu kavram toplumun ihtiyaçları ve katkıları ile şekillenen bir öz yönetim şeklidir. Yerel demokrasi kavramı yerel iktidarı kastetmez. Bu kavram yerel demokratik kültürü kasteder. Oysa demokratik yerel yönetimlerde sistemin demokratikliğine vurgu yapılır (Pustu, 2005; 127-129).

Aslında bir ülkenin uyguladığı, halkın kararları doğrultusundaki istek ve ihtiyaçları karşılama, cevap verme eylemleri ve halkın kendini yöneten kişiyi, partiyi veya kişileri seçme gücünün elinde bulunması, yerel yönetimler gibi daha ufak bir alanda ve o alandaki sakinlerin görüşleri doğrultusunda şekillenmesiyle meydana gelir. Demokrasiyi daha ufak bir kitle ile ve daha küçük bir mekânda hayata geçirmek yerel demokrasiyi basitçe açıklar.

Yerel yönetim kavramının özünde yerel demokrasi kavramının değerleri yer almaktadır. Bu değerler, yerel halkın kendileri ile ilgili konularda kendi kendilerini özgürce ve demokratik bir şekilde yönetmelerini öngörmektedir. Yerel demokrasiden bahsedebilmek için öncelikle yerel yönetimlerdeki seçilmiş kişilerin karar verme de etkili olmaları gerekmektedir. Bu kişiler, seçmenlere karşı sorumluluk sahibi olmalı ve aynı zamanda kamuoyuna karşı da duyarlı olmalıdırlar. Yerel yönetim etkinlikleri hakkında bilgi sahibi olmalı ve toplumu ilgilendiren konulara ilişkin faaliyetlerde yüksek oranda katılım göstermelidirler. Bununla birlikte seçilmiş temsilciler yerel halkın isteklerini gerçekleştirebilecek kaynaklara sahip olmalı ve açıklık ilkesine uymalıdırlar (Kestellioğlu, 2011: 56).

Yerel katılım yerel demokrasinin dinamiğidir. Halk yerel anlamda alınan kararlara ne kadar katılım sağlıyorsa yerel demokrasi gelişmişliğini o denli

göstermektedir. Yerel anlamda katılım, yerel demokrasi için hem bir ihtiyaç hem de bir amaç niteliğindedir. Hukuki, siyasi ve idari süreçleri kapsayacak olan katılım, yerel anlamda alınan kararların süreçlerini ve yönünü değiştirebilecek potansiyele sahiptir. Bu güç ise yerel siyasetin bir göstergesi niteliğindedir. Dolayısıyla yerel demokrasi yerel siyasetin bir yarış meydanıdır. Çünkü kümelenmiş topluluklar meydana gelmekte ve ihtiyaçlarını dile getirebilmektedirler. Yerel anlamda demokrasinin katılım ve temsil kavramlarını içeriyor olması, siyasal barış ve istikrara da katkıda bulunmaktadır (Önder, 2013: 322).

2.1.3. Yerel Siyaset

Siyaset, halkı idare eden, toplumu meydana getiren ve birimler arasındaki ilişkileri düzenleyen eylemler bütünüdür. Siyaset, karar alma, iktidar olma, toplumun idare edilmesi, iktidarı kullanarak toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaçlarının düzenlenmesi gibi kavramları içerisinde barındırır. Göymen'e (2006: 27) göre siyaset, bir amaç kapsamında, kullanılacak kaynakların öncelik sırasını belirlemek ve bunu sağlamak amacıyla karar alma süreçlerinin işlerliği sağlanılarak güç kullanılması anlamına gelir. Siyaset kavramı ile ilgili her siyaset bilimci için kabul gören ortak bir tanım bulunmamaktadır.

Siyaset hem merkezde hem de yerelde olmak üzere her iki alanda da temsilciyi içinde barındırır. Merkezdeki temsilciler bürokrasi kavramına yakın iken yerel temsilciler sivil alanı temsil etmektedirler. Özellikle demokratik sistemlerde, bireylerin gündelik yaşantıları ile ilgili kararlar alması ve karar alım süreçlerine katılım sağlaması yerel siyasetin önemli unsurlarıdır. (Çelik ve Uluç, 2009: 217).

Kırımı'ya (2017: 505) göre, kentleşme sürecini ve yerel mekanizmaları ilgilendiren tüm faaliyetler ve politikalar, yerel siyaset alanına girer. Özellikle, yerel seçimler, yaşanan kent ile ilgili konular ve merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiler yerel siyaset kavramının içerisinde yer alır. Yerel siyaset kavramı sosyolojik yönü ağır basan bir kavramdır. Bir bürokrat, konumunu ve yetkilerini büyüdüğü kent için kullanıyor, yakınlarını aracı olarak işe yerleştiriyor, bulunduğu konumdan siyasal bir role geçmek için yetkilerini kullanarak çevresinden destek topluyorsa ve bu amaçlar ile ilgili siyasi otoriteler ile ilişki kuruyorsa tüm bu ilişkiler yerel siyasetin alanına girebilir. Bu doğrultuda yerel siyaset kavramının yerel

yönetim kavramından daha geniş bir çerçeveye sahip olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra yerel siyaset kavramı ancak demokratik rejimlerde görülür denilmemelidir. Ülkelerin benimsedikleri rejimler demokratik olduğu gibi anti-demokratik de olabilir. Bu nedenle her ülkenin kendine özgü yerel siyaset etkileşimi olabilir (Çifçioğlu, 2006: 23).

Siyasetin yerelde yapıyor olması kent yönetiminde de siyasetin varlığını göstermektedir. Yerel siyaset, kentte faaliyet gösteren siyasal aktörlerin, ellerinde bulundurdukları kaynakları da kullanarak, kentteki vatandaşlara huzur, mutluluk, refah ve adaleti sağlamak amacıyla meydana getirdikleri faaliyetler bütünü ve iktidarın toplumu idare etme şeklidir. Bahsedilen yerel iktidarın ana öğelerinden ilki, valilik, kaymakamlık ve muhtarlık gibi merkezden yönetimin yereldeki temsilcilikleri ve il özel idaresi, ikincisi, belediye başkanlığı ve belediye meclisi ve sonuncusu ise kamu kurumlarının taşra teşkilatlarıdır. Yerel anlamda yapılan siyaset, merkezi yönetimin halkın ihtiyaçlarını karşıladığı hizmetlerin dışında kalan yerel hizmetlerin nasıl olacağı, ne kadar olacağı, niteliği ve sunuş şekli gibi konularda yerel politikalar geliştirme, bu politikaları uygulayacak alanı meydana getirme ve sunma görevi görür (Eren ve İnal, 2009: 36). Yerel siyasetin öznelerini ise, partilerin kentteki teşkilat yapılanmaları ve temsilcilikleri, il genel meclis üyeleri, belediye meclis üyeleri, ulusal alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının kentteki temsilcilikleri ve yerel düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, medya organlarının temsilcilikleri, kanaat önderleri, sendika grupları, esnaf ve yurttaşlar oluşturmaktadır (Akdoğan, 2008: 10). Çelik ve Uluç'a (2009: 217) göre, yerel siyasetin aktörleri arasında en önemlisi belediye meclisidir. Çünkü belediye meclisi, demokratik toplumlarda yerel anlamda yaşanan problemlerin halk katılımı ile birlikte çözümü için oldukça önemli bir role sahiptir.

2.2. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Yerel yönetim kavramı, merkezi yönetimin dışında, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak için meydana gelmiş, karar organlarının doğrudan halk tarafından seçildiği, özerk yönetim yapısına sahip bir yönetim mekanizmasıdır (www.sayistay.gov.tr, 20.12.2020).

Avrupa’da askeri alanda meydana gelen gelişmeler, zamanla yönetsel ve toplumsal alanda da görülmeye başlanmıştır. Birçok alanda meydana gelmeye başlayan gelişmeler, yerel yönetim örgütlenmesinin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır (Çiçek, 2014: 56). Bu doğrultuda, modern anlamda bir yerel yönetim mekanizmasının Tanzimat Dönemi’nde ortaya çıktığı görülmektedir. Tanzimat Dönemi ile birlikte yerel yönetimlerle ilgili önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu alanda yapılan ilk düzenleme, Muhassıllık Meclisleri’nin kurulması olmuştur. Bu meclislerin görevi, yerel düzeyde vergileri toplamak ve masrafları mahsup ettikten sonra kalan kısmı merkeze göndermektir. Kurulan bu meclis, daha fazla yönetim meclisleri kurulmasına örnek olmuştur (Ortaylı, 1985: 86).

İlk belediye teşkilatı örneği, Osmanlı dönemindeki 1854-1856 Kırım Savaşı yıllarında, batı ülkeleri ile artan ilişkiler neticesinde ortaya çıkmıştır. İlk belediyenin kurulma denemesi 1855 yılında Fransız komün idareleri örnek alınarak yapılmıştır (Aytaç, 1998: 22). Kurulan belediyenin (şehremaneti), gelir kaynağı yetersizliği, personel eksikliği gibi sorunlar nedeniyle beklenen işlevi yerine getiremediği ifade edilebilir. Yabancı halkın yaşadığı Galata ve Beyoğlu’nda 1857 yılında Altıncı Daire-i Belediye kurularak Batı tarzındaki belediyeciliğin Osmanlı topraklarındaki işlerliğini göstermek hedeflenmiştir (Öztürk, 2014: 26). 1864 yılında yayınlanan Vilayet Nizamnamesi ile İstanbul dışında, taşrada modern bir belediye örneği görülmüştür. Kentin altyapı inşası, itfaiye, aydınlatma, temizlik gibi konularda yetkili meclisler kurularak merkezin yükünü azaltmak hedeflenmiştir. Ancak belediye meclisleri birkaç istisna dışında kurulamamıştır (Uyar, 2004: 33). 1871 yılında İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile vilayet, sancak ve kazalarda birer tane belediye teşkilatı kurulmasına karar verilmiştir. Ancak bu belediyelerin birçok kazada kurulması mümkün olmamıştır. 1876 yılında çıkarılan Kanun-i Esasi’de ise illerin yetki genişliği esasına dayalı yönetileceği ve meclis üyelerinin seçimine dair usul yer almıştır (Ertaş, 2016: 3). Osmanlı’daki belediyecilik anlayışı, yerel yönetim sistemine geçiş düşüncesinden çok, şehrin ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan kurumlar olarak meydana gelmiştir (Ünal, 2011: 244).

TBMM, Milli Mücadele döneminde ulusal bağımsızlığını kazanmak için mücadele ederken aynı zamanda yerel yönetimleri adem-i merkeziyetçilik çerçevesinde düzenlemiştir. Çalışmalar doğrultusunda, 20 Ocak 1921’de Teşkilat-ı

Esasiye Kanunu yürürlüğe konulmuştur. İlçelere ve bucaklara kamu tüzel kişiliği verilmemiş, vali Büyük Millet Meclisi'nin vekili ve temsilcisi kabul edilmiştir. 1921 Anayasası'ndaki bu düzenlemeler 1924 Anayasa'sı ile birlikte yeniden düzenlenmiş, 1921 Anayasası'nın adem-i merkeziyetçi yapısına karşılık daha özerk ve demokratik yönetim birimlerinin meydana gelmesi için çalışmalar yapılmıştır. 1924 Anayasası'nın merkeziyetçi anlayışa göre tanımladığı yerel yönetimlerde şehir, kasaba ve köyler tüzel kişilik kazanmıştır. 1961 yılında Kanun çerçevesinde yerel yönetim birimleri daha özgürlükçü bir şekilde yeniden tanımlanmıştır. 1963 yılında belediye başkanlarının seçim usulüne dair düzenleme ile belediye başkanlarının belediye meclisi içinden seçilmesine son verilmiş, belediye başkanlarının halk tarafından seçilmesi düzenlemesi getirilmiştir. 1982 Anayasası ile birlikte temel amaç yürütmenin güçlendirilmesi olmuş ve kamu tüzel kişiliği detaylı bir şekilde açıklanmıştır (Ökmen, 2016: 22-24).

Belediyelerin tarihsel sürecine istinaden büyükşehir belediyelerinden de bahsetmek gereklidir. Hızlı kentleşme ve büyük kentlerin yönetiminde meydana gelen sıkıntılar büyükşehir belediye yapısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1982 Anayasa'sının 127. maddesinde "*Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.*" ifadesi yer almaktadır. Anayasanın bu hükmü esas alınarak önce 195 sayılı KHK ve ardından 3030 sayılı Kanun ile İstanbul, Ankara ve İzmir'de büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Söz konusu Kanun ile birlikte yerel demokrasinin güçlenmesi ve yerel kamu hizmetlerindeki etkinlik ve verimliliğin artırılması hedeflenmiştir (Yetkin, 2020: 6). 2000'li yıllara kadar birçok kanun ve kanun hükmündeki kararnamelerle "büyük yerleşim merkezi" haline gelen kentlere büyükşehir statüsü verilmiştir. Türkiye ilk kanun ile 3 büyükşehire sahipken, ardından 8, 15 ve 2000 yılında Sakarya'da da büyükşehir belediyesi kurulmasıyla birlikte 16 büyükşehire sahip olmuştur. Günümüzde yürürlükte olan kanun 2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'dur. Ancak son olarak 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun ile 30 ilde büyükşehir belediyesi kurulmuştur (Arıkboğa, 2013: 55-56).

1864 yılında eyalet sistemi yerine vilayet sisteminin uygulanmaya çalışılması ile il özel yönetimlerinin temeli atılmıştır. 1913 yılında İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkat'ın kabulüyle hem illerin genel yönetimi hem de il özel

yönetimlerine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. İl özel idareleri tüzel kişilik kazanmış ve valilikler güçlendirilmiştir. İl Özel İdaresi Kanunu'na ilişkin yapılan düzenlemeler ile birlikte, Kanun 1987 yılında hükümleri yapı itibariyle değişikliğe uğramadan yerini 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'na bırakmıştır. 2000'li yıllar ile birlikte Kanun artık ihtiyaçlara cevap vermez olmuş ve son olarak, 2005 yılında 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu kabul edilmiştir (Koçak ve Kavsara, 2012: 64). Bu Kanun ile birlikte meydana gelen en önemli değişiklik valinin il genel meclis başkanlığı görevinin sona ermesidir (Hakyemez, 1998: 172-175).

Köyler, Tanzimat Döneminden önce ortaya çıkan ilk yerel yönetim birimleridir. Osmanlı döneminden itibaren insanların bir arada yaşama düşüncesinin meydana getirdiği köyler, günümüze kadar varlığını korumuş bir yönetim birimidir. Osmanlı'da 1864 yılında çıkarılmış olan Vilayet Nizamnamesi ile idari düzenlemeler çerçevesinde, merkezi idarenin taşra teşkilatında değişikliğe gidilmiştir (Öztürk, 2014: 37; Ertaş, 2016: 3). Vilayet Nizamnamesi'ne göre, ülke önce vilayetlere, vilayetler kazalara, kazalarda köy ve nahiyelere bölünmüştür. Aynı zamanda her köy bir belediye sayılmıştır. 1921 Anayasası'nda yapılan düzenleme ile birlikte, livalar ortadan kaldırılmış, nahiyeler köy birlikleri haline getirilmiştir (Kartal, 2013: 22). 1924 tarihli Köy Kanunu günümüzde hala yürürlüktedir. Kanunda köylere 200 civarında yetki, görev ve sorumluluklar tanımlanmıştır. Köylere verilen bu yetki, görev ve sorumlulukların tamamının yerine getirilmesi mümkün olmadığı için köylerin kamusal hizmetlerini, öncelikle il özel idareleri olmakla birlikte, merkezi yönetim üstlenmiştir. 2012 yılında çıkartılan 6360 sayılı Kanun ile birlikte büyükşehirlerde köylerin tüzel kişiliği kaldırılmış ve mahalle statüsü haline getirilmiştir. Böylelikle, il özel idareleri ile köylerin ortadaki yerel yönetim biriminde (belediyede) toplanmış olduğundan bahsedilebilir (Özgül ve Kartal, 2019: 178-179).

2.3. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER VE KARAR ORGANLARI

Yerel yönetimler yönetim türleri arasında vatandaşa en fazla yakınlığa sahip olan yönetim birimlerini oluşturmaktadır. Bu kavram, demokrasinin şekillenmesi açısından katılımın en fazla ve en önemli olduğu, halkın ilk elden yararlandığı kaynakları yöneten kişiyi seçtiği önemli bir unsurdur.

1982 Anayasası'nın 127. maddesine göre yerel yönetimler,

“Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.” (Anayasa, 1982: 42)

şeklinde açıklanmıştır. Bu madde ile birlikte yerel yönetim birimlerinin il özel idaresi, belediye ve köy olduğu kabul edilmiştir.

2.3.1. İl Özel İdaresi

İl Özel İdaresi Kanunu, 2005 yılında kabul edilen 5302 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. İl özel idaresi, yalnız tek bir yerleşmeyi değil, yerleşmesi olmayan veya birden fazla yerleşime sahip olan yerleri de kapsamaktadır (Güler, 2010: 286). Bu nedenle yalnızca il, köy, kasaba değil bağ, bahçe, akarsu, ova, tarla, yol gibi alanları da içine alarak çalışmalarını sürdürür. İl özel idareleri belediyenin aksine il sınırlarında da faaliyet gösterdikleri için Eryılmaz (2007: 139), hem belediye hem köy ya da ikisinin de arasında yerel düzeyde olan, merkezi yönetim ve yerel yönetimi de dengeleyen bir birim olduğundan bahsetmektedir.

İl özel idaresi, merkezi yönetim tarafından atanmış ve yürütme organı olan vali, karar organı olan ve üyelerinin seçimle belirlendiği il genel meclisi ve hem seçilenlerden hem de atananlardan oluşan karar ve danışma organı olan il encümeni olmak üzere üç organa sahiptir.

29. maddeye göre, *“Vali, il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir”* (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005: 9292). Vali tüzel bir kişilik olan il özel idaresini temsil etmekte, karar alma aşamasında hazırlık yapmakta ve alınan kararları yürütmektedir (Ünal, 2012: 263). Teşkilatın üst amir konumunda bulunarak il özel idaresi teşkilatını idare etmekte, haklarını korumaktadır. Bütçe, gelir ve giderler ile ilgili tahsil, takip ve harcama yetkilerine sahiptir. İl halkının ihtiyaçlarını karşılama, huzurlu olabilmelerine ortam hazırlama ve mutluluklarını da göz önünde bulundurma görevlerine sahiptir. Vali aynı zamanda il encümenine de başkanlık etmekle görevlidir.

Seçilmiş üyelerden oluşan il genel meclisleri il özel idaresinin karar organı olmaktadır. 11. maddeye göre, seçim sonuçlarının ilanıyla birlikte beşinci gün il genel meclisi kendiliğinden toplanır. Meclis burada başkanlık divanı seçimlerini üç

gün içerisinde tamamlar. Düzeni sağlamak ile yükümlü olan meclis başkanıdır (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005: 9288). 10. maddeye göre, meclis gündemi meclis başkanı tarafından belirlenir ve genel sekreterlik tarafından en az 3 gün önceden bildirilir (İl Genel Meclis Yönetmeliği, 2005). Gündemin görüşülmesi ile beraber il genel meclisinin başlıca aldıkları kararlar, Kanununun 10. maddesine göre, stratejik plan, yatırım ve çalışma programlarını görüşüp karar vermek, bütçeyi kabul etmek, borçlanmaya karar vermek, imar planları hakkında görüşmeler yapmak ve karara bağlamaktır (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005: 9287). 15. maddeye göre, meclis tarafından alınan kararlar en geç beş gün içerisinde valiye gönderilir. Vali kararları veya kararı hukuka aykırı bulursa yedi gün içerisinde gerekçesi ile birlikte il genel meclisine iade edebilir. Valiye gönderilmemiş olan meclis kararları yürürlüğe girmez (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005: 9289). İl özel idaresinin yani seçim ile o noktaya gelen insanların aldıkları kararları atanmış bir kişiye bildirmesi tartışılan bir konu olmuştur. Çünkü seçilmişlerin aldığı kararların yürürlüğe girip uygulamaya konulabilmesi için atanmış kişiye bildirilmesine ihtiyaç vardır.

Seçilmiş ve atanmışlardan oluşan, karar ve danışma organı olan il encümeni; vali, genel sekreter, il genel meclisi tarafından seçilen üç üye ve valinin seçtiği iki üye ile birlikte 7 üyeden oluşmaktadır (Zor, 2018: 85). Kanununun 26. maddesine göre, il encümeninin aldığı bazı kararlar; bütçe ve kesin hesabı gözden geçirerek il genel meclisine görüş bildirmek, stratejik plan ve yıllık çalışma programını gözden geçirmek, gider ve ödeneklerin harcama yerlerini belirlemek, belediye sınırları içerisinde olmayan halka açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemektir (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005: 9291).

2.3.2. Belediyeler

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 3. maddesinde belediye "*Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi*" olarak tanımlanmıştır. Belediyelerin yerel yönetim yapısı içerisinde önemli bir yeri vardır. Halkın ihtiyaç ve isteklerini iletmeleri, bu istek ve ihtiyaçlar karşısında geri dönüş alabilmeleri daha kolaydır. Bu nedenle belediyelerin vatandaşlara en yakın kuruluşlardan biri olduğu söylenebilmektedir.

Güler'e göre (2010: 289), il özel idaresine nazaran belediyeler alansal değil mekânsal yönetimi kapsar. Belediye, kentsel alandaki yerleşimleri yönetme modelidir. Kentler, sanayi, hizmet, ticaret, iktisadi etkinlikleri kapsayan çok yönlü ve faal yerleşkelerdir. Belediyelerin gelir ve giderleri kentin bu hizmetleri kapsayan sosyo-ekonomik dinamiğine göre belirlenir. Yerel yönetimler içinde belediyeler, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal olarak en faal olanıdır. Halkın yerel düzeydeki beklentisinin en çok olduğu ve taleplerinin karşılığını bulmak istediği yerel yapılardır. Kanununun 14. maddesine göre, belediyenin, sosyal hizmet, temizlik, kentsel altyapı, kültür, sanat, turizm, çevre sağlığı, itfaiye, ambulans, arama kurtarma, acil yardım, nikâh vb. alanları kapsayan görevleri vardır (Belediye Kanunu, 2005: 9472-2).

Belediyenin, belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı olmak üzere 3 organı vardır. Belediye başkanı halk tarafından seçilir ve belediyenin yürütme organını oluşturmaktadır. Belediye başkanı belediyenin başı ve belediyenin temsilcisidir. 38. maddeye göre, belediye başkanı meclise ve encümene başkanlık etmek, belediyenin gelir gider takibini yapmak, belediyeye bağlı kuruluşları denetlemek, meclis ve encümenin kararlarını uygulamak, yoksul ve muhtaçlar için bütçeden ayrılan ödeneği kullanmak, özürülüler adına yapılan hizmetleri yönetmek gibi görevlere sahiptir (Belediye Kanunu, 2005: 9480).

Belediye encümeni belediyenin danışma ve yürütme organıdır. İl belediyeleri ya da nüfusu 100.000'in üzerinde olan il/ilçe belediyelerinin belediye encümeni, 7 kişiden meydana gelmektedir. Belediye başkanı encümenin daimi olan üyesidir. 6 üyenin 3'ü gizli oy ile bir yıllık süre için seçilirler. Diğer üyelerden biri mali hizmetler birim amiri, 2'si ise diğer birim amirlerinden başkanın yine bir yıllık süre için seçtiği üyelerdir (Zor, 2018: 82). Kanununun 34. maddesine göre, stratejik plan, bütçe ve kesin hesabı incelemek, yıllık çalışma programı yapmak, incelemek ve belediye meclisine görüş bildirmek, kanunlarda öngörülen cezaları uygulamak, gelecek gider ödemelerinin lokasyonlarını belirlemek, umumi yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek vb. gibi görevleri bulunmaktadır (Belediye Kanunu, 2005: 9479).

Belediye meclisi belediyenin karar organını oluşturmaktadır. 19. maddeye göre, belediye meclisi belediye başkanının başkanlığında seçim sonuçlarının ilanının

takibi ile beşinci gün kendiliğinden toplanır (Belediye Kanunu, 2005: 9476). Aynı Kanunun 21. maddesine göre, belediye meclis gündemi belediye başkanı tarafından her ayın ilk günü belirlenerek en geç üç gün öncesinde üyelere bildirilir ve aynı zamanda gerekli yollarla halka duyurulur (Belediye Kanunu, 2005: 9476). Kanunun 22. maddesine göre, belediye meclisinin toplanabilmesi için üye tam sayısının salt çoğunluğuna ihtiyaç vardır. Ve kararlar katılanların salt çoğunluğu ile alınır. “*Ancak, karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz...*” Yapılan oylamada eşitlik meydana gelirse başkanın bulunduğu taraf çoğunluk kabul edilir (Belediye Kanunu, 2005: 9476-1). Meclis tarafından alınan kararlar belediye başkanı tarafından hukuka aykırı görülebilir. Bu durumda 23. maddeye göre, belediye başkanı beş gün içerisinde gerekçesini de belirtmek şartıyla yeniden görüşmek üzere meclise geri gönderebilir. Yine mülki idare amiri, kararları hukuka aykırı gördüğü takdirde aleyhe idari yargıya başvuruda bulunabilir. Meclis kararları kesinleştiği takdirde özetleri yedi gün içerisinde çeşitli yollarla halka duyurulur (Belediye Kanunu, 2005: 9476-1). Kanunun 18. maddesinde yönetimin karar organını oluşturan meclis, kesin hesap, bütçe, stratejik plan ve yatırım programları, taşınmaz mal ile ilgili işlemleri, borçlanma kararı, yönetmelikleri kabul etmek, imar planlarının görüşme ve onaylanma safhalarında aktif olarak yer almak, meydan, park, cadde ve sokaklara isim vermek, mahallelerin kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, sınırlarının belirlenmesi gibi konuları karara bağlama yetkisine sahiptir (Belediye Kanunu, 2005: 9474-2). Belediyelerin yetki ve görevleri dikkate alındığında, özellikle meclis bünyesindeki ihtisas komisyonlarına geniş katılımı öngörmesi, temsilin işlevselliği açısından önemli bir husustur (Aksu ve Karakuş, 2011: 116).

Belediye Kanunu'nun 24. maddesine göre, ihtisas komisyonları belediye meclis üyeleri arasından üyeleri en fazla 5 en az 3 kişiden oluşacak şekilde kurulabilir. Bu komisyonların oluşturulması Kanunda, “*Her siyasî parti grubunun ve bağımsız üyelerin meclisteki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşturulur.*” şeklinde ifade edilmiştir. Nüfusu 10.000'in üzerindeki belediyelerde ve il ve ilçe belediyelerinde plan ve bütçe ile imar komisyonlarının kurulması zorunludur. Her komisyon kendi görev alanına giren konuları komisyonda görüşür ve ilgili rapor belediye meclisine sunulur. Son olarak konular belediye

meclisinde karara bağlanır. Komisyon raporları halka açıktır, halka duyurulur ve istenildiği takdirde bedeli ödenmesi karşılığında verilebilir.

Meclis gündeminde yer alan plan ve bütçe ile ilgili konularda karar alınabilmesi için konunun komisyonda görüşülmesi mecbur kılınmıştır. Konu komisyonda görüşüldükten sonra bir rapor halinde meclise sunulur. Meclis isterse konu ile ilgili karar alabilir. İmar ve bütçe dışındaki konuların komisyondaki görüşülmesi ise zorunluluk arz etmemektedir. Meclis, ihtisas komisyonlarının sunduğu rapor sonucunda karar almak zorunda değildir. Meclis, konuyu değiştirerek ya da aynen kabul edebilir. Bunun yanı sıra, sunulan raporu reddetme hakkına da sahiptir. İhtisas komisyonları bir karar alma organı değil karar alma organı içerisinden çıkan bir yapı niteliğindedir. Komisyonda alınan kararlar önemlilik arz eder ve meclis kararlarını etkileyebilen bir yapıdadır (Oktay, 2013: 103-105).

Bu noktada büyükşehir belediyelerine de değinilmelidir. Türkiye’de büyükşehir belediyeleri 5216 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. 1984 yılında çıkarılan kanun hükmünde kararname ile meydana gelen büyükşehir belediyeleri, 1982 Anayasası’nın 127. maddesinde yer alan “*Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir*” hükmü dayanak gösterilerek oluşturulmuştur.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 3. maddesinde (2004: 8901), büyükşehir belediyesi, il mülki sınırları içinde faaliyet gösteren, ilçe belediyeleri arasındaki uyumu sağlayan, kanunun vermiş olduğu görev, yetki ve sorumlulukları yerine getiren, idari ve mali özerkliğe sahip, karar organlarını seçmenlerin seçtiği kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmıştır. Büyükşehir belediyesinin organları da belediyenin organları gibi büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye başkanı ve büyükşehir belediye encümenidir.

Kanunun 4. maddesine göre, toplam nüfusun 750.000’den fazla olması il belediyesinin büyükşehir belediyesine dönüşmesi için yeterlidir (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2012: 8901). 7. maddeyle açıklanan büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerinin görevleri kısaca; stratejik plan, yatırım planlama ve bütçe, imar planlarını yapmak, yaptırmak ve uygulamak, ruhsatlandırmak ve büyükşehir belediyesi bünyesinde iş yeri olarak faaliyet gösterecek mekânlara ruhsat verip denetlemektir (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2004: 8902).

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'na (md. 14 ve 12) göre, Büyükşehir belediye meclisi belediyenin karar organı pozisyonundadır. Başkanlığını büyükşehir belediye başkanı yapar ve üyeler ise ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilir. Büyükşehir içindeki ilçe belediye başkanları, büyükşehir belediye meclisinin doğal üyesi konumundadır. Büyükşehir belediye meclisinde alınan kararlar üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kesinleşir. Başkan kanuna aykırı bulduğu kararları yedi gün içinde tekrar görüşülmek için meclise geri gönderebilir. Büyükşehir belediye encümeni beş üyeden oluşur. Belediye başkanının katılmadığı encümen toplantılarına genel sekreter başkanlık yapar. (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2004: 8906-8907).

Büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediyesinin başındaki kişidir. Halk tarafından seçim ile doğrudan seçilmektedir. Büyükşehir belediye başkanının görev ve sahip olduğu yetkiler ise 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 18. maddesinde (2004: 8908) düzenlenmiştir. Buna göre büyükşehir belediye başkanının görevi, belediye teşkilatına üst amir sıfatıyla başkanlık etmek ve idaresinde bulunmak, stratejik plana uygun davranmak ve uygulamak, belediye meclisi ve encümenine de başkanlık etmek ve alınan kararları da uygulamaya koymaktır. Belediyenin yapması gereken halka hizmet ve görevleri uygulayabilmesi için gerekli şartları sağlamaktır. Belediyeye bağlı bulunan işletmelerin ve tesislerin bütçe ile ilgili konularda düzenlemelerini yapmak, denetlemek, bizzat nikâh kıymak vb. görevleri bulunmaktadır.

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı Kanun, büyükşehir belediyesinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu Kanun ile birlikte büyükşehir yapısında, idari, mali, kamusal hizmetler ve siyasi anlamda değişiklikler meydana gelmiştir. 6360 sayılı Kanun ile beraber 5216 sayılı Kanun'da belirtilen nüfusu bir milyona kadar olan şehirlerdeki, yarıçapı yirmi, otuz ve elli kilometre olan dairelerin büyükşehir belediye sınırını oluşturması zorunluluğunun dışına çıkmış olup tüm ilçe belediyeleri büyükşehir ilçe belediyesi halini almıştır. İl olarak bütünleşmiş bir kent yapısını benimseyen 6360 sayılı Kanun ile birlikte il bazında iki aşamalı metropoliten bir yapının meydana gelmesi öngörülmektedir (Genç, 2014: 3).

6360 sayılı Kanun'un büyükşehir belediyelerinin kurulması ile ilgili meydana gelen değişikliklere göz atıldığında;

- Bazı illerde büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu şehirlerdeki il belediyeleri büyükşehir belediyelerine dönüştürülmüştür. Sınırlar il mülki sınırlar haline getirilmiştir. Kurulan 14 büyükşehir belediyesi Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van'dır.
- 14 büyükşehir belediyesinin sınırları il mülki sınırları olarak değiştirilmiştir. Bu iller, Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun'dur.
- İlk iki maddede sayılan illere bağlı bulunan ilçelerin mülki sınırları içerisinde bulunan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişilikleri ortadan kaldırılmış, köyler mahalle halini almış, belediyeler de belde adını alarak mahalle olarak bağlı oldukları ilçelerin belediyelerinin içinde yer almaya başlamıştır.
- İstanbul ve Kocaeli'nde bu şehirlerden ayrı olarak sahip oldukları il mülki sınırları içerisindeki köylerin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve bağlı oldukları ilçe belediyesine mahalle olarak dâhil olmuşlardır.
- Büyükşehir belediyesi olan tüm illerde il özel idarelerinin de kamu tüzel kişilikleri ve bucaklar kaldırılmıştır.
- Büyükşehir belediyesi kurulan illerde köyler mahalle haline gelmiş ve mahalle kurulabilmesi için nüfusu 500'ün altında olmamak kaydıyla mahalle kurulabilmesine izin verilmiştir.

Böylelikle son durumda Türkiye'de 30 adet büyük şehir belediyesi ve 51 adet il belediyesi mevcuttur. Yeni büyükşehirler ile birlikte 16.544 köy ve 1.578 beldenin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. 1.053 belde belediyesi ile birlikte 16.082 köy mahalle halini almıştır (Genç, 2014: 4).

6360 sayılı Kanun ile birlikte yerel yönetimlerde sadeleşmenin meydana geldiği ve karmaşıklıkların önüne geçildiğine dair olumlu eleştiriler yapılmıştır. Büyükşehir belediyeleri, geniş ölçekte hizmet üretme imkanına sahip olduğu için elinde bulunan teknik ekipman ve araç gereçleri gelişmiş teknolojilerle donatabilecek ve bu sayede vatandaşlar için adil bir yapı meydana getirebilecektir. Yasayla birlikte belediyeler, köyden mahalleye dönüşen yerleşim yerlerindeki alt yapı hizmetleri için yatırım bütçelerinden %10'unu 10 yıl süreyle ayırmak zorundadırlar. Bu durum altyapı sorunları yaşayan köyler için olumlu bir adım olarak görülmüştür. 6360 sayılı

Kanunu'nun olumlu birçok yanı olmasına rağmen olumsuz birçok eleştiri de mevcuttur. Kanunun gerekçesinde yerleşmeye vurgu yapılmasına rağmen yeni bir merkeziyetçi yapı ortaya çıkarmıştır. Bu durumun kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde büyük sorunlara neden olacağı söylenmektedir. Aynı zamanda ölçeğin büyümesi temsil ve katılım konusunda zorluklar meydana getirmiştir (Tekçe, 2018: 18-21). 6360 sayılı Kanun çerçevesinde binlerce belediyenin mahalleye dönüşmesi nedeniyle o beldedeki bireylerin doğrudan oluşumuna karar verdikleri meclis organları kapatılmıştır (Zengin, 2014: 111).

2.3.3. Köy

Köy, belli sınırlarda nüfusu iki binin altındaki insanların kırsal alanda, yaşamlarını sürdürebilmek ve geçimlerini sağlayabilmek için yaşayan, okul, cami, bataklık gibi ortak mallara sahip olan belediye ve yönetiminin küçük bir modelidir.

Mevzuattaki en eski kanunlardan biri olan 422 sayılı Köy Kanunu'nun 1. maddesi (1924: 237), bir yerin köy olabilmesi için yerleşik nüfusun 150 ile 2000 kişi arasından olmasını ve bağ, bahçe, tarla, okul gibi ortak malları ve toprakları olması gerektiğini şart koşmuştur. Köyler de belediyeler gibi kamu tüzel kişiliğine sahiptirler. 422 sayılı Köy Kanunu'nun 7. maddesi (1924: 238), "*Köy, bir yerden bir yere götürülebilen veya götürülemeyen mallara sahip olan ve işbu kanun ile kendisine verilen işleri yapan başlı başına bir varlıktır. Buna (şahsı manevi) denir*" şeklinde açıklanmıştır. Köy idaresinin yürütme kolunu muhtar, karar organını köy ihtiyar meclisi ve köy derneği yürütür. Bu organlar ile köylü yönetime doğrudan katılım sağlar (Yavuz, 2015: 54).

10. maddeye göre, muhtar, devletin memuru ve köyün başıdır. Köy ile ilgili işlerde karar vermek, söz söylemek ve yaptırmak muhtara verilmiş bir haktır (Köy Kanunu, 1924: 238). Madde 36'ya göre, muhtarın, köyün zorunlu olarak kanunda geçen işlerini yapmak ve yaptırmak, köyün gelir ve gider konularıyla ilgili kararlar verip yapmak ve yaptırmak, hükümet tarafından konulan kanunları haber vermek ve duyurmak, köy sınırları içerisindeki sel ve yangınlara köy halkı ile müdahale etmek gibi görevleri mevcuttur (Köy Kanunu, 1924: 244). Köy Kanunu'nun 40. maddesine göre (1924: 245), köy muhtarının vermiş olduğu köylüye bir yararı olmayacak kararları, kaymakam bozma yetkisine sahiptir. Ancak muhtar adına bir karar verme

yetkisi yoktur. Karar yine köylü tarafından verilmelidir. Köylü kendisinin efendiliğini de üstlenmekte ve hiçbir makama bırakmamaktadır.

Köy Kanunu'nun 44-46. maddelerine göre, köy ihtiyar meclisi, köylünün yapması gereken işleri belirler, bazılarını köy halkına yaptırır, bazılarını ise para karşılığı veya ırgat ile yaptırmaktadır. Bunun kararını vermek ise köy ihtiyar meclisine aittir. Toplanması ve toplattırılması gereken paraları toplamayan veya toplattırmayan, mecburi işleri yaptırmayan köy ihtiyar meclisi ve köy muhtarına para cezası kesilebilmektedir (Köy Kanunu, 1924: 246).

Kanunun 12. maddesine göre köy derneği, seçme hakkına sahip köydeki kadın ve erkeklerin tümünden oluşmaktadır. Köy derneği köy meclisini ve muhtarı seçer. Bir işin mecburi olması gerektiğine karar verdiğinde bu iş köydeki mecburi işler kapsamına girer ve işi yerine getirmeyen bireye ceza bile verilebilir (Köy Kanunu, 1924: 239).

2.4. YEREL YÖNETİMLERDE BELEDİYE MECLİSLERİNDE KARAR VERME SÜRECİNİN TEMEL DİNAMİKLERİ

Yönetim biçimi demokrasi olan ülkelerde yerel yönetimler, karar alma süreçlerine katılım imkânı sağladığı için demokratik yapının ön şartlarından sayılmaktadır. Yerel yönetimlerde, halkın katılımı, halka hesap verilebilirlik ve çoğunluk ilkesi gibi değerlerin hayata geçirilmesi daha kolaydır (Varcan, Taraktaş, ve Hacıköylü, 2013: 137). Türkiye'de yerel yönetim birimleri arasında en etkin olanı belediyelerdir. Belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı belediyenin organlarıdır. Belediye başkanı belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi, belediye meclisi ise belediyelerin karar organıdır.

Belediyelerin karar alması, bir süreç doğrultusunda meydana gelmektedir. Karar alma organı olan belediyelerin karar alma süreci ve dinamiklerden kasıt, yerel yönetimlerde karar alınırken kurumsal anlamda, siyasal anlamda, bölgesel anlamda ve cinsiyet anlamında meydana gelen süreçleri ve etkileri açıklamaktır. Arıkboğa (2015:123) belediye meclislerinin karar verme sürecinde etkili olan dört temel dinamiğe işaret etmektedir. Bunlar; *“Başkanla meclis arasındaki güç dengesine dayalı yasal kurumsal boyut, siyasal farklılaşmaya ve parti gruplarına dayalı siyasal*

boyut, büyükşehirlerdeki bölgesel(ilçe) farklılaşmaya dayalı bölgesel boyut” ve cinsiyet farklılaşmasına dayalı cinsiyet boyutu” dur.

Kurumsal boyut, meclis ve başkan arasındaki güç dengesine dikkat çekmektedir ve hem meclisin hem başkanın sahip olduğu görev, yetki ve sorumluluklara işaret etmektedir. Başkanın kurumsal olarak tanımlanabilecek pozisyonu onun yürütmede ve karar verme noktasında tek olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra doğrudan halk tarafından seçildiği için siyasal anlamda da bir niteliğe sahiptir. Ayrıca başkan kişisel profiliyle de bu iki özelliğine güç katar (Arıkboğa, 2015: 125). Merkezi yönetime nazaran belediyelerde alınan kararlar ile ilgili güçlü bir bürokrasi olmadığından dolayı başkan kendini sınırlayan bir güç ile karşı karşıya kalmamakta ve bu nedenle belediyelerde güçlü bir başkan profili meydana gelmektedir (Çukurçayır, 2012: 226). Belediye meclisleri ise yürütme yetkisine sahip olmamakla birlikte yürütmeyi denetleme ve neyin nasıl yapılması gerektiği hususunda karar verme yetkisine sahiptir. Karar verme sürecinde başkanın gücü göreceli olarak üstündür. Bu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ile desteklenmektedir. 23. maddeye göre, belediyelerde karar alma noktasında meclis toplanır ve bir karar verebilir. Bu kararı başkan dilerse veto etme yetkisine sahiptir. Bu durumda başkanın veto ettiği karar tekrar meclise gider ve bu sefer kararın tekrar kabul edilebilmesi için meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu gereklidir (Belediye Kanunu, 2005: 9476-1). Bu durum başkanın vermiş olduğu veto kararının meclis üye tam sayısı ile eşdeğer olduğunun göstergesidir.

Siyasal boyuta göre, başkan ile meclis aynı partiden ise meclis, kararları almak ve onaylamak konusunda başkanı destekleyici bir pozisyonda olacaktır. Muhalefetteki partiler ise kararlara daha eleştirel yaklaşıp konu ile ilgili farklı raporlar sunabilir veya ret oyu verebilir. Bu da olması beklenen bir durumdur. Ancak “Aynı partiden olanlar mutlaka kararları destekler, muhalefet ise hep karşı oy kullanır.” durumu söz konusu değildir. Parti içi muhalefet olabileceği gibi, başkana muhalefet olan kısım söz konusu kararı destekler nitelikte de davranabilir. Özellikle imar, yatırım veya hizmet gibi icraat kararlarında muhalefetin sürekli ret kullanıyor olması “Hizmete engel oluyorlar.” şeklinde algılanabilir (Arıkboğa, 2015: 133).

Bölgesel boyuttan bahsedildiğinde ise, büyükşehir belediyelerinde karar alma hususunda diğer ilçe belediyelerinin üstünlük ve azınlık olarak temsiliyet ile ilgili bir

rekabet ortamı yarattığı görülmektedir. Az ilçeli büyükşehir belediyelerinde rekabet ortamı daha keskin olabilir. Karar alma noktasında “İlçe belediye meclislerinin siyasi görüşü mü yoksa ilçe büyüklüğü ve bütünlüğü mü önemlidir?” sorusuna karşılık genellikle ilçe belediyelerinin çıkarları doğrultusunda karar alındığı görülmektedir. İmar, planlama ve yatırım kararları alınırken rekabete açık bir ortam oluşmakta, zaman zaman siyasi parti yakınlığı kenara bırakılmakta ve o ilçenin yararı doğrultusunda kararlar alınmaktadır (Eren ve Bimay, 2017: 12).

Çalışmanın konusunu ilgilendiren cinsiyet farklılaşmasına dayalı cinsiyet boyutu ile anlatılmak istenen, kadının belediye meclislerindeki sayısal artışının karar verme sürecine ne şekilde etkiye bulunabileceğidir. KA-DER (2006: 13), iki hususta ilerlemelerin olacağından bahsetmektedir. İlkini “*Yerel yönetimlerin cinsiyete duyarlı hizmet vermesi.*” İkincisini ise “*Tüm hizmetlerin, özel olarak kadınların da gereksinimleri düşünülerek programlanması ve uygulanması.*” şeklinde ifade etmiştir. Dolayısıyla kadınlar bu tür politikaların hayata geçmesi için çalışmalarda bulunabilir, yapılması gereken etkinlikleri gündeme taşıyabilir ve gerektiğinde karar almada baskın olmaya çalışabilirler. Ancak bu çabaların bir ağırlık oluşturabilmesi için farklı partilerdeki kadın üyelerin, kadına duyarlı bu tür politikalarda iş birliği içerisinde olmaları gerekmektedir. Belirli bir derecede bu birlik sağlanabildiğinde cinsiyet faktörü karar alma noktasında yeni bir boyut kazanacaktır (Arıkboğa, 2015:141). Ancak kadınların meclis içerisinde sayıca fazla olması alınan kararlarda yeterli derecede etkin olacağı anlamına da gelmemektedir. Meclise giren kadın, cinsiyete dayalı bir farklılaşmanın olmaması gerektiğini düşünüyorsa kadına dair hayata geçecek politikalar için alınacak kararlarda birlik göstermeyecektir. Bu nedenle yukarıdaki beklentilere uygun gelişmeler söz konusu olamayacaktır.

Yerel hizmetler ile ilgili halkın yaşadığı il ve ilçe hakkında politikaların geliştirilmesi ve karar verme rolü belediye meclisine aittir. Belediye meclisi, gündemine gelen konuyu tartışabilir, görüş bildirebilir ve oylama yaparak karara bağlayabilir. Meclis gündeminde kararlar alınırken, belediye başkanın, siyasi parti grubunun ve belediye bürokrasisinin etkisi, meclis üyesinin iradesinin önüne geçmemelidir. Meclis üyesi, tüm seçmenlerin temsilcisi olarak, etik kurallara uygunluğu gözeterek, kararın bütçeye etkilerini göz önüne alarak, hizmette etkinlik ve verimlilik ilkesine uyarak, vatandaşların hayatına kısa ve uzun vadedeki etkilerini

düşünerek ve kamu yararına uygunluk ilkesini göz önüne alarak karar vermelidir. Meclis üyeleri, il veya ilçe ile ilgili temel kararlarda katılımcı bir politika gözetmelidir. Mecliste çoğunlukta yer alan parti üyelerinin yanında muhalefet parti üyelerinin de görüşlerine yeterli ölçüde imkân tanınmalıdır. Komisyon raporları meclis kararlarını etkileyebilecek öneme sahiptir. Bu doğrultuda komisyon tarafından sunulan raporlar yeterli sürede ve sağlıklı bir biçimde incelenebilmelidir (Oktay, 2013: 96-97).

2.5. KADININ YEREL YÖNETİMLERE KATILIM VE TEMSİLİ

Gelişen demokrasinin önemli göstergelerinden biri olan katılım için kadın, erkek, ırk, gelir düzeyi, din, eğitim ve kültür gibi faktörler dikkate alınmaksızın tüm bireylerin söz sahibi olması gerekmektedir. Yerel yönetimler ise katılım mekanizmalarının daha kolay bir yapıya sahip olduğu, içinde farklı katılım imkanları barındıran bir yönetim birimidir. Özellikle kadının yerel siyasetteki katılım ve temsili, demokrasinin gerçekleşmesi ve gelişmesi için oldukça önemlidir. Kadının temsil düzeyinde katılımlarının artması ve temsil konusundaki eksikliğin giderilmesiyle birlikte yerel siyaset daha demokratik bir yapıya kavuşacaktır (Yaylı ve Eroğlu, 2015: 507).

Yerel yönetimlerin kadınlar için önem arz etmesinin nedenlerinden biri de yerel yönetim hizmetlerinin erkeklerden daha çok kadınları doğrudan etkileme potansiyeline sahip olmasıdır. Yerel yönetimlerde kadının temsilinin ve katılımının sağlanması, sunulan hizmetlerin kalitesinde bir etkiye sahip olurken diğer yandan alınan kararların toplumsal cinsiyete daha duyarlı olmasını sağlayacaktır (KSGM, 2008). Türkiye’de yasal olarak kadınların siyasal ve yönetsel alanda önlerinde herhangi bir engel olmamasına rağmen, yerel yönetim mekanizmalarında yeterli temsil oranına sahip değildir. Cinsiyet eşitliği ilkesi çerçevesinde siyasal anlamda kadınlara birçok hak tanınmıştır. Bu kapsamda, eşitlik ilkesinin işlerlik kazanabilmesi için bu konudaki tutum ve düzenlemeler çerçevesinde adımlar atılması gerekmektedir (Uysal, 1984: 102).

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2019 yılında açıklamış olduğu Türkiye nüfusu ve kadın erkek oranının dağılımına göre ülkemizin %50,2’sini erkekler oluştururken %49,8’ini kadınlar oluşturmakla birlikte, toplam nüfus 83 milyon 154 bin 997

kişidir. Yine açıklanan verilere göre her ilde kadın ve erkek nüfusu hemen hemen eşit sayılara bölünmüştür. 81 ilin hiçbirinde kadın ve erkek nüfusu arasında devasa bir farka rastlanmamaktadır. Örneğin, verilere göre İzmir ilinde toplam nüfus 2019 itibari ile 4.367.251 kişidir. 2.174.319 kişiyi erkekler oluştururken 2.192.932 kişiyi ise kadınlar oluşturmaktadır ve neredeyse her ilin kadın ve erkek nüfusu yarı yarıya oranlara sahiptir. Bu veriler kadının da erkekler kadar var olduğunu, kendini temsil etme ve temsil edilme hakkına sahip olduğunu göstermektedir. Ancak kadın ve erkek sayısının oransal varlığı her iki cinsin de ne derecede temsil edileceğini göstermez. Bu iki cins oransal anlamda dengesiz bir yapıya sahip olsalar dahi eşit haklara ve her konu ile ilgili söz hakkına sahip olmalıdır/olacaktır. Kadının yerel yönetimlerdeki karar alma organlarında yeterli yere ve temsile sahip olup olmadığı konusu yine istatistik veriler ile işlenerek tartışılacaktır.

Tablo 2: Türkiye’de Yerel Yönetimlere Seçilmiş Kadın, Erkek Sayısı ve Oranı

	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Toplam sayı	Kadın Oranı (%)
1999 Yerel Seçimleri				
Belediye Başkanları	20	3.196	3.216	%0,6
İl Genel Meclis Üyeleri	44	3.078	3.122	%1,4
Belediye Meclis Üyeleri	541	33.543	34.084	%1,6
2004 Yerel Seçimleri				
Belediye Başkanları	18	3.2017	3.225	%0,56
İl Genel Meclis Üyeleri	56	3.152	3.208	%1,75
Belediye Meclis Üyeleri	799	33.678	34.477	%2,32
2009 Yerel Seçimleri				
Belediye Başkanları	44	2.904	2.948	%0,9
İl Genel Meclis Üyeleri	110	3.269	3.379	%3,25
Belediye Meclis Üyeleri	1.340	30.450	31.790	%4,21
2014 Yerel Seçimleri				
Büyükşehir Belediye Başkanları	3	27	30	10
Belediye Başkanları	40	1.341	1.381	2,9
İl Genel Meclis üyeleri	60	1.191	1.251	4,8
Belediye Meclis üyeleri	2.198	18.300	20.498	10,7
2019 Yerel Seçimleri				
Büyükşehir Belediye Başkanları	3	27	30	10
Belediye Başkanları	42	1.347	1.389	3,02
İl Genel Meclis üyeleri	48	1.224	1.272	3,77
Belediye Meclis üyeleri	2.283	18.462	20.745	11,1

Kaynak: (Tuncer 2006, KSGM 2019)

Tablo 2’de görüldüğü gibi, 1999-2009 aralığındaki 10 yıllık dönemde yerel seçimlerde kadın belediye başkanının, kadın il genel meclis üyelerinin ve kadın belediye meclis üyelerinin sayısında ve oranında artış olduğu görülmektedir. 1999 yerel seçimlerinde 3.196 erkek belediye başkanı bulunurken yalnızca 20 kadın belediye başkanı bulunmaktadır. 2004 yerel seçimlerinde 3.152 erkek il genel meclis üyesi seçilmişken yalnızca 56 kadın il genel meclis üyesi vardır. 2009 yerel seçimlerinde 30.450 erkek belediye meclis üyesi var iken sadece 1.340 kadın belediye meclis üyesi olduğu görülmektedir.

2009 yılındaki yerel seçim içerisinde kadınlar belediye meclis üyeliğinde %4,21 oranında temsil edilebilmişlerdir. Bu da göstermektedir ki seçilmiş olan meclis üyeleri, yarısı kadın olan seçmen kitlesini sayısal açıdan yeterli temsil edememektedir. Bu sayılar ve oranlar temsil hakkının yarısına sahip olan kadınların yeterli sayıda temsil edilmediğini göstermektedir. Özellikle belediye meclisleri, kadınlar üzerinde direkt etkiye sahip yerel politikaların meydana geldiği ve kararların kesinleştiği bir mekanizmadır. Bu nedenle, yerel meclisler büyük önem taşımaktadır (Pınarcıklıoğlu, 2011: 85). 2014 ve 2019 yerel seçimlerine bakıldığında ilk olarak 16 olan büyükşehir sayısı 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile birlikte 30’a çıkmıştır. 2014 yılında 30 büyükşehir başkanından 3 tanesi kadın olmuştur. Fatma Şahin Gaziantep, Gültan Kışanak Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı olurken Özlem Çerçioğlu Aydın’ın Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmiştir. 2019 yılında yapılan yerel seçimlerde ise kadın büyükşehir belediye başkanı sayısı değişmemiş Aydın ve Gaziantep’teki belediye başkanları yerlerini korurken Van Büyükşehir Belediye Başkanı Bedia Özgökçe Ertan seçilmiştir. 3 kadın belediye başkanı seçilmesine rağmen kadın büyükşehir belediye başkanı oranı %10 şeklinde ifade edilmektedir. 2014 yılında kadın belediye başkanı sayısı 2 kişi artarak, 2019 yılında 42 olmuştur. 2014 yılındaki il genel meclis üyesi kadın oranı 4,8’den 3,77’ye düşmüştür. 2014 yılında 60 olan il genel meclisi kadın üye sayısı 2019 yerel seçimleri ile birlikte 48 kadın üyede kalmıştır. 2014 yılında kadın belediye meclis üyesi oranı %10,7 iken 2019 yılında bu oran artarak %11,1’e yükselmiştir.

KA-DER 2014 seçimlerinde kadınların emanet edildiği belediye başkanlıkları ve büyükşehir belediye başkanlığına sahip şehirleri bir harita şeklinde göstermiştir. Buna göre KA-DER yaptığı açıklamada "*Yerel yönetimlerde yine kadınların iradesi*

yok sayıldı ve yerel yönetimler Türkiye'nin yarısını 'eksik' temsil edecek şekilde oluşturuldu." yorumunu yapmıştır (KA-DER, 2014). Hemen hemen her seçimde artış gösteren kadın temsili oranları, olması gereken seviyede olmadığı için hala az görülmekte ve gerekli temsil için yeterli olduğu düşünülmemektedir. Seçim sürecinde kadınların erkekler ile eşit fırsatlara sahip olduğu gösterilirken seçim listeleri açıklandıktan sonra kadınlar tekrar geleneksel rolleri ile anılmaktadır. Bu seçimlerde de diğer seçimler gibi kadın konudan uzak bırakılmış ve dışlanmaya maruz kalmıştır. Ancak demokratik bir siyaset yapısı için kadınların karar alma mekanizmalarında en az erkekler kadar yer almaları, haklarını, düşüncelerini ve projelerini savunmaları gerekmektedir (Türel ve Çağlar, 2010: 24). Yukarıdaki tablolarda görülen veriler kadınların yerel siyasette seçilmesinin ve siyasete katılmasının önünde bazı engellerin olduğunu göstermektedir. Tablodaki temsil oranları, kadınlar açısından siyasette "Ben de varım." dememekte aksine "yokluk durumunu" göstermektedir (Bozatay ve Kutlu, 2014: 139).

Mahalle bir yerel yönetim birimi değildir. Ancak kadınlar açısından en ulaşılabilir olan yönetim birimleridir. Örneğin, kadınlar belediye başkanlığına ve partili belediye meclis üyeliğine maddi yetersizlikler ve yaşam standartları nedeniyle katılım sağlayamazken muhtarlığa adaylığını koyabilmektedir. Bu da kadınların siyasete katılım konusunda istek göstermesi açısından önemli bir durumdur. Mahalle muhtarlığı "yerelin de yereli" şeklinde tabir edilebilir. Türkiye'deki muhtarlık seçimleri ele alındığında, Türkiye 30.005 mahalle, 18.152 köy ile toplamda 50.157 muhtara sahiptir. 2014-2019 arası dönemde seçilen kadın muhtar sayısı 685 ile %1,30'luk bir dilime sahipti. 2019 yılında yapılan son seçimler ile birlikte toplamda 1071 kadın muhtarlık seçimlerini kazanmıştır. Dolayısıyla son yapılan seçimler ile birlikte kadın muhtar sayısı %45,37 artış göstermiştir. Ancak kadın muhtarların sayısı Türkiye'deki muhtarların yalnızca %2,14'ünü meydana getirmektedir. Yalnızca Bitlis, Şanlıurfa, Sinop ve Muş illeri kadın bir muhtara sahip değildir (TMK, 2019).

Türkiye, dünya ülkelerinin aksine yerel yönetimlerde kadın temsili konusunda düşük bir orana sahiptir. Birçok Avrupa ülkesinde kadının ulusal parlamentodaki temsili yerel temsilden daha az orana sahip iken Türkiye'de yereldeki kadın temsili ulusal parlamentodaki temsilden daha az bir orana sahiptir (Akalin, 2009: 24).

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) 2019 yılında açıkladığı raporunda kadınların son on yılda siyasetteki durumunu değerlendirmiştir. Bu rapora göre, Türkiye’de ülke genelinde seçilmiş kadınlar tüm seçilmişlerin %11,1’ini oluştururken, yerel yönetimlerdeki kadın oranı ise %10,7’dir. Avrupa’da kadın belediye başkanı oranı ortalama %15 iken bu oran Türkiye’de %3,2’dir. Türkiye bu oran ile en düşük kadın belediye başkanı oranına sahip ülkelerden biridir. Raporla, Türkiye’nin geçmiş on yılına bakıldığında %0,9 olan kadın belediye başkanı sayısı oranının %3,2’ye yükselmesiyle %256’lık bir ilerlemeden de bahsedilmektedir. Raporla, Türkiye belediye meclislerinde %20’in altında temsil edilen kadın oranına sahip ülkeler içerisinde yer almaktadır. Bu grupta yer alan diğer ülkeler ise Kıbrıs, Yunanistan, Gürcistan, İsrail ve Bosna Hersek’tir. Yerel yönetimlerdeki kadın oranı %40’ın üzerinde olan ülkeler ise Fransa, İsveç, Ukrayna ve İspanya’dır. 17 ülkede belediye meclislerindeki kadın oranı %30 ve %40 arasındadır. 13 ülkede ise belediye meclisindeki kadın oranı %20-%30 oranında görülmektedir (CEMR, 2019).

Yerel yönetimlerdeki kadın temsili, partilerin genel yapısı, kuralları ve kadına yönelik bakış açısıyla yakından alakalıdır. Kadın temsili belirlenmiş bir düzeye çıkarmak isteyen siyasi partiler, iç tüzüklerinde cinsiyet kotası uygulamasına yer vermektedir. Cinsiyet kotası (kadın kotası), birçok ülkede, siyasi partilerde, belediye meclislerinde, parlamentoda temsilde hayata geçirilen, her iki cinsin de belirli bir yüzdelik dilimde temsil edilmesi amacı taşıyan bir uygulamadır. Siyasette ve seçimle işbaşına gelen karar mekanizmalarında kota uygulaması genel olarak kadınlar için uygulanır. Çünkü görünen siyasetteki temsil oranı düşüklüğü iki cinsten kadın olana aittir. Kotanın uygulanması ile ilgili iki görüş mevcuttur. İlk görüşe göre, kadının ekonomik durumu ve yaşam standartları erkeklere nazaran daha farklı ve zor olduğundan, kadına verilen ayrıcalık onun önündeki siyasal anlamdaki engellerin kalkmasına yardımcı olur. Böylelikle cinsiyet kotası, siyasal tecrübeye ve etkinliğe sahip kadınların temsil hakkına kavuşmasına yardımcı olan bir sistem olmaktadır. Ancak diğer görüşe göre, sadece kota yüzünden yeterli düzeyde yetkinliğe sahip olmayan kadınlar seçilmekte ve kota uygulaması fırsat eşitliğini delen bir yapıya sahip olmaktadır (Beşli, 2015: 2).

2019 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde en çok milletvekiline sahip ilk beş partinin cinsiyet kotası ile ilgili bilgiler değerlendirildiğinde, en çok

milletvekiline sahip partilerden biri olan AKP’de cinsiyet kotası uygulanmamaktadır. AKP, bu durumu kotayı reddeden siyasetçilerin söylemleriyle açıklamıştır. Bu uygulamanın kadınlar için bir cinsiyet ayrımcılığı ya da kadın açısından haksız bir durum meydana getirdiğini ileri sürmüştür. En çok milletvekiline sahip partilerden biri olan CHP’de ise cinsiyet kotası uygulanmaktadır. 1989 yılında %25 olan cinsiyet kotasını 2012 tüzüğü ile birlikte %33’e yükseltmiştir. CHP bu oran ile kadın temsiline önem verdiğini göstermekte ve kadının siyasete katılımını açıkça desteklemektedir. HDP ise kullandığı eş başkanlık sistemi ile cinsiyet kotasını %50’ye taşımıştır. Türkiye’deki siyasi partiler içinde kadın kotası en yüksek olan partidir. MHP ise cinsiyet kotasına sıcak bakmayan partilerdendir. Kadınların “adayım” dedikleri noktada katılım sağlayabileceklerini söylerken kadın için özel bir ayrıcalığın tanınmadığını belirtmektedirler (Beşli, 2015: 5-6). Genel başkanı kadın olan İYİ parti ise %25’lik cinsiyet kotasına sahiptir. Partinin kuruluş döneminde kadın kolları kurmayı tercih etmeyen parti, kadın kollarının kurulmasının “Kadın olarak yerini bil.” deme şekli olduğunu savunmaktaydı (Öztürk, 2018). Ancak 25 Mayıs 2019’da gerçekleştirdiği 3. Olağanüstü Kurultay’da parti tüzüğünde birtakım değişiklikler gerçekleştirilmiştir. İyi Parti tüzüğünün 57. maddesine göre zorunluluk olarak değil ancak istenildiği takdirde illerde kadın kollarının kurulmasına oy çokluğu ile olanak tanınmıştır (İyi Parti Tüzüğü, 2019: 34). Nitekim Meral Akşener parti siyasetinde görünür bir kadın olarak rol model olmaktadır.

Tablo 3: Türkiye’de 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Partilerin Gösterdikleri Kadın Adaylar, Seçilenler ve Oranları

	Partinin Gösterdiği Adaylar	Seçilen Kadın Adaylar	Partilerin Genel Kadın Aday Oranları (%)
AKP	1282	26	2,02
CHP	882	50	5,66
MHP	817	23	2,81
İYİ PARTİ	562	27	4,8
SP	372	39	2,84
HDP	234	50	21,36
TKP	165	43	26,6

Kaynak: (KA-DER, 2019)

Tablo 3'te gösterildiği gibi, AKP en çok seçim çevresine ve aday sayısına sahip parti olmasına rağmen kadın temsilde %2,02 gibi bir oranda kalmaktadır. Özellikle kadın temsili konusunda bir çaba göstermeyen partide, gösterilen aday sayısı ve seçilen aday sayısı arasındaki fark oldukça fazladır. %33'lük bir cinsiyet kotasına sahip olan CHP aynı zamanda en fazla aday gösteren partilerden biri olmasına rağmen kadın aday oranı %5,66'dır. MHP kadına dair özel bir kota uygulamaması ve cinsiyet kotası uygulamasına destek vermemesi ile birlikte genel kadın aday oranı %2,81'dir. Genel başkanı kadın olan İYİ PARTİ'nin gösterdiği genel kadın aday oranı ise %4,8'dir. HDP ve TKP yeterli olmamasına rağmen diğer partilere nazaran en çok kadın aday oranına sahip partilerdir. CHP ve HDP'nin seçilen kadın aday sayılarının aynı olması partilerin seçmen kitlesinin görüş farkını ve partilerin gösterdiği kadın adayların seçim sıralamasındaki önemini ortaya koymaktadır.

Tabloda yer almayan diğer partilerin 2019 yerel seçimler için gösterdikleri aday oranına bakıldığında, BTP'nin aday gösterdiği toplam 1055 adaydan 187'si kadinken partinin genel kadın aday oranı %17,75'tir. BBP'nin 355 adayından 13'ü kadın ve parti %3,66 kadın aday oranına sahiptir. Demokrat Parti'nin 344 adayından 39'u kadın olmakla birlikte parti %11,33 kadın aday oranına sahiptir. DSP'nin 419 adayından 64'ü kadın ve %15,27 kadın aday oranına sahiptir. Vatan Partisi, 329 adaydan 64'ünü kadın gösterirken %19,45'lik bir kadın aday oranına sahiptir. Ve bağımsız adaylar ise 441 adaydan %6,12'lik bir oranla 27 kadın adaydan oluşmaktadır (KA-DER,2019). Partilerin gösterdikleri kadın adayların az oluşu özellikle yerel yönetimlerde eksik bir temsil meydana getirirken seçmen kitlesinin de kadına olan farklı bakış açısından kaynaklanan seçim kararı, kadının temsil edilmesi konusunu etkisi altına almaktadır.

Türkiye'de büyük partilerin cinsiyet kotası uygulamasıyla ilgili genel olarak buldukları konumu kaybetmemek amacıyla çok fazla destek gösterme yanlısı olmadıkları, küçük ölçekli partilerin ise kitlesini ve üyelerini genişletmek amacıyla cinsiyet kotası uygulamasına ılımlı baktıkları gözlenmektedir (Başçı, 2015: 284). Siyasal partilerdeki baskın erkek beyni nedeniyle ortaya çıkan görüş, boyun eğen, güçsüz ve itaatkâr kadınları öne çıkarırken, güçlü ve boyun eğmeyen kadınların varlığını görünmeze indirgemektedir. Bu görüşe sahip olanlar, büyük sayılardaki

kadın kitlesini yönetebilmek için küçük ama stratejik bir hamleyle az sayıdaki denetlenebilir kadınları iktidara ortak etmektedir. Bu da siyasi partilerin kadınları yönetilebilir bir konumda tutarak pek de görünür olmalarına izin vermeden idare etme biçimidir (Sancar, 2008: 177).

Partiler kota uygulamaları yapıyor olmalarına rağmen hukuki bir altyapı olmadığı ve her partinin kadın oranları partilerin inisiyatiflerine bırakıldığı sürece genel anlamda siyasette kadın oranı artışı atıl kalacaktır. Çünkü cinsiyet kotası uygulamaları da siyasetteki kadın oranını belli bir noktaya taşıyacak ve bu noktada durmasına neden olacaktır. Savunulan durum, kadınların da erkekler kadar siyaset içerisinde olması ve erkek olmayan kimliği yeterli düzeyde temsil etmesi yönündedir.

3. ALAN ARAŞTIRMASI

Çalışmanın son bölümünde öncelikle İzmir ilinin kısa tarihçesi, sosyal ve ekonomik durumu, mevcut idari yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Ardından İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediye meclis üye sayıları üzerinde durulmuş ve mevcut durum tartışılmıştır. Sonrasında araştırma ile ilgili bilgi verilmiş, tezin amacından, kapsamından, yönteminden bahsedilmiştir. Akabinde İzmir ilçelerindeki ulaşılabilen kadın belediye meclis üyeleri ile yapılan mülakat görüşmelerinin değerlendirmeleri yer almaktadır.

3.1. İZMİR İLINE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Tarihin en eski liman kentlerinden biri olarak 8500 yıllık bir geçmişe sahip olan Türkiye'nin 3.büyük şehri İzmir, birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmaktadır. Eski adıyla Smyrna olarak bilinen eski İzmir şehri, körfezin kuzeydoğusunda hemen hemen yüz dönümlük bir adacık üzerine kurulmuştur. Şehir başlangıçta küçük bir limanken nüfusun da artmasıyla Kadifekale eteğinde Halkapınar ve Meles çayı arasında alüvyal bir düzlüğe genişlemiştir ve bir yarım adacık halini almıştır. Smira, Lesmira, Ismira, Samorna ve Smurna olarak dönüşüme uğrayan şehrin adı son olarak Smyrna şeklinde anılmıştır. Hitit kökenli Smyrna kelimesinin büyük ihtimalle Ana Tanrıça Pınarı (Lagünü) anlamına geldiği veya en azından kutsal tanrıça ile ilgili olduğu ileri sürülmektedir. Smyrna kelimesinin İzmir şekline evrilmesi ise kuruluş döneminin başlamasıyla birlikte İon, Roma ve Bizans'ın kültürel yapısından sonra Osmanlı kültürüne geçişiyle meydana gelmiştir (Eylemer ve Memişoğlu, 2015: 3).

Bir dönem Bizans İmparatorluğu yönetiminde olan İzmir'i Selçuklular, Haçlılar ve Cenevizliler ele geçirmeye çalışmışlardır. Ancak 1071 yılında Büyük Selçuklu ordusu bir zafer ile evlerine dönmüştür. Bu zaferle birlikte 1076 yılında Türk kuvvetleri İzmir kıyılarında görülmeye başlanmıştır. Zafer kazanan Türkler, buradaki egemenliklerine 1076-1095 yılları arasında Çakabey egemenliğinde devam

etmişlerdir. 1096 yılında ilk haçlı seferiyle birlikte Doğu Roma, İzmir'i tekrar ele geçirmiştir. İzmir 1317 yılına kadar Doğu Roma egemenliğinde kalmıştır. I. Dünya Savaşı ile birlikte bu sefer Yunan işgali altına giren İzmir, 9 Eylül 1922'de Türklerin İzmir'e girmesiyle bağımsızlığına kavuşmuştur (İzmir Valiliği, 2020).

Türkiye'nin üç büyük kentinden biri olan ve Ege bölgesinde yer alan İzmir, 12.007 km² yüzölçümüne sahip, 2 m rakımlı, denize kıyısı olan ve 30 ilçeye sahip bir kenttir. 629 kilometrelik kıyı uzunluğuna sahiptir ve 101 kilometrelik bölümü doğal plajları barındırmaktadır. Yazların sıcak ve kurak, kışların ılık ve yağışlı geçtiği İzmir, Akdeniz iklim kuşağında yer almaktadır. Kar yağışı yok denecek kadar az olan İzmir'de temmuz ve ağustos aylarında kavurucu sıcaklar hâkimdir. Bu nedenle İzmir birçok insanın yaz tatili için tercih ettiği ilçelere sahiptir. Aynı zamanda farklı kültürlere, inançlara, yaşam tarzlarına ve turistlere ev sahipliği yapmaktadır (KTB, 2020).

2019 yılı TÜİK verilerine göre, İzmir ilinin nüfusu 4.367.251 kişidir. 2.174.319 erkek ve 2.192.932 kadın bireye sahiptir. 2019 sonu itibari ile km²'ye 367 kişi düşmektedir. 30 ilçeye ve İzmir Büyükşehir Belediyesi dâhil 31 belediyeye sahiptir. En kalabalık ilçesi Buca ve en az nüfusa sahip ilçesi Karaburun'dur. 2019 yılındaki 12.256.662 dolarlık toplam ihracatı ile Türkiye'de önemli bir yere sahip illerdendir (TÜİK, 2020). Deniz kıyısına sahip olan ilçelerde turizm gelişmiştir. Merkez ilçeler sanayi ve ticaret; daha az nüfus yoğunluğuna sahip merkeze uzak ilçeler ise tarım ve hayvancılık yapmaktadır. Şehir merkezinde birçok sanayi sitesi, organize sanayi bölgeleri ve ticaret merkezleri görmek mümkündür. Aynı zamanda ünlü açık hava fuarı, Konak'taki saat kulesi, tarihi asansörü, teleferiği ve Kemeraltı çarşısıyla merak uyandıran, fazla nüfusuna rağmen kalabalık kent hayatından ziyade insanların rahatça dinlence yapabildiği, para kazanabildiği ve özgürce yaşayabildiği bir kenttir. En çok göçü bireylerin daha sakin bir hayata geçmek istemesi nedeniyle İstanbul gibi akışın tempolu ve yoğun olduğu bir şehirden almaktadır.

3.2. İZMİR'DE YEREL YÖNETİMLERİN GELİŞİMİ

Belediye örgütü, ilk olarak 1826 senesinde şehrin mali ve idari açıdan yönetimi adına çözüm arayışı içerisine girilmesiyle oluşmuştur. İl olarak İhtisap Nezareti adı altında yürütülen uygulama ile birlikte 1855 yılında şehremaneti kurulmuştur.

Tanzimat Dönemi ile beraber de modernleşme sürecine girilmiştir. Osmanlı Devleti'nin 1857 yılında çıkardığı nizamname ile İstanbul 14 belediye dairesine ayrılmıştır. Yalnızca 6. Daire'nin çalışmaları belediye örgütlenmesine örnek oluşturabilmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki belediyecilik ile ilgili ilk hukuki düzenleme 1877 yılında Vilayetler Belediye Kanunu ile ortaya çıkmıştır. İzmir'de bir belediye biriminin meydana gelmesi ise İzmir'de ticari etkinliklerini sürdüren tüccarların, aile şirketlerinin ve konsoloslukların girişimleri ile olmuştur. Bununla birlikte 25 Kasım 1867'de İzmir'de belediye dairesi kurulmasına izin verilmiştir. 1868 yılında ise düzenlemelerin tamamlanmasıyla beraber İzmir Belediyesi faaliyete başlamıştır. 1984 yılına kadar İzmir Belediyesi olarak faaliyetini sürdürmüş, aynı yıl çıkan 195 sayılı KHK ile büyükşehir belediyesi olması ve büyükşehir sınırları içinde kalan ilçelerde de merkez ilçe belediyeleri kurulması kararlaştırılmıştır. Aynı sene 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Yönetimi ile ilgili Kanun kabul edilmiş ve belediyenin görev tanımları kanunda açıklanmıştır. Son olarak Büyükşehir Belediye Kanunu 2012 yılında 6360 sayılı yasa ile yapısal değişikliklere uğramıştır. Birçok alanda hazırlanan stratejik planlar çerçevesinde İzmir'de yenilikler meydana gelmiştir (Serçe, 2019: 11-19).

1930 yılında kadınlara verilen belediye seçimlerinde seçme ve aday olma hakkı, 1933 yılında muhtarlık seçme ve seçilme hakkı, 1934 yılında ise milletvekili seçme ve seçilme hakkı ile birlikte kadınlar, siyasete yasal olarak girmeye başlamıştır. Seçme ve seçilme hakkına sahip olan kadınlar yerel yönetimlerde de varlıklarını göstermeye başlamışlardır. Bu doğrultuda İzmir'de belediyelerin kuruluşundan itibaren yerel yönetimlerde kadının varlığı 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Toplamda 14 kadın belediye başkanının görev yaptığı İzmir'de ilk kadın belediye başkanı 1963-1977 döneminde Dikili ilçesinde görev yapmış Adalet Partisi'nden Seniha Tınay'dır. İzmir'in ikinci kadın belediye başkanı Adalet Partisi'nden 1973-1980 döneminde başkanlık yapmış Buca Belediye Başkanı Işıl Saygın'dır. İzmir'in üçüncü belediye başkanı ise 1994 yılında ANAP'dan aday olan Güzelbahçe Belediye Başkanı Hülya Yarbuz'dur. 1994 yılında Aysel Bayraktar Bornova, 1999'da Şükran Akyer Menderes/Değirmendere, 1999 yılında Şebnem Tabak Karşıyaka, 1992, 1994, 1999 ve 2004'te Nurgül Uçar Seyrek ilçesinde, 2014 yılında Saliha Şengül Kiraz'da, 2014'te Sema Pektaş Konak'ta, 2014 yılında Sibel

Uyar Urla'da belediye başkanlığı yapmıştır. 2019 yılında İlkyay Girgin Erdoğan Karaburun'da, Filiz Ceritoğlu Sengel Selçuk'ta, Fatma Çalkaya Balçova'da, Saliha Özçınar ise Kiraz ilçesinde belediye başkanlığı yapmaktadır. 1930 yılında kadınlara verilen belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkından bu yana Mardin 18, Diyarbakır 17 ve İzmir 14 kadın belediye başkanına sahip olmuş ve İzmir 81 ilde en çok kadın belediye başkanına sahip olmuş/olan 3. şehir olma özelliğini taşımaktadır (Kaşıkırık, Dokuzcan, Akpınar, ve Karaoğlu, 2020: 18). İzmir'deki son duruma bakıldığında ise 2019 seçimlerinde İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Cumhuriyet Halk Partisi'nden Tunç Soyer hemşeriler tarafından seçilmiştir. İzmir belediye meclis üyeliğini kazanan 746 adaydan 605'i erkek 141'i ise kadındır (TÜİK, 2020).

Tablo 4'te 2019 yerel seçim sonuçlarına göre, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerindeki belediye meclis üyelerinin kadın ve erkek olarak dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 4'e göre, en çok kadın belediye meclis üyesine sahip belediye 11 kadın üye ile Karşıyaka Belediyesi'dir. Ardından onu 10 kadın meclis üyesi ile Bayraklı Belediyesi izlemektedir. Gaziemir ve Narlıdere Belediyeleri ise 9 kadın belediye meclis üyesine sahiptir. Kadın belediye meclis üyesinin olmadığı hiçbir ilçe yoktur. Ancak Kiraz, Kınık, Beydağ, Bayındır'da 1, Karaburun, Çeşme ve Dikili ilçelerinde 2 ve Torbalı, Tire, Selçuk ve Foça'da 3 kadın belediye meclis üyesi bulunmaktadır. Tablo 4'te üyelerin dağılımına bakıldığında, ilçe belediyelerinde ve İBB'de kadın ve erkek üye sayısında eşitlik bulunmamaktadır. Karşıyaka Belediyesi ortalama %29, Bayraklı Belediyesi ortalama %27, Gaziemir Belediyesi %29, Güzelbahçe Belediyesi %33 ve Narlıdere Belediyesi'nde %36 oranında kadın belediye meclis üyesi temsil edilmektedir. Oran bazında kadının en düşük temsil edildiği, 14 erkek ve 1 kadın üyeye sahip olan Bayındır, Kınık ve Kiraz Belediyeleri ortalama %6 kadın temsiline sahiptir. Bu bağlamda, İBB ve İzmir ilçe belediyelerindeki kadın ve erkek belediye meclis üye sayıları gözler önüne serildiğinde, karar alma organlarındaki kadın temsiline erkek temsili ile aynı düzeye sahip olmadığı görülmektedir.

Tablo 4: İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyelerindeki Kadın ve Erkek Meclis Üyesi Sayısı

	Kadın Belediye Meclis Üye sayısı	Erkek Belediye Meclis Üye Sayısı	Belediyedeki Kadın Oranı	Belediyedeki Erkek Oranı
Aliağa	4	21	%16	%84
Balçova	5	20	%20	%80
Bayraklı	10	27	%27	%73
Bayındır	1	14	%6	%94
Bergama	5	26	%16	%84
Beydağ	1	10	%10	%90
Bornova	5	32	%13	%87
Buca	6	31	%16	%84
Çeşme	2	13	%13	%87
Çiğli	5	26	%16	%84
Dikili	2	13	%13	%87
Foça	3	12	%20	%80
Gazemir	9	22	%29	%71
Güzelbahçe	5	10	%33	%67
Karabağlar	6	31	%16	%84
Karaburun	2	9	%18	%82
Karşıyaka	11	26	%29	%71
Kemalpaşa	4	27	%12	%88
Kınık	1	14	%6	%94
Kiraz	1	14	%6	%94
Konak	8	29	%21	%79
Menderes	5	20	%20	%80
Menemen	4	27	%12	%88
Narlıdere	9	16	%36	%64
Ödemiş	7	24	%22	%78
Seferihisar	4	11	%27	%73
Selçuk	3	12	%20	%80
Tire	3	22	%12	%88
Torbalı	3	28	%9	%91
Urla	7	18	%28	%72
İBB Geneli	29	147	%16	%84
Toplam Belediye Meclis Üye Sayısı	141	605	%19	%81

Kaynak: 2019 TUIK verileri belediye meclis üyeliği kazanan adayların listesi incelenerek oluşturulmuştur. Oranlar ortalama olarak hesaplanmıştır

3.3. İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE İLÇE BELEDİYELERİNDE KARAR ALMA ORGANLARINDA KADININ KATILIMI VE TEMSİLİ

3.3.1. Literatür Taraması

Kadının varlığı ve görünürlüğü çok yönlü ele alınan bir konu olmakta ve bu konu ile ilgili literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Tarih, bilim, sanat, çalışma hayatı ve siyaset ele alınan konulardan birkaçıdır. Kadının yerel siyasette karar alma organlarındaki varlığı da birçok örnek ile literatürde yerini almaktadır. Literatürde yerel yönetimlerde kadının varlığı, temsili, görünürlüğü ve yeri gibi konularla ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.

Gökşen Aydemir 2013 yılındaki “Yerel Yönetimlerde Kadın ve Temsil: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı yüksek lisans teziyle, “Yerel düzeyde kadın temsili nasıl gerçekleşmektedir?” sorusuna cevap aramıştır. İstanbul ilinde görüşme sağladığı kadın meclis üyelerinden aldığı cevaplar doğrultusunda meclisteki kadın üyelerin yerel siyasetteki varlıklarının ataerkil yapıyı destekler nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının kadınların yerel siyasete katılım süreçlerini hızlandırdığından ancak sivil toplum kuruluşlarında faaliyet gösteren kadınların siyasete geçme eğilimlerinin az olduğundan bahsedilmiştir. Dilek Aksoy, 2018 yılında kabul edilen “Siyasetin Cinsiyeti ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı” yüksek lisans teziyle, “Kadınların siyasete ve yerel siyasete katılım düzeyleri nedir, siyasete ve yerel siyasete katılımlarını arttırmak için neler yapılabilir?” sorularına cevap aramıştır. İstanbul’daki mevcut dönem ve geçmiş dönem kadın ilçe belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmeler neticesinde kadınların ev sınırları içerisinde olması gerektiğine dair sosyal algının yıkılması, ekonomik anlamda özgürlüğe sahip olabilmeleri için çalışmalar yapılması ve eğitim düzeylerini arttırmaları gerektiğine dair bulgular ortaya koymuştur. Damla Sağıt, 2016 yılında kabul edilen “Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı: İzmir İli Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans teziyle, kadının yerel siyasete katılımının ve temsilinin yetersizliğinin nedenlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu doğrultuda İzmir ili özelinde kadının siyasal katılım ve temsilini arttırmak amacıyla yasal düzenlemeler, uygulamalar ve öneriler üzerinde

durmuştur. Mine Ersoy, 2018 yılında kabul edilen “Kadınların Siyasete Katılımında Etkili Olan Unsurlar: Türkiye Örneği” adlı yüksek lisans teziyle, dünyada ve Türkiye’de kadınların siyasete katılmalarına etki eden faktörleri incelemiştir. Bunun sonucunda kadının siyasete katılımında birçok faktörün dünyada ve Türkiye’de benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, temel anlamda toplumsal yaşam, kadınların cinsiyet rolleri, ekonomik ve sosyal ögeler kadının siyasete katılımına etki eden faktörlerdir. Nilay Üçer’in 2011 yılında yayınlanan “Yerel Yönetimlerde Kadın: Temsil ve Katılım Düzleminde Cinsiyet Sorunsalı” adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye’de kadınların siyasal hayata katılımını etkileyen faktörler, siyasette kadının temsilinin erkeklere nazaran az olmasının nedenleri, kadının siyasal hayatta karşısına çıkan sorunlar ve ne gibi önlemler alınabileceği konuları işlenmiştir. 2009 yılında seçilen kadın belediye başkanları ile yapılan görüşmeler sonucunda vatandaşları eğitime teşvik etmenin ve refah seviyesini arttırmanın siyasal katılım açısından önemli bir yere sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Nihal Şirin Pınarcıoğlu “Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: Kocaeli’nde Niteliksel Bir Araştırma” adlı 2011 yılında kabul edilen doktora teziyle, Türkiye’de siyasette kadın katılımı ve temsilini ele almıştır. Araştırma sonucunda, kadınların yerel mekanizmalarda karar süreçlerine katılımının toplumsal ve politik birtakım nedenlerden dolayı sınırlı olduğu ve bu mekanizmalarda kadınların talepleri doğrultusunda hareket etmenin güçleştiği sonucuna varılmıştır. Esra Kara “Kadınların Yerel Siyasetteki Konumu ve Karar Alma Sürecindeki Rollerini” yüksek lisans teziyle, kadın belediye meclis üyelerinin karar alırken cinsiyet temelinde bir araya gelip alınacak kararlara etki etme ve kararları şekillendirebilme imkânına sahip olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. İstanbul’un ilçelerindeki 40 kadın belediye meclis üyesi ile yapılan görüşmeler sonucunda bazı üyeler cinsiyet temelinde bir araya gelip alınan kararlara etki edebileceklerini düşünmüştür. Ancak bazı kadın belediye meclis üyeleri ise kıskançlık, parti baskısı ve rekabet gibi nedenlerden dolayı mümkün olmayacağına hemfikir olmuştur. Literatürde yerini alan bu çalışmalar kadın, siyaset, temsil, katılım kavramlarını içinde barındırarak yerini almıştır.

Bahsedilen çalışmalar, kadının siyasal katılım ve temsilini genel bir çerçevede ya da belirli iller özelinde ele almıştır. Bu çalışmada, yapılan çalışmalardan farklı olarak İzmir’deki yerel yönetimlerde kadın temsilinin ve kararların alınışındaki kadın

etkinliğinin ne düzeyde olduğu ve karar alma sürecinde cinsiyet ayrımcılığı yapıp yapılmadığı, İzmir’de belediye meclis üyeliği yapan kadınlar ile yapılan görüşmeler doğrultusunda alınan cevaplar değerlendirilerek tartışılmıştır. Literatürdeki açığı kapatmak amacı ile İzmir ili özelinde ve özellikle karar alma organları yönüyle ele alınan bu çalışmanın literatürde kendi yerini alması amaçlanmıştır.

3.3.2. Araştırmanın Sorusu

Ampirik bir çalışma çerçevesinde ve nitel yöntem kullanılarak yapılan araştırmaya ilham veren araştırma sorusunu, “İzmir’de yerel yönetimlerde karar alma organlarında kadın ne düzeyde temsil edilmekte ve etkinlik göstermektedir?” oluşturmaktadır.

3.3.3. Araştırmanın Amacı

Yerel yönetimler, karar alma süreçlerinde ve temsil mekanizmasının hayata geçirilmesinde önemli birer yönetim unsurudur. Demokratik temsil ve katılım mekanizmasının işler hale gelmesinde ve vatandaşların siyasal ve yönetsel süreçlere katılabilmesinde birer aracı konumundadır. Bu nedenle yerel yönetimler hem genel olarak vatandaşların hem de özeld kadınların siyasal ve yönetsel süreçlere dâhil olarak politika yapım süreçlerini etkileyebilme olanağı bulunan yapılardır. Kadınların yerel yönetimlere ve yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine dâhil olabilmesi, kadınların taleplerini yönetim birimlerine iletebilmesi ve temsilde adaletin sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada İzmir Büyükşehir Belediyesi’nde ve İzmir ilçe belediyelerinde kadınların karar alma organlarındaki etkinliğinin, sayılarının ve yerinin araştırılması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de kadının siyasete katılımı ve temsili ile ilgili çalışmalar mevcut olmasına rağmen günümüzde sayılarının sınırlı olduğu görülmektedir. Siyaset ve kadın konulu çalışmalar, genellikle ulusal düzeyde siyaset yapan kadınların ve belediye başkanı kadınların siyasetteki sayısal azlığının çözüm yollarını aramıştır. Yerel ve öznel bilginin sınırlı olduğu dikkate alınarak, yerel yönetimlerde karar alma mekanizmalarında bulunan kadınların, İzmir’deki temsil yeterlilikleri, hangi engellerle karşılaştıkları, karar alma konusunda cinsiyet ayrımcılığının olup olmadığı

gibi soruların ilk kaynağından ve direkt olarak anlatılması önemlidir. Bu bağlamda İzmir’de belediye meclislerindeki karar organlarında bulunan kadınların karar alma süreçlerindeki etkinliğinin, sayılarının ve yerinin araştırılması amaçlanmaktadır.

3.3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Çalışmanın evrenini İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinde bulunan kadın meclis üyeleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın evrenini 141 belediye meclis üyesi oluşturmaktadır. Örneklem olarak tüm ilçelerden ve İBB’den en az bir kadın üye olmak üzere 31 üye belirlenmiştir. Bu doğrultuda iletişim adreslerine ulaşılabilen tüm üyelere mail atılmıştır. Maillere geri dönüş yapan 26 kadın belediye meclis üyesinden 5 kadın meclis üyesi yardımcı olamayacağını dile getirmiştir. Böylelikle, maillere olumlu cevap veren toplam 21 üye ile görüşme yapılmıştır. Cevapların birbirine yaklaşması, tekrara düşmesi nedeniyle cevap vermeyen üyelere tekrar ulaşılmaya çalışılmamıştır. Örneklem olarak seçilen İzmir’in 30 belediyesindeki kadın belediye meclis üyelerinden 12 belediye meclis üyelerine ulaşılmıştır. Ulaşılan meclis üyelerinin 6 tanesi aynı zamanda İBB meclis üyesidir.

Tablo 5: Görüşme Yapılan Belediyeler ve Görüşme yapılan Meclis Üye Sayıları

Belediye	Görüşme Yapılan Meclis Üye Sayısı
Karşıyaka	5
Bayraklı	3
Karabağlar	2
Gaziemir	2
Karaburun	2
Çeşme	1
Foça	1
Buca	1
Konak	1
Çiğli	1
Selçuk	1
Kemalpaşa	1

Tablo 5’te gösterildiği gibi, Karşıyaka, Bayraklı, Çeşme, Karabağlar, Gaziemir, Foça, Buca, Karaburun, Konak, Çiğli, Selçuk ve Kemalpaşa belediyesindeki toplam 21 kadın meclis üyesi ile görüşme sağlanmıştır. Karşıyaka’dan 5 kadın belediye meclis üyesi, Bayraklı’dan 3 kadın belediye meclis üyesi, Karabağlar’dan 2 kadın belediye meclis üyesi, Gaziemir’den 2 kadın belediye meclis üyesi, Karaburun’dan 2

kadın belediye meclis üyesi, Çeşme'den 1 kadın belediye meclis üyesi, Foça'dan 1 kadın belediye meclis üyesi, Buca'dan 1 kadın belediye meclis üyesi, Konak'tan 1 kadın belediye meclis üyesi, Çiğli'den 1 kadın belediye meclis üyesi, Selçuk'tan 1 kadın belediye meclis üyesi ve Kemalpaşa'dan 1 kadın belediye meclis üyesi ile görüşme yapılmıştır.

3.3.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanması amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacının önceden hazırlamış olduğu bir soru formunu kapsar. Araştırmacı bu soru formundaki soruları görüşülen kişiye yöneltir. Görüşmenin gidişatına göre sorular yan veya alt sorularla desteklenebilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği belirli düzeyde esneklik ve aynı zamanda standartlığa sahip olması nedeniyle araştırmalar için uygun bir tekniktir (Türnüklü, 2000: 547). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde soru formu katılımcıya e-posta yoluyla iletilebilir. E-görüşme uzun olabileceği için birden fazla e-posta gönderilebilir ve alınabilir (Yıkımsı, 2020: 185).

Görüşme kapsamında üyelerin demografik bilgileri, siyasete katılım aşamalarındaki zorlukları, yerel yönetim düzeyinde siyaset yapmak ve devamlılıkları konusundaki görüşleri, mecliste karar alma noktasında kadın adayların etkinliği, ortak payda, cinsiyet ayrımcılığı konusundaki düşünceleri ve mevcut durum, karar alma organlarında kadın temsiline artması ve meydana gelebilecek yenilikler ile ilgili konular üzerinde durulmuştur.

3.3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma kapsamında, kadın meclis üyeleri ile yüz yüze görüşmeler planlanmıştır. Ancak pandemi nedeniyle görüşmeler mail yoluyla yapılmıştır. Görüşmelerin yüz yüze yapılamaması nedeniyle görüşme yapılması hedeflenen kadın belediye meclis üye sayısına ulaşamamıştır.

3.4. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.4.1. Demografik Bilgiler

Görüşme yapılan katılımcılara “Adınızı ve soyadınızı tezimde kullanabilir miyim?” şeklinde soru yöneltilmiş, tüm üyelere “kullanılabilir” şeklinde bir yanıt alınmadığı için katılımcı ad ve soyadları tezde kullanılmamıştır. Katılımcıların hepsi 2019-2024 meclis üyeliği döneminde faaliyet göstermektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Parti ³	Yaş	Eğitim	Mesleği
AKP	34	Lisans	İnşaat Mühendisi
AKP	31	Lisans	Serbest Meslek
AKP	28	Lisans	Avukat
AKP	46	Yüksek Lisans	İletişim Uzmanı
AKP	51	Lisans	Emekli Öğretmen
CHP	56	Lisans	Kimya Mühendisi
CHP	56	Lisans	Harita ve Kadastro Mühendisi
CHP	28	Lisans	Avukat
CHP	45	Lisans	Muhasebeci
CHP	28	Lisans	Avukat
CHP	57	Lisans	Hukuk ve Büro Yönetimi Mezunu
CHP	61	Lisans	Emekli Öğretmen
CHP	47	Lise	Serbest Meslek İşletmeci
CHP	31	Yüksek Lisans (Doktora Devam)	Yüksek Mimar
CHP	39	Ortaokul	İşletmeci
CHP	60	Lisans	Hemşire
CHP	47	Lisans	Harita Teknikeri
İYİ Parti	49	Lisans	Emekli
İYİ Parti	39	Doktora	Sanat Terapisti
MHP	49	Lisans	Üst Düzey Yönetici
MHP	33	Lisans	Avukat

Tablo 6’da katılımcıların demografik bilgileri bir arada gösterilmiştir. Buna göre 21 meclis üyesinden 5 tanesi AKP, 12 tanesi CHP, 2 tanesi İYİ Parti ve 2 tanesi de MHP’den meclis üyeliği yapmaktadır. 27-40 yaş aralığında 10 meclis üyesi

³ Parti isimleri alfabetik sırayla verilmiştir.

bulunurken 44-62 yaş aralığında da 11 meclis üyesi yer almaktadır. Eğitim durumları dikkate alındığında, toplam 21 meclis üyesinden yalnızca 1 tane ortaokul mezunu, 1 tane lise mezunu, 1 doktora mezunu, 2 yüksek lisans mezunu ve 16 lisans mezunu bulunmaktadır. Aynı zamanda 1 üye de doktora devam etmektedir. Katılım sağlayan meclis üyelerinin her biri birer meslek sahibidir ve aynı zamanda çoğu mesleklerini ve belediye meclis üyeliği faaliyetini birlikte yürütmektedir. Bu bilgilerin yanı sıra, görüşme sağlanan kadın belediye meclis üyelerinden 6 tanesi aynı zamanda büyükşehir belediye meclis üyesidir.

Üyelere yapılan 14 soruluk mülakat formu açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Cevaplar genel olarak değerlendirilmiş, yer yer kendi ağızlarından verdikleri cevaplar da tezde yer almıştır. Katılımcıların isimlerinin tezde kullanılmaması nedeniyle söylemlerinin sonunda harfler numaralandırılarak (B1, B2, B3...) katılımcı belirtilmiştir.

3.4.2. Kadının Siyasal Katılımı ve Temsiline İlişkin Bulguları

Katılımcılara “Siyasete katılma kararını nasıl aldınız?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soruya cevap olarak genel çerçevede teşvik, aile desteği, siyasette kadın temsili sorunsalı, lise çağlarında yürütülen okul faaliyetlerini daha geniş anlamda (siyasi parti) kendi ideolojileri ışığında ilerletmek ve faydalı olmak amacıyla, sivil toplum örgütlerinde yürütülen faaliyetlerin devamı niteliğinde, partili büyüklerin ricası ve desteği üzerine, ülkesine, yaşadığı şehre ve ilçeye faydalı olma duygusu nedeniyle, partilerde uzun süre gösterilen üyelik ve faaliyetlerin bir sonucu şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Yaşça büyük olan ve doğup büyüdüğü şehirde hayatını sürdüren meclis üyelerinin buldukları ilçelere güzellikler katabilmek, yararlı olabilmek ve vefa borçlarını ödeyebilmek amacıyla yerel siyasette buldukları söylenebilir. Katılımcılardan 6 tanesi bu doğrultuda siyasete katılma kararı aldıklarından bahsetmektedirler. Katılımcılardan B4 düşüncelerini “*34 yıl Karşıyaka Belediyesi’nde idarecilik yaptım. Bu deneyimimi doğduğum ve büyüdüğüm şehirde taçlandırıp projelerimi uygulayabilmek için aday oldum.*” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan 3 tanesi ise ailelerinde aktif siyasette rol alan bireylerin teşvik etmesi nedeniyle siyasete atılmışlardır. Bunun yanında kişinin siyasete katılımı konusunda

gelen teklifler ışığında siyasete katılan 3 katılımcı mevcuttur. Katılımcılardan B1, bu soruyu şöyle cevaplamıştır:

“Ben öğretmenim. Mesleğe başladıktan kısa bir öğretmenlik sonrasında seçtiğim Halk Eğitim Merkezleri’nde uzun yıllar çeşitli illerde yöneticilik yaptım. Halk Eğitimcilik cinsiyet ayrımı gözetmeksizin insanlara ihtiyaç olan alanlarda eğitim sağlar... Son yıllarda birçok değer yok sayıldığı ülkemizin ve ilçemin geldiği duruma baktığımda sorumluluk duygusu ön plana geçer oldu. Tanınmışlık, partime olan bağlılık, Foçalı olmak, kadına insana dokunabilme arzusu seçim sürecini getirdi ardından. Beklentisiz sadece yaşadığım kente yararlı işler yapabilme duygusuyla gelen teklife olumlu cevap vererek meclis üyesi olarak seçildim.”

Aynı zamanda birçok faaliyette bulunan katılımcı sivil toplum örgütlerinin bu karardaki faydasından da bahsetmektedir. Böylelikle kadının, kendini ve etrafındaki her şeyi güzelleştirebilmek adına siyaset çatısı altında yerel anlamda elini taşın altına koyduğu söylenebilir. Katılımcılardan 3’ü siyasette temsil sorunu olduğundan ve bu çerçevede siyasete katılım kararı aldıklarından bahsetmiştir. Katılımcı B2 düşüncelerini *“Süreç beni siyasetin içine doğru yönlendirdi. Ama katılma kararımın arkasındaki en büyük neden Türkiye’de birçok önemli sorunun siyaset ile çözüldüğünü görmek ve çözümün bir parçası olmaya çalışmaktı.”* şeklinde ifade etmiştir. Siyasetin sorunlar adına bir çözüm noktası olduğunu gören katılımcı, aynı zamanda bulunduğu belediye'deki partisi içerisindeki tek kadın meclis üyesidir. Katılımcılardan B3 ise siyasete katılma kararını nasıl aldığını şöyle açıklamaktadır:

“Yerelde siyaset üretebilmek için siyasete katılma kararı aldım. Eğer aktif siyasette yer almazsanız, bu boşluğu birileri hemen doldurabiliyor. Dolduranların niteliği, kariyeri, liyakati, bilgi birikimiyle birlikte etik değerlere ne kadar bağlı olduğu çok önemli. Bu niteliklere sahip olmayan kişiler siyaset yapınca seviye de ne yazık ki çok alt düzeyde kalıyor.”

Katılımcılardan 6 tanesi ise, buldukları partiye bağlılıklarını hayat boyu bir ideoloji olarak benimseyen ve bu doğrultuda siyasette aktif rol alan kadınlardır. Katılımcılardan B12 düşüncelerini, *“Siyasete katılma kararı almamın sebebi; çocukluğumdan beri ailemin içinde bulunduğu CHP’nin sempatisini idim ve ayrıca ideolojim gereği ilçemi çok iyi tanıdığımı ve ona faydam olacağını düşünerek aldım”* şeklinde ifade etmiştir.

Yerel yönetimlerin siyaset okulunun ilk basamağı olduğu konusunda tüm üyeler hemfikir olmakla birlikte hepsinin bunun bir basamak olduğunu bilerek, *“En azından kendi şehrim ve ilçem adına ne yapabilirim?”* diyerek yola çıktıkları görülmektedir. Kendilerinde var olan özveriye ve isteği kaybetmeyip büyüterek, yerel

anlamda faydalı olabilmek adına gerek destekleyenleri gerekse sorunun çözüm yollarının siyasetten geçtiğini düşünerek siyasete katılmaya karar vermişlerdir.

Siyasete katılım kararını almak bir kadın olarak çok da kolay olmamaktadır. Geleneksel ve fizyolojik anlamda kadına birçok sorumluluk yüklenmektedir. Bu nedenle, siyaset gibi hareketli ve sürekli dinamik olan bir faaliyete katılmak isteyen kadının siyasete katılma kararının, destekleyenleri ve karşı gelenleri de olmaktadır. Katılımcılardan evli olanların tamamı siyasete katılım kararında eşleri tarafından desteklendiklerini söylemişlerdir. Ancak bunun yanında, eşleri dışında siyasete katılma hususunda karşı gelenlerin ve endişe duyanların olduğuna dair söylemde bulunan %43'lük bir kesim de mevcuttur. Bu konu ile ilgili sorulan soru karşısında görüşmelerden alınan cevaplar genele bakıldığında "Eşim en büyük destekçim, ailem destekçim oldu." şeklindedir.

Kadınların aile içi rollerinden dolayı siyasal hayata veya çalışma hayatına katılımı kolay olmayabilir. Ancak eş ve aile desteği kadınların sosyal ve siyasal hayata katılımlarındaki en önemli unsurlardandır. Negiz de 2008 yılında yapmış olduğu çalışmada kadınların ev içi sorumluluklarının bir engel niteliği taşımaması için gerek eşinden gerekse bağımlı bakımı düzenlemelerinden alacağı destek ile siyasal hayata ve çalışma hayatına katılımının sonuca ulaşacağından bahsetmektedir. Kadınların anne rolünün yanı sıra eşlerin, çocukların sorumluluklarını alması kadının kamusal hayata çıkabilmesine destek olmaktadır. Aynı zamanda Kablay ve Elma (2018: 80) da Türkiye'de uygulanan iş-aile yaşam dengesini sağlamaya yönelik politikaların özellikle kadının siyasal ve sosyal hayatta varlığını arttırdığı ve sağlıklı bir toplumun temelini oluşturduğu görüşündedir. Çünkü kadın hem bir birey yetiştiren "anne" hem de sosyal hayatta varlığını gösteren bir çalışan, siyasetçi veya emekçidir. Kadının bu dengeyi sağladığı sürece kamusal alanda, siyasette ve çalışma hayatında da yolu açık olacağı söylenebilir.

Ancak tabii ki siyasete katılımlarına karşı gelen bir kesimle de karşılaştıklarını söyleyen üyeler de mevcuttur. Katılımcı B3 düşüncelerini şöyle açıklamaktadır: *"Karşı gelenler erilin egemen olduğu bu toplumda ne yazık ki kadınlarımız idi. Hatta belediye meclis üyesi kesin aday listesinde yer almamam için mücadele edenler, kesin aday listesinde yer aldıktan sonra da tepki gösterenlerin bir kısmı kadındı."* Böyle bir açıklama ile birlikte aslında kadının önündeki engelin yine zaman zaman

kadın olduğu düşüncesi de akıllara gelmektedir. Katılımcılardan B4 bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Eşim en büyük destekçim oldu ve aday olan eski belediye başkanım benim adaylığıma karşı çıktı ama ben Mustafa Kemal Atatürk’ün kadınlara vermiş olduğu bu hakkı kullanacağımı söyleyerek aday oldum. Aslında belediye başkanı adayıydım ancak aday gösterilmeyince şu anki belediye başkanı benim ile çalışmak istediğini söylemesi üzerine meclis üyesi oldum.”

Kendini bu şekilde ifade eden katılımcının şu anki belediye başkanı erkektir. Katılımcının eski belediye başkanının adaylığına karşı çıkması göstermektedir ki siyasetteki bireyler rakiplerini durdurmak istediği noktada engel olabilmektedir. Bir diğer katılımcı B17 ise, *“Eşim, arkadaşlarım tüm tanıdıklar destek oldu. Nadir karşı gelenler de oldu. Karşı gelme gerekçeleri siyasetin yıpratıcı etkisiydi.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Kadınların siyasete katılımında hem erkek hem de kadın rakiplerin engel olmasının siyasetin çekişmeli yapısından kaynaklandığı söylenebilir. Aynı zamanda siyasete katılmaya karar veren kadınlar, yakın çevrelerindeki insanlardan, siyasetin yorucu olduğu ve zaman zaman üzücü durumlara maruz kalmaya neden olacağı ve bu durumdan endişelendikleri şeklinde dönüş almışlardır.

Katılımcılara aktif siyasette kaç yıl daha rol alabileceklerini ve nedeni sorulduğunda, %34’ü siyasetteki varlıklarına ilişkin bir süre verirken %66’sı kesin cevaplardan çok siyasette bulunmalarının olayların nasıl geliştiğine veya gidişatın ne yönde olacağına bağlı olduğunu söylemiştir. Katılımcılardan B13, *“Gençlere de fırsat tanımak için 10 yıl daha aktif siyaset yaparım.”* şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Aktif siyasetteki varlığını bir süre ile sınırlandıran katılımcılar gençlere fırsat tanınması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Katılımcı B5, *“Bunun için yıl biçilebileceğini düşünmüyorum. Çünkü salt siyaset anlamında da değil herhangi bir platformda uzun yıllar var olabilmeniz yaptığınız işlere ve gelecekte yapacaklarınıza göre değişkenlik gösterir.”* şeklinde bir cevap vermiştir. Katılımcı B6 ise, *“Siyasette plan yapılmaz. 24 saat bile çok uzun bir süredir siyaset için. Gidebildiği yere kadar devam etmeyi düşünüyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Görülmektedir ki siyaset çizgisinde devamlı olabilmek konusunda net cevaplar vermek de oldukça güçtür. Siyaseti kadın açısından değerlendiren katılımcı B19, kadın için siyasetin daha zor ve çoğunlukla şans gerektirdiğinden bahsetmiştir. Kadının siyasete katılımında karşısında çıkan engeller olduğu gibi olumsuz herhangi bir durumda artık

siyaseti bırakması gerektiğine dair söylemlerin olduğundan ve kadının bu durumda daha dirayetli, güçlü ve sabır gösteren bir konumda olmak durumunda kaldığından söz etmektedir.

Yapılan görüşmelerde katılımcılara kadının siyasete katılımında eğitim düzeyi, ekonomik özgürlük ve medeni hal gibi faktörlerin ne derecede önemli olduğu konusuna dair bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların 18 tanesi eğitimin siyasete katılma konusunda son derece önemli bir yere sahip olduğunu söylemiştir. Yalnızca kadının değil siyasetteki her bireyin eğitim ile birlikte sahip olduğu farkındalık, bilinçli olma durumu, bakış açısı ve yorum yapabilme kabiliyetinin kişiyi ileri bir noktaya taşıdığından bahsedilmektedir. Aynı zamanda eğitimdeki düzey, siyaset yapan bireyler için bu yolda önemli bir deneyim sağlamaktadır. Diğer taraftan, diploma almak, kişiye belli bilgi birikimi sağlasa da kişilerin yürüdükleri bu yolda bakış açılarını, empati duygularını ve insan ilişkilerini birçok açıdan geliştirmeleri de gerekmektedir. Katılımcı B9 düşüncelerini *“Eğitim düzeyi yüksek siyasetçi gerek düşüncelerini ifade etme noktasında gerekse temsiliyet noktasında farklılık yaratmaktadır”* ifadesiyle dile getirmiştir. Bunun yanı sıra eğitim düzeyinin siyasete katılım açısından önemli bir unsur olmadığını ifade eden 3 katılımcıdan biri olan katılımcı B21 düşüncelerini *“Kadın yeter ki istesin hiçbir faktör siyasete katılmada engel değildir.”* şeklinde dile getirmiştir. Ancak Pınarcıoğlu'nun (2011: 267) da çalışmasında belirttiği gibi, kadının siyasette varlığını gösterebilmesi eğitim, ekonomik özgürlük, zaman gibi koşullara sahip olmayı beraberinde getirir. Eğitim düzeyi, insanların etrafında olup bitenlere merak duyması ve bunları anlamlandırabilmesi açısından önemli bir husustur. Eğitimli bireyin farkındalığı daha fazladır. Bu hususta eğitim düzeyi hem kadın için hem erkek için oldukça önemlidir. Kadının geleneksel roller üstlendiği toplumlarda eğitimli olması, siyaset gibi soyut bir kavrama kapı aralayabilmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte eğitim ile gelen yetkinlik de göz ardı edilmemelidir.

Ekonomik özgürlük konusuna değinildiğinde kadınların özellikle buna sahip olmaları gerektiğinden bahsedilmiştir. Ancak ekonomik özgürlüğün önemli olmadığını düşünen %15'lik grubun içerisinde yer alan katılımcı B20, *“Eğitimin tabiki her anlamda önemli olduğunun bilincindeyim ancak ekonomik özgürlük veya medeni hal kadının siyasete katılımında önemli ya da engel değil”* şeklinde

düşüncelerini dile getirmiştir. Katılımcıların %85'i ise ekonomik özgürlük faktörünün kadının siyasette varlığına ilişkin oldukça önemli bir yere sahip olduğundan bahsetmiştir. Mesleği avukatlık olan katılımcılardan B7, aktif siyaset yapabilmek için çalışma hayatında bir yere bağlı olmadan çalışılması gerektiğini söylemiştir. Çünkü siyasette her an işin bırakılması gereken durumların olabildiğini, mesai saatleri içerisinde etkinlik, program, toplantı gibi katılım sağlanması gereken yerlerin olabileceğinden bahsetmektedir. Bu noktadan bakıldığında görüşme yapılan tüm meclis üyeleri ya serbest meslek erbabı ya kendi işinin patronu ya da emeklidir. Kurumsal bir şirkette çalışan olarak faaliyet gösterip aynı zamanda aktif siyaset yapabilmek pek mümkün görünmemektedir. Bunun yanı sıra, ekonomik özgürlüğün önemli olduğu ve kendi işinizin patronu olsanız dahi siyasete ayrılan zaman ile birlikte maddi kazancın azaldığından bahsedilmiştir. Katılımcılardan B7,

“Avukatlık sorumluluk gerektiren bir iştir. Her ne kadar yanınızda çalışmanız olsa dahi dilekçeleri gözden geçirmeniz gerekir. Küçük bir hata dosyayı mahvedebilir. Bu nedenle doktor, avukat gibi işini kendi yapması gereken mesleklerde aktif siyaset bir yük haline geliyor. Daha az çalışabildiğiniz için daha az iş kabul ediyorsunuz ve gelirinizde azalma yaşıyor. Daha çok dışarda vakit geçiriyorsunuz ve bu da daha fazla masraf demek. Bu yüzden ekonomik özgürlük şart.”

diyerek cüzi miktarda maddi kazanç sağlanan yerel siyasette meslek sahibi olmanın ve bu doğrultuda sahip olunan ekonomik özgürlüğün ne derece önemli olduğunu ve siyaset ile birlikte meydana gelen zorlukları da dile getirmiştir.

Bir diğer katılımcı B8,

“Ekonomik özgürlük size zaman sağlar, oldukça da fazla bir zaman sağlar. Ekonomik kaygılarınız yoksa bu şehir için ne yapabilirim diye bir saat değil iki saat düşünebilirsiniz. Veya evinizde yemek ve temizlik yapan bir yardımcınız varsa tek yapmanız gereken eve gelmek ve temiz bir evde sıcak yemek sonrasında çalışma ve aile hayatına vakit ayırmak olacaktır.”

demıştır. Katılımcı B10 ise düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: *“Kadın bireyler ekonomik özgürlükleri, eğitim düzeyleri ve medeni hali ne olursa olsun siyasette illaki olumlu etkide bulunacaktır. Ancak elbette uzmanlaşmış olduğunuz alanınızın, ekonomik özgürlüğünüzün etkisi siyaset yapmanızda çok ama çok önemli etkenler.”*

Ekonomik özgürlüğün, siyasete katılım açısından önemli olduğu hususu fazlaca vurgulanmış, ekonomik özgürlüğe sahip olan kadının aynı zamanda özgüven problemi yaşamayacağından da bahsedilmiştir. Aydemir'in 2013 yılında 77 İstanbul kadın belediye meclis üyesi ile görüşerek yaptığı çalışmasında, ekonomik gücün

kadınların siyasete katılımı açısından olması gereken bir unsur olduğu ve kadınların siyasetteki varlığını erkekler ile eşit şekilde gösterebilmesi için ekonomik dengenin sağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Siyasetin maddi açıdan yeterli bir kazanç sağlamadığı bilinmektedir. Bu nedenle maddi anlamda bireyin kendine yetebilecek bir refah seviyesine sahip olması siyasete katılım açısından kolaylık sağlayan bir unsur olacaktır.

Katılımcılara sorulan bir diğer soru da evli ya da bekâr olmanın siyasete katılım konusunda avantaj sağlayıp sağlamadığıdır. Katılımcıların %66'sına göre evli ve düzenli bir aile hayatına sahip olmak bir avantaj niteliğindedir. Çünkü seçmen, aile kavramını önemsemektedir. Evli olmanın bir avantaj niteliğinde olduğunu düşünen katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar toplu olarak değerlendirildiğinde şu çıkarımlar yapılmıştır: Kişinin bir aile yaşantısına sahip olması, üyeleri halk tarafından daha samimi ve güven verici kılmaktadır. Evli olan kadın üyeler, siyasete katılım açısından bunun pozitif bir etkiye sahip olduğundan ancak aynı zamanda eşlerin mutlak desteğinin olması gerektiğinden de bahsetmişlerdir. Aksi takdirde eşin desteği olmadan gerçekleştirilen siyasete katılım evde huzursuzluğa neden olduğu gibi kadının siyasi hayatına da olumsuz etkiye bulunabilmektedir. Bunun yanı sıra, katılımcıların %34'ü evli veya bekâr olmanın siyasete katılım konusunda herhangi bir etkiye sahip olmadığını düşünmektedirler. Bu durumun kadının siyasete katılımı için önemli bir unsur olmadığından veya engel teşkil etmediğinden bahsetmektedirler.

Kadın denildiğinde akla yalnızca iş değil ev, aile ve gündelik işler de gelmektedir. Artık her şeyin müşterek olduğu günümüzde siyasetçilerin iş dışındaki sosyal hayata ve aile hayatına ayırabildikleri zaman dilimi merak konusu olmaktadır. Katılımcıların sosyal hayatlarına ve aile hayatlarına vakit ayırabilme konusundaki düşünceleri vakitlerinin olmadığı ancak bu durumu yönetebildikleri yönündedir. Katılımcılardan B7, "*Aileme ve sosyal çevreme ayırdığım vakit siyasete atıldıktan sonra oldukça azaldı. Bazen aynı evde eşimle bile 2-3 gün denk gelemediğimiz oluyor. Tempolu yaşamaya alıştık ve kısa zamanda kaliteli vakit geçirmeyi öğrendik.*" diyerek zaman zaman sosyal çevresinin sitemlerine maruz kalsa dahi kendisinin işinden ve siyasetten keyif aldığını gördüklerinde onların da mutlu olduklarından bahsetmektedir. Bir diğer katılımcı B10 ise,

“İşime vakit ayırmak zorundayım çünkü siyaset yapmanın getirdiği ekonomik bir katkı yok. Bu nedenle siyaset ve işlerim arasında mekik dokuyorum. Sosyal çevremle görüşmelerimde azalma var ve konumumdan dolayı belli etkinliklerden kaçınma gereği hissedebiliyorum.”

demıştır. Bu katılımcı aynı zamanda serbest meslek erbabıdır. Çalışan kadınların iş yükleri zaten ev hayatı ile zahmetli iken bir de siyaset devreye girdiğinde destekleyen de yoksa şartlar oldukça zor olmaktadır. Bu nedenle kendine zaman ayırabilmek bir lüks halini almaktadır. Zaman, kıymetini iş, siyaset ve özel yaşam dengesini kurmaya çalışırken göstermektedir. Özyılmaz’ın 2013 yılında Bursa evreninde kadın meclis üyeleri ile yaptığı çalışması incelendiğinde, eşlerin desteğinin ve mesleğin siyasete vakit ayırmak konusunda kolaylaştırıcı bir unsur olduğu görülmektedir. Aile sorumluluğunun yalnızca kadına yüklendiği durumlarda özel hayata vakit ayırabilme konusu muhakkak ki çok zor olmaktadır. Ancak aile ve eş ile mesuliyet ve sorumlulukları paylaşabilmek gerekmektedir. Böylece zaman konusunda yaşanacak sıkıntılar ortadan kalkacaktır.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru, siyasete giren ve temsil gücüne sahip kadınların karar alma organlarında yeterince temsil edilip edilmediği konusundaki düşünceleridir. Bu noktada kadın temsili salt sayısal açıdan ele alınırsa, yerel yönetimlerde karar alma organlarında kadın sayısının yeterli olmadığı konusunda katılımcıların %95’i hemfikirdir. Bunun ile ilgili katılımcı B11 şöyle söylemiştir:

“Ülkemizde yerel düzeyde seçilmiş kadın sayısının azlığı kadınların, yerel yönetimlerin karar alma organlarında da eksik temsiliyeti ile sonuçlanmaktadır. Ayrıca yerel siyaset, meclisteki erkek dayanışması, kadınları yerel yönetimlerin bu organlarının dışında tutma eğilimi göstermektedir”.

Katılımcıların bu görüşle aynı düşüncede olması, aslında kadının siyasette sayıca ne kadar fazla olursa karar alma organlarında yer alabilme olasılığının da o derece fazla olacağını göstermektedir. Bunun yanı sıra %5’lik dilimi oluşturan katılımcı B5 ise düşüncelerini,

“Yeterlilik ve temsiliyet, çok kapsamlı kavramlar. Belirli kıstaslara göre yeterlilikten bahsedebiliriz. Karar alma organlarındaki durum ve oluşuma göre, bir kıstasa göre yeterlidir, diğerine göre değildir. Örneğin tek bir kadın, bulunduğu ortamda on bin kişilik bir sivil toplum kuruluşunu temsil ediyorsa o tek bir kadın yeterlidir. Ama en geniş ifadeyle diyebilirim ki, temsiliyeti kişi kendi hak eder. Erkek karar alma organında bile tek bir kadının zekice bir sözü kararı değiştirebilir. Ve tek bir sözü, kadın temsiliyetini bambaşka bir noktaya getirebilir. Önemli olan akıldır.”

şeklinde ifade etmiştir. Etkin olmak ve verimli olmak tek bir kadın ile yapılabilecek olsa dahi kadının karar organlarındaki varlığının sayısal anlamda ve etkinlik

anlamında da görünür olmasından yana olunmaktadır. Oruç, 2013 yılında yapmış olduğu çalışmada yerel yönetimlerde toplum yapısını yansıtabilmek ve kadınların erkeklerden farklı olan çıkarlarını gözetebilmek gerektiği kanaatindedir. Kadınların gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen kararların alındığı mecliste bu organlarda eşit temsile sahip olmaları gerekmektedir.

Bir diğer soru da kadınların karar alma mekanizmalarındaki etkinliğinin ne düzeyde olduğu, ortak hareket edilip edilmediği ve belediye meclisinde kararlar alınırken görüş beyan etmek ve fikir almak hususunda cinsiyet ayrımının olup olmadığıdır. Bu noktada iki görüş mevcuttur. Görüşlerden ilki, karar alınırken cinsiyet gözetmeksizin tüm meclis üyelerinin fikirlerinin alındığını ve etkinlik hususunda kadın ve erkeğin eşit şekilde varlığını gösterdiğini savunan görüştür. *“Kadının karar almasında kadın olarak değil, kararlarda nitelik olarak değerlendirildiğini düşünüyorum. Eğer siyasette aktif rol alabiliyorsa, kadının erkekten ayrıcalığı olmuyor.”* diyen katılımcı B12 için bir karar alınırken sunulan görüşler nitelik olarak değerlendirilmektedir. Fikirlerin beyan edilmesi ve dikkate alınmasında kadın ve erkek olarak herhangi bir cinsiyet ayrımı yapılmadığından bahsedilmiştir. Bir diğer katılımcı B17, *“Kararların alınmasında kadın olduğunuz için bir ayrıma tabi tutulmuyorsunuz böyle bir durum yok.”* şeklinde net bir cevap vermiştir. Katılımcıların %60’ı karar alma süreçlerinde kadının etkinliğe sahip olduğu ve kararların alınışında cinsiyet ayrımının olmadığı konusunda hemfikirdir. Ancak %40’lık dilimi yansıtan diğer meclis üyeleri ortak karar alma ve cinsiyet ayrımcılığı yapma konusunda hala tam anlamıyla şeffaf olunamadığından bahsetmiştir.

“Ne yazık ki kararların alınışında kadınlar çok az derecede etkililer. Ortak hareket zaman zaman yapılırsa da ağırlıklı olarak erkek siyasetçiler karar almada etkili oluyor. Cinsiyet ayrımcılığı yapıldığı kimse tarafından dile getirilmese de uygulamaya baktığımızda cinsiyet ayrımcılığı açık bir şekilde dikkat çekiyor.”

diyene katılımcı B18, kararların alınışındaki cinsiyet ayrımcılığını açıkça dile getirmiştir. Aynı zamanda kararların alınışında cinsiyet ayrımı yapılması hususu belediyeden belediyeye değişmektedir. Bununla beraber aynı belediyeye mensup üyelerden katılımcı B13, *“Fikrimiz alınmıyor.”* derken diğer katılımcı B10’un *“Ayrım olduğunu düşünmüyorum.”* diyerek fikir ayrılığı da yaşadıkları

görülmektedir. Aynı zamanda katılımcı B16, “Genelde çok etkili olduğunu düşünmüyorum. Cinsiyet ayrımı yapıldığını düşünüyorum. Ancak bizim belediye başkanımız kadın olduğu için bizde ortak bir çalışma söz konusu.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Bunun yanında kadının detaycı ve ayrıntıcı bakış açısının da belediye meclislerinde karar alınırken dikkate alındığı söylenmektedir. Aynı zamanda verilen cevaplarda kadının karar alma noktasında değil de karar alınacak noktaya gelmesi karşısında engellerinin olduğundan da bahsedilmiştir.

Bu doğrultuda 2019 ve 2020 yılında İBB'nin yayınlamış olduğu tüm meclis kararları incelendiğinde bir kadının veya içerisinde kadınların bulunduğu önerge sayısı yaklaşık 34 iken bir erkek veya içerisinde erkeklerin bulunduğu meclise verilen önerge sayısı yaklaşık 72'dir (İBB, 2020). Kadınların meclise önerge sunabiliyor olmaları ve verilen önergelerin gündeme alınıp sonuca ulaşabiliyor olması İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nde yer alan kadınların etkinlik gösterebildiğini destekler niteliktedir.

“Kadınların siyasette ve yerel yönetimlerde temsilinin arttırılabilmesi için neler yapılabilir?” sorusuna katılımcılar tarafından birçok farklı cevap verilmiştir. Katılımcılardan %53'ü kadınların siyasete katılım konusunda eğitilmesi, teşvik edilmesi ve STK iş birliklerine önem verilmesi gerektiği kanaatindedir. %47'sinin düşünceleri partilerin kadın kotası uygulamasını önemsemeleri ve kotalarını arttırmaları yönündedir. %15'i fermuar sistemine geçilmesi ve kadın adayların seçim listesinde üst sıralarda yer alması gerektiği kanaatindedir. Bunun yanında katılımcıların %15'i kadınların siyasete katılmasının önündeki engellerin kaldırılması gerektiğini söylemişlerdir. Genel çerçevede kadın temsilinin arttırılabilmesi için yapılması gerekenler, kadının önündeki engellerin kaldırılması (liderlik kavramının erkek kimliğine verilmesi, maddi manevi gerekli parti desteğinin sağlanamaması vb.), cinsiyet kotasının uygulanması, fermuar sisteminin getirilmesi, STK iş birliklerinin arttırılması ve teşvik edici etkinliklerde bulunmaları, kadınların ortak hareket etmesi ve eğitilerek bilgilendirilmesidir.

Aynı zamanda katılımcı B8, medyanın bu konudaki gücünün yadsınamaz olduğundan bahsetmiştir. Önemli dönemlerde sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerin kamuoyu aracılığıyla siyasi partiler üzerinde baskı oluşturmaları

gerektiğini ve bunun yalnızca metin yayınlayarak veya toplantı yaparak değil sosyal medyanın gerçekten aktif olarak kullanılmasıyla mümkün olacağını söylemiştir.

Kara'nın 2012 yılında 40 kadın İstanbul belediye meclis üyesi ile yaptığı çalışmada siyasette ve yerel yönetimlerde kadın temsiline arttırılabilmesi için alınan cevaplar, bu çalışma ile oldukça benzerlik göstermektedir. Bu doğrultuda, kadınların, ekonomik açıdan özgür olmaması, siyaset ile ilgili bilgi eksikliklerinin olması ve eş ya da anne gibi kavramlar çerçevesinde rol üstlenmesi siyasete katılma arzularını ikinci hatta üçüncü plana atmaktadır. Bu nedenle şartların olgunlaşması ile birlikte siyasette kadını temsil eden STK'ların kadına yönelik yapacağı etkinlikler ve eğitimler pozitif katkı sağlayacaktır. Partilerin cinsiyet kotalarını arttırmaları ve bu kota sınırına uymaları sayısal anlamda siyasette ve yerel yönetimlerde kadın temsiline sağlayacaktır. Partilerin kadın kollarının olması, buraya katılımlarda katılım ücreti alınmaması ve kadınları partilerin üst makamlarına taşımak siyasete katılım açısından teşvik edici olabilmektedir. Ancak katılımcı B4, kadın kollarının kapatılması gerektiğini çünkü kadın ve erkek ayrımının bu noktada meydana geldiğini düşündüğünü belirtmektedir. Erkek kolları gibi bir yapı olmadığına göre kadın kolları adı altında ötekileştirilen bir yapının da olmaması gerektiğini savunan siyasetçiler mevcuttur. Bu husus "Siyaset erkek işidir, kadın siyasette de kendi adı altında varlığını gösterebilir." demenin başka bir şekli olacaktır.

3.4.3. Kadının Yerel Yönetimlerdeki Yerine İlişkin Bulgular

Siyasete adım atan kadınlar bu yolculuğa yerel yönetimlerle başlamaya karar vermişlerdir. Katılımcılara neden siyasete yerel yönetimlerden başladığı sorulduğunda, yerel yönetimlerde siyaset yapmanın genel siyaset açısından deneyim ve bilgi getireceğine inanıldığı, yapılan işlerin görünür ve ete kemiğe bürünür olduğu, kişinin doğduğu kente karşı olan vefa ve sorumluluk duygusu gibi nedenler sıralanmıştır. Bunun yanı sıra genel siyaset yerine yerel siyasette daha başarılı olacağını düşündüğü, yerel siyasetin bir okul olduğu ve buradan başlamanın kendisi açısından daha faydalı işlere adım atmasında güzel bir tecrübe olacağı, merkezi yönetim tarafından fark edilemeyecek sorunları yerinde tespit edebilmek gibi amaçlarla, kendi adlarına siyasete yerelde başlama nedenlerinden bahsetmişlerdir.

Katılımcılardan B7, yerelde yapılan siyasetin mutlulukla ve insanlara dokunarak yapıldığını ifade etmiştir. Daha samimi ve halk ile iç içe olması, yapılan hizmetlerin geri dönüşlerinin görülebilir olması, hızlı ve etkin olması gibi unsurlar, katılımcıların yerelde siyaset yapma nedenlerinden biri olmuştur. Katılımcılardan B9, yerel yönetimdeki siyasetin deneyim ve bilgi getirdiğine inandığından bahsetmiştir. Yereldeki siyasetin bir okul olduğu ve genel siyaset açısından deneyim kazandırdığı genel kabul gören görüştür.

Bireyler yaşadıkları kentin alışkanlıkları ve onlara sunulan imkânlarla yaşamaktadırlar. Sosyal belediyeciliğin ve bu doğrultudaki yerel yönetimlerin insan hayatına sağladıkları katkı, vatandaşların yaşam standartları üzerinde etkili olmaktadır. Bireyin gösterdiği tutum, durum ve davranışlar, bulunduğu yer ve o yerdeki vatandaşlar ile olan ilişkiler bireyin siyasal niteliklerini belirlemede rol oynar (Çukurçayır ve Gökçe, 2002: 136). Bu doğrultuda belediye meclis üyeleri siyasete yerelden başlamayı tercih etmişlerdir. Açıklamış oldukları nedenler çerçevesinde yerel yönetimlerin genelin bir parçası olduğundan ve deneyim kazanmak açısından doğru bir başlangıç noktası olacağından söz edilebilir. Koordinasyonun, iş birliğinin, vatandaşlar ile olan etkileşimin ve dayanışmanın daha çok ve kolay olması meclis üyelerinin yerelde siyaset yapmalarının nedenlerinden bir diğeridir. Yerel yönetim düzeyinde siyaset yapıyor olmaları her belediye meclis üyesi için pozitif bir anlam ifade etmektedir.

Katılımcılara yerel yönetimlerde kadın belediye meclis üyesi ve kadın belediye başkanı sayılarını yeterli bulup bulmadıkları da sorulmuştur. Katılımcılardan 19 tanesi kadın temsilci oranını ve sayısını yeterli düzeyde bulmamıştır. Katılımcı B10, *“Yeterli bulmuyorum. Dünyanın yarısıyız ama özgürlüğün hepsini istiyoruz. Kadın belediye başkanları oldukça az.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Katılımcı B8 ise düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: *“Hiçbir zaman yeterli gelmeyecek. Belki yeterli diye bir şey de yok.”* Katılımcı B14 ise, *“Hayır çok yetersiz, temsiliyette cinsiyet eşitsizliği söz konusu.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Aksoy’un 2018 yılında İstanbul’daki 9 belediye meclis üyesi ile yapmış olduğu çalışmasında da katılımcıların tamamının yerel yönetimlerdeki kadın oranlarını yeterli bulmadıkları görülmektedir. Bu çalışmada ise yalnızca 2 katılımcı kadın temsilci oranını ve sayısını yeterli düzeyde bulmuştur.

Katılımcı B17'den alınan cevap şu şekildedir:

“Bu konuda hemcinslerim kızabilir ama ben kadın olduğu için siyasette olunması gerekliliğinden çok her şeyde olduğu gibi liyakate göre olması gerektiğine inanıyorum. Hele siyasette karar verici konumdaki kişiler olunca daha elzem bence. İnsanın kendini yetiştirmiş olması ve fikir üretme potansiyeli olmalı.”

Katılımcı B21 ise, *“Bence yeterli diye düşünüyorum. Yerel yönetimlerde belediye başkanı eğer idare etmeyi ve iş bölümünü sağlıklı bir biçimde yaparsa yeterlidir. Ancak yaptım oldu mantığıyla yönetimde kaç kişi olursa olsun fark etmez.”* şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Görülmektedir ki, karar alma organlarında bulunmanın ve temsil edilmenin cinsiyet özelinde olmaması gerektiği, bunun aksine önemli olanın liyakat ve potansiyel ile ilgili olduğu da düşünülmektedir.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru, İzmir ilindeki karar alma organlarında kadın temsilinin yeterli düzeyde olup olmadığı hakkındaki düşünceleridir. Katılımcıların 17 tanesi İzmir'de karar alma organlarında kadın temsilinin yeterli düzeyde olmadığı görüşündedir. Katılımcı B1 düşüncelerini *“Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bu bazı kadınların kendi tercihi ama daha çok toplumsal ve kültürel yapılarından, kadının siyasi alana yetersiz katılımından kaynaklanmaktadır.”* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı B18 ise, *“Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Belki de yerel siyasette oran olarak en fazla olduğu il İzmir'dir ama yine de bu oran yeterli değil.”* şeklinde bu soruya ilişkin düşüncelerini dile getirmiştir. Göksoy'un 2019 yılında İzmir'deki 14 kadın kolları çalışan/üyeleri ile yapmış olduğu çalışmasında, yereldeki kadın katılım oranının yeterli düzeyde olduğunu düşünen 3, yeterli olmadığını düşünen 5, daha fazla olabileceğini düşünen 6 katılımcı mevcuttur. Alınan cevaplar ışığında Göksoy'un çalışmasındaki katılımcıların çoğunun İzmir'de yerel mekanizmalarda kadın oranını yeterli bulmadıkları görülmektedir. Bu çalışmada ise katılımcılardan 4 tanesi İzmir'de karar alma organlarındaki kadın temsilini yeterli düzeyde bulmuştur. Katılımcı B4 düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“İzmir Büyükşehir Meclis Üyesi kadınlarının İzmir büyükşehir ihtisas komisyonlarındaki temsiliyeti fena sayılmaz. Aşağı yukarı her komisyonda kadın meclis üyeleri var ve bu kadınlar komisyon başkanı ya da yardımcısı konumunda. Örneğin ben İmar Komisyonu başkan yardımcısıyım.”

Katılımcı B21 ise, *“Elbette, İzmir'de bu oran daha yüksek”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Bununla birlikte, çoğu katılımcı İzmir ilinde karar alma organlarındaki kadın temsilinin yeterli olmadığını düşünmektedir. Ancak azınlıkta

kalan diğerkatılımcılar, her ne kadar Türkiye ve dünya genelinde karar alma organlarında kadının siyasal temsil oranı yeteri kadar olmasa da İzmir’de karar alma organlarında kadın temsilinin ortalamanın üzerinde bir il olma özelliğine sahip olduğunu ifade etmişlerdir.

Sorulardan bir diğeri ise kadının yerel yönetimlerdeki görünürlüğünün mali ve siyasal alanlardan daha çok sosyal alanlarda olmasının nedenidir. 3 katılımcı durumun böyle olmadığından ve bu şekilde bir ayırım yapılmadığından söz etmiştir. Katılımcı B5’in düşünceleri şu şekildedir:

“Böyle olduğunu düşünmüyorum. Kadın, yerel yönetimlerde her alanda görünür durumda. Yine duruma elbette sayısal değil icraat anlamında yaklaşmak gerekiyor. Örneğin, kendi bulunduğum belediye meclisinde, meclis karar alma organlarındaki en önemli komisyonlarından olan İmar Komisyonu ve Bütçe Komisyonu başkanları kadın. Ve bunun nedeni tamamen liyakat. Şahsım, mimar olarak imar komisyonu başkanlığını yürütüyorum ve yine başka bir meclis üyemiz mali müşavir olduğu için plan bütçe komisyonu başkanlığını yürütüyor. Yine aynı şekilde diğer üyeler de cinsiyet fark etmeksizin meslek erbabı olarak ya da deneyimleri ışığında hangi komisyona faydalı olabilecekleri düşünülüyorsa o komisyonda karar alma merci olarak görev yapıyorlar.”

Kadınların siyasal ve mali alanlarda daha az görünür olduğunu düşünmeyen az sayıdaki meclis üyelerinin, kendi belediyelerinde görebildikleri örneklerin olması ve bunun içerisinde bulunmaları onları böyle bir durumun olmadığına ikna etmiş olabilmektedir. Ancak kadının siyasal ve mali alanlarda yeteri kadar görünür olmadığını düşünen 18 üye mevcuttur. Bunun nedenlerini şöyle sıralamaktadırlar: Mali ve siyasal alanda erkek rakiplerin fazla olması, erkek üyelerin zaman zaman olan baskıcı tutumu, kadınların sosyal iletişim kurabilme konusunda erkeklerden daha başarısız olmaları, kadınların duygusal zekâlarının işin içinde olması. Bu gibi nedenlerin kadını siyasal ve mali alanlarda daha az görünür kılmasına neden olduğu düşünülmektedir. Bu nedenlere ilişkin katılımcı B8’in ifadesi şu şekildedir:

“Bir kadın meclis üyesi tekerlekli sandalyeye ihtiyaç olan insanlar gördüğünde bunu belediyenin sağlamasını ister. Ancak şunu demez; 10 tekerlekli sandalye 100 bin lira ise bütçeye bakmak gerek. Gider ve der ki bu sandalyeleri almamız, bedeli ne olursa olsun ve bunun mücadelesini verir. Burada mali zekası da ortaya çıkar ama siz kadını bu hesabı yaparken değil tekerlekli sandalyeler için verdiği mücadelede görürsünüz.”

Kadının yerel yönetimlerdeki görünürlüğünün mali ve siyasal alanlardan daha çok sosyal alanlarda olmasının ele alındığı çerçevede İzmir ilçe belediyelerindeki komisyonların mali, siyasal ve sosyal ayağındaki birkaç komisyondaki kadın üye sayısına göz atılacaktır.

Bir ilçede en az 3 komisyon olduğu düşünülürse, tüm komisyonlar ve üye sayılarının gösterilmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle ilçe belediyelerinde kurulması zorunlu olan Plan ve Bütçe Komisyonu ve İmar Komisyonu, bunların yanında ayrıca isimlerin değişmesi göz önüne alınarak Kadın Eşitliği ve Fırsat Komisyonu (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu) üye sayıları ele alınmıştır. Kadın ve erkek sayıları tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7: Seçilen Komisyonların Kadın/Erkek Üye Dağılımı

	Plan ve Bütçe Komisyonu		İmar Komisyonu		Kadın Eşitliği ve Fırsat Komisyonu	
	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı
Aliağa	0	5	1	4	0	0
Balçova	0	5	1	4	4	1
Bayraklı	0	4	3	1	2	2
Bayındır	0	5	0	5	0	0
Bergama	1	4	2	3	3	2
Beydağ	1	2	0	3	0	0
Bornova	0	5	2	3	3	2
Buca	0	5	1	4	4	1
Çeşme	0	4	1	3	2	2
Çiğli	0	5	0	5	2	3
Dikili	1	4	1	4	0	0
Foça	2	3	1	4	3	2
Gazimir	2	3	2	3	3	2
Güzelbahçe	0	3	2	1	0	0
Karabağlar	0	5	0	5	3	2
Karaburun	2	3	0	5	0	0
Karşıyaka	4	1	1	4	4	1
Kemalpaşa	0	5	0	5	4	1
Kınık	0	3	0	3	0	0
Kiraz	0	3	0	3	0	0
Konak	2	3	1	4	3	2
Menderes	0	5	1	4	5	0
Menemen	1	4	0	5	3	2
Narlidere	3	2	1	4	4	1
Ödemiş	1	4	1	4	4	1
Seferihisar	1	4	0	5	3	0
Selçuk	0	3	0	3	2	1
Tire	0	5	1	4	1	4
Torbali	1	4	1	4	0	0
Urla	0	5	3	2	3	2

Kaynak: Belediyelerin İnternet siteleri, Haber siteleri, Sosyal Medya Üzerinden ve Belediyeler ile Telefon Yoluyla İletişim Kurularak Oluşturulmuştur

Tablo 7'ye göre, 30 ilçedeki Plan ve Bütçe Komisyonu toplam kadın üye sayısı 22 iken toplam erkek üye sayısı 116'dır. İmar Komisyonu'ndaki toplam kadın üyelerin sayısı 27 ve erkek üyelerin sayısı 111'dir. Kadın eşitliği ve Fırsat Komisyonu'nda (Cinsiyet Eşitliği Komisyonu) ise toplam 65 kadın üye bulunurken 34 erkek üye bulunmaktadır. Tablo 7'de Kadın Eşitliği ve Fırsat Komisyonu'nda kadın ve erkek hanesinde "0" bulunan ilçelerde böyle bir komisyon bulunmamaktadır. Bu tabloya göre, kadınların sosyal- alanlardaki görünürlüğü sayısal olarak desteklenebilir niteliktedir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde ise 22 tane komisyon bulunmaktadır. Bu komisyonlar niteliklerine göre 3 başlık altında sınıflandırılmıştır. Mali Komisyon adı altında değerlendirilecek olan komisyon Plan ve Bütçe Komisyonu, Teknik Komisyon adı altında değerlendirilecek olan komisyonlar, İmar ve Bayındırlık Komisyonu, Çevre ve Sağlık Komisyonu, Hukuk Komisyonu, Şirketler Komisyonu, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Komisyonu, Kentsel Dönüşüm Komisyonu, Tüketiciyi Koruma Komisyonu, Tarım, Orman ve Hayvancılık Komisyonu, Deprem ve Afet Komisyonu, Ulaşım Komisyonu ve Kooperatifler Komisyonu'dur. Sosyal Komisyon adı altında değerlendirilecek olan komisyonlar, Eğitim, Kültür, Spor ve Gençlik Komisyonu, Esnaf ve Meslek Odaları Komisyonu, Sosyal Hizmetler Komisyonu, Turizm ve Fuarçılık Komisyonu, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu, Kent Konseyi, Engelsiz İzmir Komisyonu, Sokak Hayvanlarını Koruma Komisyonu, Göç ve Uyum Komisyonu ve Aile ve Çocuk Komisyonu'dur.

Tablo 8: Mali Komisyon, Teknik Komisyon ve Sosyal Komisyon Başlığı Altında Değerlendirilen Komisyon Kadın/Erkek Üye Dağılımı

Mali Komisyon		Teknik Komisyon		Sosyal Komisyon	
Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı
2	7	19	81	27	60

Kaynak: <https://www.izmir.bel.tr/tr/Komisyonlar/54>

Tablo 8'e göre, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde Mali Komisyon adı altında değerlendirilen komisyonlardaki kadın üye sayısı 2'dir. Teknik Komisyon adı altında değerlendirilen komisyonlardaki toplam kadın üye sayısı 19 ve Sosyal Komisyon adı altında değerlendirilen komisyonlardaki toplam kadın üye sayısı 27'dir. Bu durumda tüm komisyonlardaki kadın üye sayısı 48 iken erkek üye sayısı 148'dir.

Çoğunluğun hemfikir olduğu üzere, kadınlar sosyal alanda daha görünür olmaktadır. Ancak birkaç üyenin böyle bir durumun mevcut olmadığına yönelik düşünceleri doğrultusunda 2019 ve 2020 İBB meclis kararları incelenmiştir. Bu doğrultuda, 08/07/2019 tarihinde 536 numaralı kararda bir kadın büyükşehir belediye meclis üyesinin vermiş olduğu yazılı önergeye ilişkin Ulaşım, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonlarının meclise sunduğu,

“... 5216 sayılı Yasanın 7. maddesinde ‘sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek’ belediyemiz görevleri arasında gösterilmiştir. Bu itibarla okul servisi sürücülerine, taksi sürücülerine ve toplu ulaşım araç sürücülerine belediyemizce toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin kazandırılması yolunda gerekli eğitimlerin verilmesi hususu takdiri Sayın Meclisimize ait olmak üzere, Komisyonumuzca katılanların oybirliği ile uygun bulunmuştur. Meclisimizin onaylarına sunulur.” (İBB, 2020)

şeklindeki rapor, İBB meclisinde oybirliği ile kabul edilmiştir. Bu karar ile birlikte *“Kadına şiddetin önlenmesi konusunda etkin rol üstlenmeleri hedefiyle okul servisi, taksi ve toplu ulaşım aracı sürücülerine ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitliği’ eğitimleri veren İzmir Büyükşehir Belediyesi...”* Birgün Ege, (2020) haberine göre kararın uygulamaya konulduğu ve faaliyetine devam ettiği görülmektedir.

14/10/2019 tarihli 826 numaralı meclis kararında bir kadın büyükşehir belediye meclis üyesinin vermiş olduğu önergeye ilişkin,

“ ‘... İzmir Büyükşehir Belediyesi Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğünde verilmekte olan Aile Danışmanlık Hizmetlerinde aile içi iletişim, şiddetsiz yaşam, ergen ve çocuk gelişimi konularında ağırlıklı olarak hizmet verilmesi’ şeklindeki görüş doğrultusunda değişiklik ile uygun bulunmuştur. Sayın Meclisimizin onaylarına sunulur.” (İBB, 2020)

şeklindeki Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu raporu, İBB meclisinde oybirliği ile kabul edilmiştir. Söz konusu değişiklik, Aile Danışmanlık Hizmetleri’nde uygulanmaktadır.

10/02/2020 tarihli 111 numaralı meclis kararında bir büyükşehir belediye meclis üyesinin vermiş olduğu önergeye ilişkin,

“Kadına, aileye ve çocuklara yönelik tüm kurum ve kuruluşların koruyucu ve önleyici tedbirleri alma konusunda etkin çalışmalar yapması gerekmektedir. Bu anlamda sosyal belediyecilik gereği kent tasarımı yaparken kadınlara ve çocuklara yönelik faaliyet alanlarının planlanması; kadına, aileye ve çocuklara yönelik sosyal, kültürel ve psikolojik destekleri sağlaması gerekmektedir. Bu nedenle; kadın, aile ve çocuk alanında daha verimli çalışmalar yapmak ve bu hizmetlere kolay ulaşabilirliği sağlamak adına İstanbul Büyükşehir Belediyesinde olduğu gibi ‘Kadın, Aile ve Çocuk Komisyonu’nun kurulmasını ve gereğinin yapılmasını arz ederim.” (İBB, 2020)

şeklindeki yazılı önerge ile birlikte, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Engelsiz İzmir, Hukuk, Çevre ve Sağlık Komisyonları'nın da görüşleri doğrultusunda “Çocuk ve Aile Komisyonu” adıyla bir komisyon kurulması oybirliği ile uygun bulunmuştur.

Bu doğrultuda, bir kadının veya kadınların içinde bulunduğu meclise verilen önergelerin çoğunlukla sosyal projelere yönelik olduğu görülmektedir. Daha önce bahsedilen kadın ve erkek üyelerin verdiği önerge sayıları ve kadınların verdiği önerge örnekleri çerçevesinde kadınların görünürlüklerinin sosyal alanlarda olduğu hem sayıca hem de kararlar ışığında desteklenebilir. Mazlum da 2008 yılındaki çalışmasında meclis komisyonlarındaki cinsiyetçi yaklaşıma dikkat çekmektedir. İmar ve Bütçe gibi komisyonlarda erkek sayılarının kadınlara nazaran fazla olduğundan ve sosyal amaçlı komisyonlarda ise erkeklere nazaran kadın sayısının fazla olduğundan bahsetmektedir.

Kadının yerel yönetimlerdeki temsilinin yerel yönetimlere ne gibi yenilikler kazandırdığına dair katılımcılardan bilgi alınmıştır. Bu doğrultuda verilen cevaplar 19 katılımcı için benzerdir. Ayrıntıcı, duygusal ve detaycı olan kadın yerel yönetimlere bu duygularını da beraberinde getirmiştir. Yerel yönetimler kadının varlığı ile birlikte şehrin barış, huzur, kardeşlik ve sosyal ağlarını kuvvetlendirmeyi ve yapılan hizmetin yalnızca insan odaklı olduğunun farkında olunabilmesini sağlamayı amaçlamıştır. Katılımcı B13, *“Kadınlar kaliteli, modern, sağlıklı ve yaşanılabilir kent hedeflerken, cinsiyet temelli olarak kadınların daha fazla özgürleşmesi için çalışmalar yaparak, ekonomik ve sosyal hayatın içine çekip, farklı alanlardaki yeteneklerinin ortaya çıkması için bir pencere açabiliyorlar.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Yerel yönetim hizmetleri kadının yaşamına fazlasıyla hitap etmekte ve bu doğrultuda uygulamada kadına dair çalışmalar yapılması ve görüşler alınması gerekmektedir. Katılımcı B21, yerel yönetimlerde *“Kadın şu noktada zorlanmaktadır ve bu doğrultuda yeniliklere yön verilmelidir.”* düşüncesinin, kadın bireyler için hayat standartlarında kolaylıklar meydana getireceğini ifade etmiştir. Katılımcı B14, *“Dezavantajlı kesimlere empatiyi arttıran yaklaşımların ve çevre koruma hassasiyetlerinin daha yoğun olduğunu düşünüyorum, bu konularda farklı çözüm ve uygulamalar üretebilirler.”* şeklinde düşüncesini dile getirmiştir. *“Kadın gözüyle bakmak farklı bir şey, daha detaycı düşünülüyor, iş yapılması konusunda daha hassasız ve sorunları es geçmiyoruz.”*

şeklinde düşüncelerini ifade eden katılımcı B15, kadın ve erkeğin düşünme tarzındaki farka işaret etmiştir. Aynı zamanda kadın siyasetçilerin güven aşıladığından ve vatandaşın kadın siyasetçiler ile daha rahat iletişim kurabildiğinden de bahsedilmiştir. Katılımcılar, yerel yönetimlerin daha planlı ve saha çalışması açısından daha rahat olduğundan, yine kadın vatandaşlara daha kolay ulaşabildiklerinden, sosyal politikalar için öncü olduklarından, sorunlara çözüm bulma konusunda daha hızlı dönüş sağladıklarından da söz etmişlerdir. Farklı cevaplara sahip 2 üyeden biri olan katılımcı B17 “*Kadın ve erkek olmakla yenilik kazandırıldığına inanmıyorum.*” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Katılımcı B5 ise,

“Her birey kendi ışığı ile var olur. Bu anlamda yine cinsiyete bakılmaksızın her kadın ve erkek kendi fikri ve becerileri doğrultusunda etki edebilme, bir şey kazandırabilme potansiyeline sahiptir. Ayrıca ‘yeni’ dediğimiz şey günceli karşıladığı ve kadınların yerel yönetimlerde var olmasının yeni bir durum olmaması nedeniyle bu soruyu sorulduğu şekliyle cevaplamam da mümkün değildir.”

şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Bu doğrultuda cinsiyetin yenilik kazandırmak ile bir alakasının olmadığını düşünen katılımcıların mevcut olduğu da görülmektedir.

“Yerel yönetimlerde karar alma organlarında kadın temsilinin artması ile birlikte ne gibi değişikliklerin meydana geleceğine inanıyorsunuz?” sorusu katılımcılara yöneltilen bir diğer sorudur. Bu soru ile birlikte kadının etkinliğinin bir erkek kadar görünür ve aktif olması durumunda toplumsal bakış açısı içerisinde o ilin veya ilçenin bir “ev gibi” dikkate alınıp yönetileceğinden bahsedilmiştir. Katılımcı B2, kadınların zarafetlerinin ve medeni duruşlarının buldukları konuma her zaman değer kattığından bahsetmiştir. Kadınların karar alıcı noktada yer alması yerel yönetimler gibi vatandaşın hizmete en kolay ulaşabildiği bir mecrada birçok yenilik ve değişiklik meydana getirecektir. Katılımcılardan B6, bu konudaki düşüncelerini, “*Nasıl ki evin yönetiminde kadının rolü büyüktür, yerel bazında mikro çalışma ile başarının yakalanabileceği düşüncesindeyim. Bu nedenle ilçenin kalkınması adına kadının yenilikçi fikirleri her zaman başarının kapılarını daha kolay aralayacaktır.*” şeklinde ifade etmiştir. Son olarak katılımcılardan B10, bu soruya ilişkin düşüncelerini şu şekilde özetlemiştir,

“Kadınlar tüm haklarını mücadele ede ede kazandıkları için direnç kabiliyetleri oldukça yüksek. Zorluklar karşısında sanılanın aksine daha soğukkanlı davranabiliyorlar. Ayrıca erkek egemen kararları ve erkek egemen

uygulamaları ancak kadınların temsiliyetinin artmasıyla geçebiliriz. Kadınların temsiliyetinin artması yalnızca kadınların ihtiyaçlarını değil toplumun ihtiyaç duyduğu değişimin anahtarı diyebiliriz.”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadın ve erkek eşitliği, bilimde, siyasette, çalışma hayatında, sosyal statüde, dinde ve sosyolojide uzun yıllardır tartışma ve araştırma konusu olmuştur. Kadınların siyasal hayatta da yeterli düzeyde temsil edilememesi dünyadaki cinsiyet eşitsizliği sorununu pekiştirir niteliktedir. Oysa kadınların karar alma süreçlerine etkin katılım sağlaması demokrasi ve adalet kavramlarına işlerlik kazandıracak gibi kadının statüsüne de katkı sağlayacaktır. Türkiye’de kadın hareketinin ortaya çıkışı demokratik dünya ile neredeyse aynı döneme denk gelmiştir. İkinci Meşrutiyet ile birlikte eğitim, sağlık, ekonomi ve sosyal alandaki gelişmelerin değişime uğramaya başlamasıyla kadın hakları da gündeme gelmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin 19.yy’ın ikinci yarısında yaptığı hukuk ve eğitim alanındaki çalışmalar ile birlikte kadının sahaya çıkması, siyasallaşması ve örgütlenmesi sağlanmıştır. Cumhuriyet döneminde kadına verilen seçme ve seçilme hakkı ile kadının siyasal hayattaki temsili kanunlar çerçevesinde varlığını göstermeye başlamıştır. Ancak kadına böyle bir hak verilmesine rağmen istenilen temsil ve katılım düzeyine ulaşamamıştır.

2000’li yıllara gelinmesiyle birlikte kadınların yerel siyasetteki temsiline yönelik araştırmalar ve çalışmalar varlığını göstermektedir. Bu çalışma da araştırmanın temel problemi olan İzmir’de karar alma organlarında kadınların ne düzeyde temsil edildiği ve etkinlik gösterdiği çerçevesinde gelişmiştir.

Araştırmada, İzmir’deki kadınların yerel siyasete katılımının, özellikle buldukları kent adına duydukları vefa borcu, sorumluluk duygusu ve yararlı olabilmek amacı çerçevesinde geliştiği görülmektedir. Bunun dışında meclis üyeleri, siyasetçi kanadından gelen teklif doğrultusunda da siyasete katılım sağlamışlardır. Siyasetin kimi, neyi ve nasıl temsil ettiği de meclis üyeleri açısından önem arz etmiş ve siyasete katılmalarında etkili olmuştur. Aynı zamanda meclis üyelerinin ideolojilerinin ve parti geçmişlerinin, şartların olgunlaşması ile beraber siyasete katılmalarında etkili olduğu görülmektedir.

Meclis üyelerinin siyasete katılmalarında en büyük desteğin ailelerinden ve eşlerinden geldiği görülmektedir. Eş ve aile desteğinin kadınların siyasal hayata

katılımı açısından pozitif bir etkisi olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda eşlerin ve ailelerin kadınlara destek olduklarını gündelik işlerde göstermesinin, kadınların aynı zamanda annelik rollerinin olduğu düşünüldüğünde bağımlı bakımı düzenlemelerinin ve iş-yaşam dengesini sağlamaya yönelik politikaların kadınların hayatına girmesiyle birlikte sosyal ve siyasal hayata katılımlarında kolaylıklar sağlayacağı söylenebilir. Kadınların siyasal ve sosyal hayata katılımı adına bahsedilen pozitif yönlü politikaların yanı sıra, zaman zaman kadın meclis üyelerinin önlerine kadın veya erkek rakipler tarafından engeller çıkarıldığından bahsedilmektedir. Oysa kadın ve erkek, siyasal sistemlerde eşit temsil hakkına sahiptirler. Bu durumun da siyasetin bir rekabet alanı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Siyasetteki aktörlerin süreç çerçevesinde değişime uğradığı söylenebilir. Buradaki aktörlerden kasıt siyasetteki seçilmişlerdir. Seçim süreleri ve yenilenen seçmen kitlesi ile birlikte siyasetteki seçilmişler de değişmektedir. Bu doğrultuda meclis üyelerinin %66'sının da bahsettiği gibi olayların nasıl geliştiğine ve gidişatın ne yönde olacağına bağlı olarak değişimlerin meydana gelebileceği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerde %34'lük kesim tarafından siyasette genç arkadaşlara fırsat tanınması gerektiğinden de bahsedilmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda kadınların eğitim düzeyinin ve ekonomik özgürlüğünün siyasete katılımı açısından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Eğitim ile gelen yetkinliğin kişilere bakış açısı kazandırdığı, olayları sorgulayabilme ve anlamlandırabilme kolaylığını meydana getirdiği bu doğrultuda soyut bir kavram olan siyasete kapı aralayabildiği düşünülmektedir. Meclis üyelerinin %80'inin hemfikir olduğu üzere, kadının siyasete katılımında ekonomik özgürlüğe sahip olmasının olumlu birçok faktörü de beraberinde getireceği vurgulanmıştır. Gelirin ve ekonomik yeterliliğin yüksek olmasının ve bireyin yüksek bir statüye sahip olmasının, kişinin özsaygısı ve iç kontrol odağı üzerinde pozitif bir etki meydana getirdiği bilinmektedir. Dolayısıyla sosyo-ekonomik düzey bireyin siyasal yeterlilik algısını psikolojik açıdan da desteklemektedir (Hasta ve Atabey, 2018: 503). Bununla birlikte evli olmanın siyasetteki kadınlara avantaj sağladığı düşünülmektedir. Eşlerin ve aile desteğinin önemli olduğu daha önce de vurgulanmış olmakla birlikte evli olmanın vatandaşların gözünde pozitif bir etkiye sahip olduğu söylenmektedir. Çünkü seçmen kitlesi aile kavramına anlam yüklemektedir.

Meclis üyelerinin siyaset dışında aile ve sosyal hayatlarına eskisi kadar vakit ayıramadıkları ancak bu durumu yönetebilmeyi ve kaliteli vakit geçirebilmeyi öğrendikleri görülmektedir. Kadınlar, yüklenen toplumsal roller çerçevesinde daima iyi bir eş ve anne olma, evin günlük işlerinden mesul olma gibi roller ile konuşlandırılmışlardır (Tosun, 2009: 25). Çünkü kadınların, evlerine, eşlerine ve çocuklarına erkeklere nazaran daha fazla vakit ayırması gerekliliği olduğunu düşünen toplum, kadınların sosyal ve siyasal hayata katılmaları ile birlikte bu gerekliliği yerine getiremediğini düşünebilmektedir. Bu nedenle kadınlar ev dışındaki hayatlarını sürdürmenin yanında evdeki sorumlulukları da üstlenmektedir. Bu noktada eşin ve ailenin desteğinin oldukça önemli olduğu ve kadınların sosyal hayatlarını kolaylaştırıcı devlet politikalarından yararlanmaları gerekliliği vurgulanan bir husustur.

21. yüzyılda kadının siyasal temsil yetersizliği üzerine yapılan birçok çalışma, kadının yerel mekanizmalarda ve karar alma organlarındaki temsil yetersizliğinin üzerinde durmaktadır. Araştırmada da görüldüğü üzere kadınlar bu mekanizmalarda ve karar organlarında yeterli bulunmamıştır. Bu doğrultuda kadının siyasette ve yerel yönetimlerde temsilinin artırılabilmesi için yalnızca kadınların değil toplumun da eğitilmesi gerektiği söylenebilir. Doğru bir eğitimle bir toplumu değişime ve dönüşüme uğratmak mümkün olabilir. Bu noktada en büyük sorumluluk aileye ve annelik rolüne sahip kadınlara düşmektedir. Cinsiyet rollerinin dışında yetiştirilen bireye, insana saygı, insana değer ve eşitlik gibi kavramların öğretilmesi, toplumda bu değerlerin öncelik kazanabilmesine neden olabilecektir. Asıl eğitim aileden başlasa da belirli bir eğitim düzeyine sahip eğitimli sınıfın farkındalıkları daha yüksek olmaktadır. Bununla birlikte Kandiyoti'nin (1996: 44) de çalışmasında belirttiği üzere eğitim imkânlarının iki cins için de ne derecede ulaşılabilir olduğu önem arz etmektedir. Bu iki cins eğitime ulaşım olanaklarına eşit şekilde sahip olamamaktadır. Türkiye ile aynı kalkınma düzeyine sahip Latin Amerika ve Uzakdoğu ülkelerinde ise bu durum görülmemektedir. Bu doğrultuda, kadının eğitime ulaşabilmesi için imkânlar zorlanarak çaba sarf edilmeli, kadınlara her konuda eğitim hakkı sağlandığından emin olunmalıdır. Eğitim sorunu kısa vadede çözülemeyecek ancak çözüm sağlandığı noktada ruh sağlığı yerinde, üretici, suç oranı düşük, eğitim ve kültür hususunda da oldukça donanımlı bireyleri meydana

getirecektir. Böylelikle temsil konusu, kadın ve erkek ayrımından çıkıp yalnızca “En iyi şekilde nasıl olmalı?” sorusuna cevap arayabilecektir.

Türkiye’de kadın adayların siyasi temsilini destekleyici politikalar arasında fermuar sistemi uygulanmamaktadır ancak tüzüklerinde cinsiyet kotası uygulamasının olduğu partiler mevcuttur. Bunun yanı sıra KA-DER’in de desteklemiş olduğu gibi cinsiyet kotaları kadınların karar mekanizmalarında yer almaları için yeterli olamamaktadır. Bu durumun nedeni ise aday listesinde kadınların seçilebilir sıralarda yer almasından ziyade alt sıralarda konumlandırılmasıdır. Oysa Phillips (1991: 102) çalışmasında kadınların kazanma ihtimalinin olduğu konumlarda asgari bir kotanın belirlenmesi ve aday listesinde kadınların avantajlı konumlandırılmasının daha iyi sonuçlar meydana getireceği kanaatindeydi. Yereldeki kadın örgütlenmelerinin ve kota uygulamalarının nasıl bir başarı getirebileceği de İskandinav ülkelerinde görülebilmektedir. Aynı zamanda kadınların yerel karar alma mekanizmalarına katılımı amacıyla yerel meclisteki seçilmişlerin kadın kuruluşları ile aktif iletişimde olmaları gerekmektedir. Kadınları bir araya getirebilmesi açısından kent konseylerinin ve kadın meclislerinin sosyal yardımlarının yanında, kadınların karar mekanizmalarında varlığına ilişkin teşvik edici çalışmalarda yer alması ve toplumu bu yönde bilinçlendirme faaliyetlerinde bulunması gerekmektedir. Kadın meclislerindeki ve kent konseylerindeki kadınlara yasal olarak fikir beyan etme hakkı verilmelidir. Bununla birlikte bu fikirler yerel meclislerdeki değerlendirme ve karar aşamalarında dikkate alınmalıdır.

Meclis üyelerinin siyasi ve mali alanlardan çok sosyal alanlarda görünür olmasının nedenleri, toplumsal rolleri, vatandaşlar ile daha kolay iletişim kurabilmeleri ve erkeklerin zaman zaman olan baskıcı tutumları şeklinde sıralanabilir. Ayata’nın bahsettiği gibi özellikle yereldeki kadın siyasetçiler, anne ve abla rolleriyle anılması doğrultusunda cinsiyet fark etmeksizin yerel halkın sorunlarıyla ilgilenmekte, anlayışlı davranmakta, yardımcı olmakta ve tevazu içerisinde olmayı başarabilmektedirler. Ancak Yaraman da kadınların bu tutumlarının yerel karar alma mekanizmalarında sosyal alanlarda olmasına neden olduğu kanaatindeydi. Bu çalışmada da görüldüğü üzere kadınlar sosyal alanlardaki ihtisas komisyonlarında varlığını göstermektedir. Mali alanlardaki varlıkları ise oldukça azdır. Plan ve Bütçe, İmar ve Bayındırlık gibi kent ile ilgili önemli

değişimlere neden olan komisyonlarda kadınların varlığı yok denecek kadar azdır. İzmir ilinde bütçe ve imar alanında kadın komisyon başkan yardımcıları mevcuttur. Mülakat formundaki “Yerel yönetimlerdeki kadınların mali ve siyasi alanlardan daha çok sosyal alanlarda görünür olmasının nedeni nedir?” sorusuna imar komisyonu başkan yardımcısı bu alanda da kadınların temsiline sağlandığını söylemektedir. Ancak bu komisyonlardaki sayı azlıkları nedeniyle karar verilirken sayısal çoğunluğa da dâhil olamadıkları için etkin olamamaktadırlar. Tablo 8’de olduğu gibi, İzmir Büyükşehir Belediyesi komisyon üyelerine bakıldığında kadın ve erkek sayısı gözler önüne serilmektedir.

Siyasetteki eril yapının varlığı kabul edildiğinde, karar almada meydana gelen fikirlerin eril yapısı, kadınlar ile ilgili sorunların anlaşılması ve çözümü için yeterli olamamaktadır. Bu konuda çözüme ulaşabilmek adına kadının deneyimlerinden faydalanılmasına, onların düşünme tarzının dikkate alınmasına ve gündelik yaşamlarındaki bilgilere ihtiyaç vardır. Kent ile ilgili alınan kararlarda ve özellikle yerel siyasette kadının varlığının erkekler ile eşit konumda olması gerekmektedir.

Araştırmaya ilham veren “İzmir’de yerel yönetimlerde karar alma organlarında kadınlar ne düzeyde temsil edilmekte ve etkinlik göstermektedirler?” sorusu ışığında, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi’nde %16,4 ve ilçe belediyeleri meclis üyeliklerinde %19 olan kadın oranı İzmir için yeterli bir oran olarak görülmemektedir. İzmir’de yerel yönetimlerde karar alma organlarındaki kadın sayısı diğer birçok ile göre fazla olmasına rağmen oranlar göstermektedir ki, İzmir’deki karar alma organlarında kadın temsili oldukça düşük seviyededir. Aynı zamanda, komisyonlarda kadın üyelerin var olduğu ancak Plan ve Bütçe, İmar ve Bayındırlık, gibi ekonomik eksenli komisyonlardan ziyade Aile ve Çocuk, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği komisyonu gibi sosyal eksenli komisyonlarda sayısal üstünlük gösterdikleri görülmektedir. Meclis üyeleri ile yapılan görüşmeler sonucunda belediye meclislerindeki karar alma süreçlerinde kadının etkinliğe sahip olduğunu ve cinsiyet ayrımcılığı yapılmadığını düşünen %60’lık bir grup mevcuttur. %40’ı temsil eden grup ise karar alma sürecinde erkeklerin etkili olduğunu ve cinsiyet ayrımcılığı yapıldığını savunmuştur. Kadınların karar alma organlarındaki sayı üstünlüğü onları görünür kılabildiği gibi aksine kadının tek oluşu etkinlik gösteremeyeceği anlamına da gelmemektedir. Karar alma organlarındaki kadınlar sayıca az olduklarını bilmekte

ve bu doğrultuda siyasetteki yerlerini korumaya, aktif olmaya, fayda sağlamaya ve etkin olmaya çabalamaktadırlar. Sonuç olarak bu çalışmada, İzmir’de karar alma organlarında kadının temsilinin yetersiz olduğu, meclisteki kararların alım sürecinde cinsiyet ayrımının ve etkinliğinin ne düzeyde var olduğu ve yerel yönetimlerde kadın sayısının artması ile birlikte olumlu birçok faktörü beraberinde getireceği sonuçları vurgulanmaktadır.

KAYNAKÇA

Akalın, Nazlı, *Kadınların Siyasal Karar Organlarında Temsil Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Akdoğan, Yalçın, *Yerel Siyaset- Kavramlar, Yerel Siyaset*, İstanbul: Okutan Yayıncılık, 2008.

Akıncı, Selçuk, (2014), "*Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme*", Sosyal Bilimler Dergisi, 2014, s. 33–45.

Aksoy, Dilek, *Siyasetin Cinsiyeti ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Aksu, Hüseyin, Kurtuluş, Haluk, "*Yerel Temsil ve Katılım Açısından Sivas Belediye Meclisi*", Türk İdare Dergisi, Sayı: 470, 2011.

Akyıldız, Betül, *Yerel Yönetimlerde Yer Alan Kadınlara Toplumsal Cinsiyetin Yansımaları: Konya İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

Akyüz, Ünal, "*Siyaset Ve Ahlak*", Yasama Dergisi, Sayı: 11, s. 93–129, 2009.

Altındal, Yonca, "*Erkeksi Siyasetin ‘Erk’ siz Dublörleri*", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 21, s. 351–367, 2009.

Arat, Yeşim, "*Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Üzerine Gözlemler, Kadın ve Sosyoekonomik Gelişme*", KSGM, 1991, s. 1-51.

Arıkboğa, Erbay, "*Belediye Meclislerinde Karar Verme Sürecinin Temel Dinamikleri*", Kırıkkale Fatih, Önder Özgür (ed.), *Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde Karar Verme*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2015, s.121-144.

_____, "Geçmişten Geleceğe Büyükşehir Belediye Modeli", Yerel Politikalar Dergisi, 1(3), s. 48-95, 2013.

Arslan, Fatma J., *Siyasal Katılım Sürecinde Kadınlar: İsveç ve Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2012.

Atauz, Akın, "Toplumsal Cinsiyet, Mekân ve Kentler", http://www.yapi.com.tr/haberler/toplumsal-cinsiyet-mekan-ve-kentler-akin-atauz_95221.html (Erişim Tarihi: 08.07.2019).

Ayata, Ayşe G., "Türkiye'de Kadının Siyasete Katılma Sürecinde Değişmeler, Kadın ve Sosyoekonomik Gelişme", KSSGM, 1991, s. 1-51.

_____, "Women in the Legislature", Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies, Sayı:8, s.113, 1995.

Aydemir, D., Aydemir, E., "Türk Siyasetinde Kadınlar: Çok Oluyoruz!", Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2011.

Aydemir, Gökşen, *Yerel Yönetimlerde Kadın ve Temsil: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Aydoğan, Metin, "Atatürk ve Kadın Hakları" Kurumsal Aktarım, 2019, <http://kuramsalaktarim.blogspot.com/2019/03/ataturk-ve-kadin-haklari.html>, (erişim: 01/02/2021).

Aykaç, Burhan, "Türkiye 'de Kamu Yönetiminin Küçültülmesi, Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasinin Amaçları", Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 1, s.1-12, 1999.

Aytaç, Fethi, *Açıklamalı Belediye Kanunu*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1998.

Babayeva, Ulviyya, "Kadınların Siyasal Katılımı; Adalet ve Kalkınma Partisi ve Yeni Azerbaycan Partisi Örneği", Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (1), 2018.

Başak, Suna, *"Genelleşmiş Güven ve Toplumsal Cinsiyet"*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 27, s. 53-72, 2010.

Başcı, Gülistan, *"Yerel Yönetim Seçimlerinde Kadın Seçmen ve Temsilcilik: Çorum İli Örneği"*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 1, s. 273-299, 2015.

Bayoğlu, Erol, *Platon ve Aristoteles'in Devlet Anlayışlarının Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2012

Belli, Aziz, *"Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi"*, Yasama Dergisi, Sayı: 31, s. 65-88, 2017.

Beşli, Gizem M., *Siyasi Partilerde Cinsiyet Kotası, Uygulanışı ve Kadının Siyasi Katılımı*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

Bhasin, Kamla, *Toplumsal Cinsiyet "Bize Yüklenen Roller"*, (çev. Kader Ay), İstanbul: KADAV Yayınları, 2003.

Biricikoğlu, Hale, *"Yerel Yönetimlerde Kadın Temsilinin Yetersizliği: Sakarya İlinde Yapılan Bir Araştırma"*, (Kaysem 8), s. 65-95. 2013.

Bozatay, Şeniz A., Kutlu, Salih Z. *"Siyasette Kadın Temsili Açısından 30 Mart 2014 Yerel Seçimi Sonuçlarının Çanakkale İli Örneğinde Değerlendirilmesi"*, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, Sayı: 16, s.131-156, 2014.

Cemr, Ccre, *"Women in Politics Women in Politics Local and European Trends"*, 2019.

Çağlar, Nedret, *"Kadının Siyasal Katılımı ve Kota Uygulamaları"*, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 4, s. 56-79, 2011.

_____, *"Yerel Medyada Kadın Adaylar"*, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 8, s.14-38, 2013.

Çelik, Ayşe Ö., *Feminist Bir Politika Tahayyülü: Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Ankara, 2019.

Çelik, Abdullah, Uluç, Vahab, "*Yerel Siyasette Temsil Üzerine Bir Çalışma: Şanlıurfa Örneği*", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı:41, s. 215–231, 2009.

Çiçek, Yeter, "*Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler*". Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 1, s. 53–64. 2014.

Çifçioğlu, Hüseyin, *Yerel Siyaset: Göksun Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2006.

Çitci, Oya, "*Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi*", Çağdaş Yerel Yönetimler, Sayı: 6, s. 5-14, 1996

Çitci, Oya, *Yerel Yönetimlerde Temsil-Belediye Örneği*, Ankara: TODAİE Yayınları. 1989.

Çukurçayır, Akif, M. vd., *Yerel Demokrasi ve Yerel Siyaset*, Konya: Okutan Yayınları, 2012.

Çukurçayır, Arif, M., Gökçe, Gülise, "*Yerel Siyaset ve Katılma Davranışı: Konya’da Katılım Eğilimleri*", Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, s.127-146, 2002.

Dahl, Robert, A., *Demokrasi Üzerine*, (çev. Betül Kadioğlu), Phoenix Yayınevi, Ankara, 2010.

Daver, Bülent, "*Kadınların Siyasal Hakları*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 4, s.122-130, 1969.

Davidoff, Leonore, *Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet*, (çev. Ateşer, Z. Somuncuoğlu, S), İstanbul: İletişim Yayınları. 2002.

Deniz, Şadiye, *Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili*, Ege Üniversitesi Gazetecilik Bölümü, s. 2–16, 2006.

Derdiyok, Bilge, "*Yerel Seçimlerde Kadın Adayların Görünmezliği Sorunu*", Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi, <http://turksam.org/yerel-secimlerde-kadin-adaylarin-gorunmezligi-sorunu>, 2017 (erişim: 29/10/2019).

Devlet Planlama Teşkilatı, *Uzun Vadeli Strateji Ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (2001-2005), Ankara, 2000.

Duran, Hasan, *Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler Tavşanlı-Kütahya Örneği*, 2004.

Dursun, Davut, *Siyaset Bilimi*, İstanbul: Beta Yayınları, 2006.

Eksi, Ömer, "*Dünyada ve Türkiye'de Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınması*",

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469_2005_0000_0120_0000/0016.pdf, (n.d.), (erişim: 18/09/2020).

Elçi, Elçin, "*Türkiye'de "Kadın Olmak" Söylemi: Kadınlarla Yapılmış Bir Söylem Çalışması*", Beykent Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi, Sayı: 31, s. 1-28, 2011.

Eren, Veysel, Bimay, Muzaffer, *Belediyelerde Karar Verme Süreci: Batman Örneği*, s.1-20, 2017.

Eren, Veysel, İnal, Mehmet, Emin, Özel, Mehmet "*Yerel Siyaset ve Yerel Halkın Belediye Hizmetlerine Bakışı: Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Üzerine Bir Araştırma*", Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, s.33-50, 2009.

Erinç, Burcu, "*Kadın-Erkek Eşitliği ve Yerel Yönetimler*", TBB Dergisi, s. 125-150, 2017.

Eroğlu, Cem, *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, Ankara: İmge Yayınevi, 190.

Ersoy, Melih, "*6360 Sayılı Yasa ve Mekânsal Planlama Sorunları*", GAP Belediyeler Birliği Dergisi, 2013.

Ersoy, Mine, *Kadınların Siyasete Katılımında Etkili Olan Unsurlar: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Ertaş, Handan, *"Türkiye'de Yerel Yönetim Birimlerinin Görev ve Sorumlulukları İle İlgili Mevzuat ve Karşılaştırmalı Analiz"*, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 11, s. 87-113, 2016.

Eryılmaz, Bilal, *Kamu Yönetimi*, İstanbul: Nobel Yayınları, 2007.

Esen, Murat, Kaloğlu, Nur, *"Genel Yetkinlik İnancı Bağlamında Cam Tavan Sendromunun İncelenmesi: Politik ve Siyasi Kariyer Sahibi Kadınlar Üzerine Bir Araştırma"*, UIİİD-IJEAS, 17. UIK Özel Sayısı, s. 485-500, 2018.

Eylemer, Sedef, Memişoğlu, Dilek, *The Borderland City of Turkey: Izmir from Past to the Present*, SSOAR, Sayı: 19, s. 159–184, 2015.

Genç, Fatma, N., *"6360 Sayılı Kanun ve Aydın'a Etkileri"*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(5), s.1–29, 2014.

Göçoğlu, Volkan, Aydın, Devrim, M., *"Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisinin Toplumsal Hareketler Bağlamında İncelenmesi"* Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(37), s. 880–880, 2015.

Gökçimen, Semra, *"Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi"*, Yasama Dergisi, Sayı:10, s. 5–5, 2008.

Göksoy, Seda, *Türkiye'de Kadınların Yerel Siyasetteki Konumu ve Yerel Karar Alma Sürecindeki Etkileri: Siyasi Partilerin Kadın Kollarında Bir Araştırma*, Yüksel Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2019.

Görün, Mustafa, *"Yerel Demokrasi ve Katılım: İzmir, Konya ve Ağrı İl Genel Meclis Üyeleri Üzerinde Bir Araştırma"*, Yönetim Bilimleri Dergisi, s.159–184, 2006.

Göymen, Korel. *"Yerel Siyaset Üzerine"*, Yerel Siyaset Dergisi s.27, 2006.

Gözübüyük, Şeref, *Anayasa Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2003.

Güler, Birgül, A., *Türkiye'nin Yönetimi* Ankara: İmge Kitabevi, 2010.

Günindi Ersöz, Aysel *"Özel Alan / Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası"*

ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı" Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 18(1), s.80–102, 2015.

Gürkan, Senem, "*Türkçe Çocuk Dergilerinde Toplumsal Cinsiyetin Oluşturulma Stratejileri*", The Journal of Academic Social Science, Sayı: 44, s. 510-537, 2017.

Hakyemez, Yusuf, Şevki, "*İl Özel İdarelerinin İşlevi, Organları ve Rollerini*", Sayıştay Dergisi, Sayı:31, s. 172-190, 1998.

Hasoğlu, Venhar, *Yerel Yönetimler ve Kadın*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2018.

Hasta, Derya, Güllü, Atabey, "*Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet*", Nesne Psikoloji Dergisi, Cilt:6, Sayı:13, 2018.

Heywood, Andrew, *Siyaset*, Buğra Kalkan (ed.), n.d

Joreen, "*The 51 Percent Minority Group: A Statistical Essay, Sisterhood is Powerfull - An Anthology of Writings from the Women's Liberation Movement*", (ed. Robin Morgan), s.39-49,1970, Alkan, Ayten, Duru, Bülent (aktaran) *Türkiye'de Kent Çalışmalarının İzinden Giderken, "Toplumsal Adalet, Eşitsizlik ve İktidar" Nereye Düşer?*, Ankara: İmge Kitapevi, 2007.

Kablay, Sebiha, Elma, Yonca, "*İş-Aile Yaşamı Dengesini Sağlamaya Yönelik Türkiye Uygulamaları*", Politik Ekonomik Kuram Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), s. 77-94, 2018.

Ka-der, *Cinsiyet Yolunda Yerel Politikalar Raporu*, s.7-37, 2006.

Kalaycıoğlu, Ersin, (1983), *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını, 1983.

Kandiyoti, Deniz, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul: Metis Yayınları, 1996.

Kara, Esra, *Kadınların Yerel Siyasetteki Konumu ve Karar Alma Sürecindeki Rollerini*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.

- Kapani, Münci, *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007-2014.
- Kaplan, Leyla, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908- 1960)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1998.
- Karataş, Evren, "*Türkiye'de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri*", International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4, s. 1653–1671, 2009.
- Kartal, Nazım, "*Tanzimat'tan Cumhuriyete Osmanlı'da Mülki İdare*", Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Sayı:1, 2013.
- Kaşıkcı, Ayşe, Dokuzcan, Hilal, Akpınar, İrem, E., Karaoğlu, Nuray, "*2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bakmak*", KA-DER, 2020
- Kaypak, Şafak, *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Uludağ Üniversitesi, 2011.
- Keleş, Ruşen, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi, 2011.
- Kestellioğlu, Gözde, "*Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği*", Battal, Keskin, Enes (ed.), *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Bursa, 2011.
- Kırımlı, Emine Nur, "*Kentsel Siyaset/Yerel Siyaset ve Yoksulluk İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme*", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 504, s. 496-510, 2017.
- Kışlalı, Ahmet, T., *Siyasal Sistemler, siyasal Uzlaşma ve Çatışma* Ankara: İmgeKitapevi, 2003.
- Koç, Emel, "*Simone de Beauvoir'ın "İkinci Cins"i: Öteki Olarak Kadın*", Sosyal Bilimler Dergisi, 13(3), s.1–17, 2015.
- Koçak, Yaman,Süleyman, Kavsara, Veli, "*5302 Sayılı Kanun Sonrasında İl Özel İdarelerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*", Yönetim Bilimleri Dergisi, Sayı: 20, s. 61-92, 2012.

Konan, Belkıs, *"Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci"*, Panel Tebliği, Kadın ve Gençlik Platformu Derneği, Ankara, 2011.

Koyuncu, Hüseyin, *"Türkiye'de Kadınlar İlk Kez 1934'te Oy Verdi, Avrupa'da Durum Ne?"*, <https://tr.euronews.com/2019/12/05/turkiye-de-kadinlara-ilk-kez-1934-te-oy-verdi-avrupa-da-durum-ne>, 2019, (erişim: 19/09/2019).

KSGM, *Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın Politika Dökümanı*, Ankara: KSGM yayınları, 2008.

Kurnaz Alkan, Zeynep, *Türkiye'de Kamu Yönetiminde Kadın İstihdamı ve Kadın İstihdamının Arttırılmasına Yönelik Öneriler*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2015.

Mazlum, Semra Cerit, *Kadınlarla ve Kadınlar İçin Yerel Yönetim*, KA-DER, 2008.

Mutlu, Ahmet, *Kadınların Siyasete Girme Yöntemi Olarak Mahalle Muhtarlığı*, s. 1-23, 2015.

Nacak, Osman, *"Türk Yönetim Anlayışında Bir Değişim: Siyasal Temsilin Doğuşu ve Gelişimi"*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1, s. 147–169, 2014.

Negiz, Nilüfer, Üçer, Nilay, *"Yerel Siyasette Seçil(e)meyen Kadın: 2004-2009 Mart Seçimleri Düzleminde Analitik Bir İnceleme"*, Çağdaş YerelYönetimler, 21(2), s. 1-23, 2012.

Negiz, Nilüfer, *"Türkiye'de Yerel Siyasette Kadının Konumu: Siyasetçi Kadınlar Gözüyle Eleştirel Bir Değerlendirme"*, İstanbul: Okutan Yayıncılık, 2008.

Oktay, Tarkan, *"Yerel Siyaset Bağlamında Belediye Meclis Komisyonları: Marmara Bölgesi Örneği"*, Marmara Belediyeler Birliği, İstanbul, 2013.

Ortaylı, İlber, *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, İstanbul: Hil Yayınları, 1985.

Oruç, Tülay, Bayrakçı, Erdal *"Yerel Siyasette Temsil ve Katılım: Kadın Aktörler"*, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:7, Sayı: 2, 2018.

Özbudun, Ergun, *Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1975.

Özgül, İbrahim, Kartal, Nazım, *Osmanlı'da Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Yerel Yönetim Metinleri*, İstanbul: Yalın Yayıncılık, 2019.

Önder, Özgür, "Yerelleşme ve Yerel Demokrasinin Güçlendirilmesi Bağlamında Yerel Katılım", *Uluslar arası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(18), s. 312–324, 2013.

Örs, Birsen, "Siyasal Temsil", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 5(35), s. 1–2, 2006.

Özdemir, Gürbüz, (2019). "Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyo-ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma- Çankırı Örneği", *Sakarya İktisat Dergisi*, Sayı: 3, 252-283, 2019.

Öztürk, Bünyamin, "İyi Parti'de Kadın Adaylara Özel Kota", <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/iyi-partide-kadin-adaylara-ozel-kota-213582h.htm>, 2018, (erişim: 02/10/2020).

Öztürk, Yücel, *Kuruluşundan 1950' ye Kadar Bursa Belediyesi*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2014.

Öztürk, Zerrin Ayşe, "Uluslararası Siyasette ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3(1), s. 1–33, 2015.

Özvarış, Şevkat Bahar, *8 Mart Dünya Kadınlar Günü İçin*, 6(5), s. 1–21, 2012.

Özyılmaz, Münevver, *Belediye Meclislerinde Kadın Temsili: Bursa Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2013.

Phillips, Anne, *Demokrasinin Cinsiyeti*, İstanbul: Metis Yayınları, 1991.

Pınarcıoğlu, Nihal Şirin, *Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli'nde Niteliksel Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

Poyraz, Emel, *"Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım ve Temsiliyet sorunsalı Üzerine Bir Değerlendirme: Belediye Meclislerinin Etkinliği"*, Al-Farabi Uluslar arası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1, s. 136–146, 2017.

Pustu, Yusuf, *"Yerel Yönetimler ve Demokrasi"*, Sayıştay Dergisi, Sayı: 57, s. 121–134, 2005.

Sağıt, Damla, *Yerel Yönetimlerde Kasının Siyasal Katılımı: İzmir İli Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2016.

Sallan, Gül, Songül, *"22 Temmuz Seçiminin Galibi Kim? Bıyıklı Kadınlar mı Yoksa Eril Siyaset mi?"* Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1, s. 1-26, 2007.

Sancar, Serpil, *Türkiye 'de Kadınların Siyasal Kararlara Eşit Katılımı*, 2(4), s.173–184, 2008.

_____, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti, Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İstanbul: İletişim yayınları, 2012.

Sancar-Üşür, Serpil, *Siyasal Süreçlere Katılımda Kadın-Erkek Eşitliği, Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset*, İstanbul: TUSİAD yayınları, 2000.

Scott, Joan W. *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*, Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar ,(Çev. Derya Demirler, Fahriye Dinçer), 2010.

Serçe, Erkan, (2019), *"İzmir Belediyesi'nin 150. Kuruluş Yıldönümünde Uluslararası Yerel Yönetimler Demokrasi ve İzmir"*, Sempozyum Bildirileri, İzmir Büyükşehir Belediyesi Akdeniz Akademisi, İzmir, 2019.

Sitembölükbaşı, Şaban, *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.

Sumbas, Ahu, *"Kadının Politik Temsil Meselesi Üzerine Bir Tartışma"*, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 53, s.103–121, 2015.

Şahin, Funda, *Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin*

Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri, Uzmanlık Tezi, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011.

Tekçe, Yunus, Genç, Fatma, Neval, "6360 Sayılı Kanununun Kapatılan Köylere/Yeni Mahallelere Etkisi: Aydın Örneği", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, Sayı: 44, s.1-133, 2019.

Tatar, Taner, *Siyaset Sosyolojisi*, İstanbul: Turan Yayıncılık, 1997.

Taşkın, Yüksel, (ed). *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*, İstanbul: İletişim Yayınları 2014.

Tekin, Nazlı, *Ev Kadınları ve Çalışan Kadınlar Arasında Siyasal Davranış Farklılıkları: Isparta Örnek Olay Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009.

Tomanbay, İlhan, "Katılım Nedir?", İstinye Üniversitesi, <https://www.ilhantomanbay.com/2020/03/27/katilim-nedir/> 2020, (erişim: 12/06/2020).

Tosun, Dilek, *Kadınların Yerel Yönetim Kademelerinde Sınırlı Düzeyde Yer Almalarının Nedenleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul'daki Belediyeler Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul, 2009.

Türel, Nesrin, Çağlar, Nedret, "Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili Isparta İli Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Sayı: 1. s.16–40, 2010.

Türküne, Mualla, *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü*, Ankara: Ark Yayınevi, 1995.

Türnüklü, Abbas, "Eğitim Bilimlerinde Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme", s. 544-557, 2000.

Utma, Seçil, "Kadına Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cam Tavan Sendromu", 2013.

Uysal, Birkan, *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi*, Ankara: Todaie Yayınları, 1984.

Üçer, Nilay, (2011). *Yerel Yönetimlerde Kadın: Temsil ve Katılım Düzleminde Cinsiyet Sorunsalı (2009 Mart Seçimleri Sonrası Analitik Bir İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2011.

Ünal, Feyzullah, "*Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü*" Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 30, 2011.

_____, "*Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Karar Verme ve Karar Verme Sürecinde Yer Alan Faktörlerin Analizi*", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(3), s.259–282, 2012.

Urhan, Vahide Feyza, "*Türkiye'de Yerel YönetimlerinYeniden Yapılandırılması*" Sayıştay Dergisi, Sayı: 70, s. 85–102, 2008.

Uyar, Hakkı, "*Türkiye'de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe*", Aydınlanma Dergisi, Sayı: 51, s. 31-38, 2004.

Varcan, Nezih, Taraktaş, Abdurrahman, Hacıköylü, Canatay, *Yerel Yönetimler*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.

Woolf, Virginia, *Three Guineas One*, s. 18–110, 1938.

Yaraman, Ayşegül, *Türkiye'de Kadınların Siyasal Katılımı*, İstanbul: BağlamYayınları, 1999.

Yavuz, Öznur, *Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Yerel Yönetimlerin Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

Yaylı, Hasan, Eroğlu, Gülçin, "*Yerel Katılım Bağlamında Türkiye'de Kadın Temsili*", International Journal of Science Culture and Sport, Sayı:3, s. 504–524, 2015.

Yetkin, Ozan, "*Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Yapısı ve Geleceği*", Akademik Düşünce Dergisi, Sayı: 1, 2020.

Yıkılmış, Meral Salman, "*Nitel Araştırmalarda E-Görüşme Tekniği*", Tarkya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 1, 2020.

Yücekök, Ahmet N. (1987), *Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)*, Ankara: Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1987.

Zengin, Ozan, "*Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirmesi*", Ankara Barosu Dergisi, Sayı:2, s. 93-116, 2014.

Zor, Burç Volkan, "*Yerel Yönetimlerin Karar ve Yürütme Organlarının Seçilme Yeterliliği*", Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksek Okulu Dicle Adalet Dergisi, Sayı: 4, s.78–101, 2018.

MEVZUAT KAYNAKLARI

442 sayılı Köy Kanunu (Resmi Gazete yayım tarihi: 07/04/1924; Sayı: 68)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Resmi Gazete yayım tarihi: 09/10/1982; Sayı: 17863)

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (Resmi Gazete yayım tarihi: 08/12/2001; Sayı: 24607)

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (Resmi Gazete yayım tarihi: 23/07/2004; Sayı: 25531)

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (Resmi Gazete yayım tarihi: 22/02/2005; Sayı: 25745)

5393 Sayılı Belediye Kanunu (Resmi Gazete yayım tarihi: 13/07/2005; Sayı: 25874)

6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı

Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Resmi Gazete yayım tarihi: 06/12/2012; Sayı: 28489)

İl Genel Meclis Yönetmeliği, (Resmi Gazete yayım tarihi: 9/10/2005: Sayı: 25961).

İyi Parti Tüzüğü, (yayımlanma tarihi: 04/04/2019)

İNTERNET KAYNAKLARI

http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2018/results-and-analysis/?doing_wp_cron=1571658321.3795430660247802734375, (erişim : 05/02/2019).

<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2018/key-findings/>, (erişim: 07/03/2019).

<https://www.ipu.org/resources/publications/infographics/2019-03/women-in-politics-2019>, (erişim:01/05/2019).

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/19172/tr-de-kadin-eylul.pdf>, 2019, (erişim: 19/05/2019).

http://www.bilgitoplumu.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Sekizinci_Kalkinma_Plani.pdf, (erişim:26/06/2019).

<https://sozluk.gov.tr> (erişim:02/07/2019).

<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2020/the-global-gender-gap-index-2020/performance-by-subindex/>, (erişim: 12/07/2020).

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/pekin, "*Kadın 2000: 21.Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış*" (PEKİN+5) BAŞLIKLİ Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumunun hazırlık dönemi ve sonuçları hakkında bilgi notu", (erişim: 08/08/2019).

<https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-belediyeler-ve-bolgeler-konseyi-cemr>, (erişim:09/09/2019).

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/19172/tr-de-kadin-eylul.pdf>, 2019, (erişim:10/11/2019).

<https://m.bianet.org/bianet/kadin/76673-kadinlarin-siyasal-temsili-nasil-mumkun>, (erişim:29/11/2019).

<https://www.sayistay.gov.tr/tr/>, (Erişim tarihi 08.12.2019).

<https://www.tuik.gov.tr/>,(eriřim:2019).

<https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2019/04/15/urperten-sonuc-bin-389-belediyeye-45-kadin-baskan/>, (erişim:11/01/2020).

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-secilen-kadin-baskanlar-26138818>, (erişim:13.01.2020).

<http://www.muhtarlarlarkonfederasyonu.org/2108-sayili-kanun/i%C3%A7erik/51-turkiye-geneli-kadin-muhtar-sayisi.html>, (erişim 14.01.2020).

<http://ka-der.org.tr/02-04-2014-sandiklar-acildi-yerel-secimlerden-yine-erkekler-galip-cikti/>, (erişim:18/02/2020).

<http://www.izmir.gov.tr/tarih-e>, (erişim 19.03.2020).

<https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr>, (erişim: 20.03.2020).

<https://www.ipu.org/resources/publications/infographics/2020-03/women-in-politics-2020>, (erişim:09/05/2020).

<https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77342/genel-bilgiler.html>, (erişim:15/09/2020).

<https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/46521/EYLEMER.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=EYLEMER.pdf>, (erişim:21/09/2020/).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Clara_Zetkin, (erişim:08/11/2020).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Olympe_de_Gouges, (erişim:08/11/2020).

www.sayistay.gov.tr, (erişim: 20.12.2020).

<https://www.birgun.net/haber/izmir-buyuksehir-belediyesi-nden-30-ilcede-toplumsal-cinsiyet-esitligi-semineri-287992> (17.12.2020).

<https://www.izmir.bel.tr/tr/Komisyonlar/54>

EK

MÜLAKAT SORULARI

Adınız-Soyadınız:

Mensup Olduğunuz Parti:

Mülakatın Yapıldığı Belediye:

Meclis Üyeliği Döneminiz:

Doğum Yeriniz:

Yaşınız:

Eğitiminiz:

Mesleğiniz:

Adınızı ve soyadınızı tezimde kullanabilir miyim?:

SORULAR

- 1- Siyasete katılma kararını nasıl aldınız?
- 2- Siyasete katılma kararınızda destekçiniz ve size karşı gelenler oldu mu?
- 3- Kaç yıl daha aktif siyasette rol alabileceğinizi düşünüyorsunuz? Neden?
- 4- Niçin yerel yönetim düzeyinde siyaset yapmaya tercih ettiniz?
- 5- Kadının siyasete katılımında eğitim düzeyi, ekonomik özgürlük, medeni hal gibi faktörlerin ne derecede önemli olduğunu düşünüyorsunuz?
- 6- Yerel siyasetteki konumunuzdan dolayı ailenize, sosyal çevrenize ve özel işlerinize vakit ayırabiliyor musunuz?
- 7- Yerel yönetimlerdeki belediye başkanı ve belediye meclisi üyesi oranlarını yeterli buluyor musunuz?
- 8- Kadınların karar alma organlarında yeterli derecede temsil edildiğini düşünüyor musunuz?
- 9- İzmir ilinde kadınların yerel yönetimdeki karar alma organlarında temsilinin yeterli derecede olduğunu düşünüyor musunuz?
- 10- Yerel yönetimlerdeki kadınların mali, siyasi alanlardan daha çok sosyal alanlarda görünür olmasının nedeni nedir?
- 11- Kararların alınışında kadın etkinliğinin ne düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz? Ortak hareket ediliyor mu? Ya da cinsiyet ayrımı yapıldığını düşünüyor musunuz?
- 12- Kadınlar yerel yönetimlere ne gibi bir yenilik kazandırıyor?
- 13- Kadınların siyasette ve yerel yönetimlerde temsilinin arttırmak için neler yapılabilir?
- 14- Yerel yönetimlerde karar alma organlarında kadın temsilinin artması ile birlikte ne gibi değişikliklerin meydana geleceğine inanıyorsunuz?